

ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
THE STUDY OF APPROACH OF ELIMINATION
OF IMPURITY IN THERAVADA BUDDHISM

พระศรายุธ สิริธโร (เวียนประโคน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระศรายุธ สิริธโร (เวียนประโคน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Study of Approach of Elimination of Impurity in Theravada Buddhism

Phra Sarayut Siridharo (Wianprakhon)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.วีระชัย ยศโสธร)

กรรมการ

(ดร.บรรพต แคไธสง)

กรรมการ

(พระปลัดกิตติ ยุตติโร, ดร.)

กรรมการ

(พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระปลัดกิตติ ยุตติโร, ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูวินัยธรอำนาจ พลบุญ, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระศรายุทธ สิริโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัย : พระศรายุช สิริธโร

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระปลัดกิตติ ยุตติธโร, ดร., พธ.บ. (ปรัชญา), ศศ.ม. (ปรัชญา),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

: พระครูวินัยธรอำนาจ พลปโย, ดร., ป.ธ. ๓, ศศ.บ. (ปรัชญา), ศน.ม.
(พุทธศาสนาและปรัชญา), ศน.ด. (พุทธศาสนาและปรัชญา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๑ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาในเชิงเอกสารโดยทำการรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารที่เกี่ยวข้อง เก็บนำมาศึกษาสังเคราะห์อธิบายในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า มลทินในพระพุทธศาสนา คือ ความไม่บริสุทธิ์ ความเศร้าหมอง ความขุ่นมัว ความสูญสิ้น การล่วงละเมิดสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว ลักษณะของจิตใจที่เป็นไปตามอำนาจของกิเลส มลทินมี ๒ ประเภท คือ มลทินภายนอกและภายใน โทษของการประพัตินมลทิน คือทำให้จิตใจเกิดความเศร้าหมอง ขุ่นมัว สูญสิ้นและเป็นทุกข์ สิ่งที่ทำให้เกิดมลทิน เช่น ความโกรธ ความเกลียด ความอิจฉา ความริษยา ความขี้เกียจ ความมักอวด ความมายา ความมักมาก และความเห็นผิด

วิธีของการขจัดมลทินเพื่อให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้านั้นคือ การสำรวมกาย วาจา ใจ ไม่ให้มีความโลภ ความโกรธ และความหลง ไม่ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ขุ่นมัว เศร้าหมอง ส่วนแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นให้ปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ หลักโอวาทปาฏิโมกข์ หลักธรรมแห่งความดี ใช้หลักการรักษาศีลเจริญจิตตภาวนาเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยดี มีสติปัญญา และอันสงส์ที่เกิดจากการขจัดมลทินนั้นทำให้การดำเนินชีวิตอยู่อย่างสงบสุขไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีคนคิดปองร้าย แม้จากโลกนี้ไปแล้วก็จะได้เข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ สู่ภพภูมิที่ดีตลอดไป

แนวทางการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นพบว่า การขจัดมลทินทำให้ได้รับอันสงส์คือ ทำให้ชีวิตมีความสุขได้เข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อให้สิ้นกิเลส

อาสวะ อันเป็นเหตุให้ก่อบาปซึ่งเป็นมลทินทั้งทางกาย วาจา และใจให้หมดสิ้นไปด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และได้อยู่กับพระธรรมวินัยตลอดเวลาทำให้จิตใจเป็นกุศลมีแต่คุณความดี มีผลทำให้คุณภาพจิตใจสูงขึ้น มีกาย วาจา ใจสะอาดบริสุทธิ์ ทำให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวงเมื่อตายจากโลกนี้แล้วย่อมได้ไปเกิดในสุคติที่ดีและได้อานิสงส์สูงสุดคือ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีกต่อไป

Thesis Title : The Study of Approach of Elimination of Impurity
in Theravada Buddhism

Researcher : Phra Sarayut Siridharo

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phra-paladKitti Yuttidharo, Dr., B.A. (Philosophy),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Phrakhruwinaitorn Amnat Palapanyo, Dr., B.A. (Philosophy),
M.A. (Buddhism and Philosophy), Ph.D. (Buddhism and
Philosophy)

Date of Graduation : March 21, 2019

Abstract

This thesis aimed to study three objectives of the research: 1) to study the impurity in Theravada Buddhism, 2) to study methods for eliminating impurity in Theravada Buddhism, 3) to study of application of Buddha-dharma for eliminating impurity in Theravada Buddhism. This research is a qualitative study focusing on documentary by collecting information from the Tipitaka, commentary, related documents, and bringing them to study and explain in descriptive terms.

The research found that the stains (mala) in Buddhism means impurities, sadness, frustration, and extinction, the abuse of the Lord Buddha's commandment, the nature of the mind that is in accordance with the power of defilement has 2 types: external and internal impurity. The penalty for misconduct in the tainted that caused sadness, frustration, depletion and suffering. The things that cause impurities such as anger, hate, jealousy, laziness, boastfulness, illusion, insanity and wrong view.

The method of eliminating impurity in order to be happy both in present life and in the further lives is reserving themselves from greed, hate and delusion not appear in mind to be impurity and that will use the principles of the precepts observing and meditation practice for physical, verbal, and mental peace. In the way of applying the principles of Noble Eightfold Paths, the principles of Buddha teaching, the principles of goodness, principles of meditation practice, in order that live a good

life with intelligence. The result of elimination of impurity brings living in peace, do not fear that there is someone who violate ourselves. If one passing away from this world, one will reach heaven or the good state of existence eternally.

The method of eliminating the impurity in Theravada Buddhism, it was found that the elimination of the impurities has made advantages, namely, making life understanding in the principles of the teachings of the Lord Buddha for the end of passion which caused the sin to be defiled, both physically, verbally, and mentally, to be depleted by following the principles of Buddhism, and being with the discipline, making a good mind, leaving from all suffering, resulting in higher quality of mind, body, verbal, clean and pure mind, after all beings died from this world, they will be born in the heaven and achieved the extremely benefits in Buddhism where they will release from the cycle of rebirth any longer.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ให้ความช่วยเหลือการทำวิจัยในครั้งนี้มา ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เจ้าคุณ พระศรีปริยัติธาดา ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์, พระครูวินัยธรอำนาจ พลภิญโญ ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, พระปลัดกิตติ ยุติธโร ดร. ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์, พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม ผศ.ดร. ประธานตรวจสอบวิทยานิพนธ์, ดร.บรรพต แคไธสง ที่ได้เสียสละเวลาให้ความเมตตาชี้แนะต่อข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนแนะนำการปรับปรุงแก้ไขในทุกขั้นตอนของกระบวนการเป็นอย่างดี จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี และขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ร่วมตรวจสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่สละเวลาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องตลอดจนช่วยชี้แนะแนวทางในการแก้ไข และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำเป็นอย่างดีทั้งให้ความเอาใจใส่ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจในการทำวิจัยมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและอนุโมทนาขอบคุณต่อคณะกรรมการทุกท่านเป็นอย่างยิ่งตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ ที่ได้ให้ความรู้ให้โอกาส และให้ความหวังจนผู้วิจัยสามารถทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อนิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่นที่ ๕ ทุกท่าน คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมไปถึงผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีต่อข้าพเจ้า ที่ให้กำลังใจให้คำชี้แนะและบริการด้านต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำวิจัยในครั้งนี้จนสำเร็จด้วยดี ประโยชน์อันเกิดจากผลงานวิจัยในเล่มนี้ ขอน้อมบูชาคุณของพระรัตนตรัย คุณบิดา-มารดา ครูบาอาจารย์และเจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยและเป็นอีกหนึ่งแหล่งข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าการศึกษาเรื่องศึกษาวិธีการจัดมตินในพระพุทธศาสนาเถรวาท อันจะนำไปสู่การคลายออกจากความทุกข์ที่แท้จริง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

พระศรายุช สิริธโร

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก-ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค-ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ-ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ-ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๓
๑.๘ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	๑๔
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ มลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๕
๒.๑ ความหมายของมลทิน	๑๕
๒.๑.๑ มลทินในพระวินัยปิฎก	๑๖
๒.๑.๒ มลทินในพระสุตตันตปิฎก	๑๙
๒.๑.๓ มลทินในพระอภิธรรมปิฎก	๒๑
๒.๑.๔ มลทินในอรรถกถา	๒๔
๒.๑.๕ มลทินในทัศนะนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา	๒๔
๒.๒ ประเภทของมลทิน	๒๕
๒.๒.๑ มลทินภายนอก	๒๕
๒.๒.๒ สาเหตุของการเกิดมลทินภายนอก	๒๗

๒.๒.๓ มลทินภายใน	๒๘
๒.๒.๔ สาเหตุของการเกิดมลทินภายใน	๒๘
๒.๓ ลักษณะของมลทิน	๓๐
๒.๓.๑ มลทินโดยธรรมชาติ	๓๐
๒.๓.๒ มลทินโดยความจงใจ	๓๑
๒.๓.๓ มลทินของบุคคลที่อยู่ร่วมกัน	๓๒
๒.๓.๔ ความไม่สะอาดทางกาย ๓	๓๕
๒.๓.๕ ความไม่สะอาดทางวาจา ๔	๓๕
๒.๓.๖ ความไม่สะอาดทางใจ ๓	๓๕
๒.๔ สาเหตุการเกิดมลทิน	๓๖
๒.๔.๑ มลทินที่เกิดจากอายตนะภายนอก	๓๙
๒.๔.๒ มลทินที่เกิดจากอายตนะภายใน	๓๙
๒.๔.๓ มลทินที่เกิดจากอกุศลมูล ๓	๔๐
๒.๔.๔ มลทินที่เกิดจากอคติ ๔	๔๐
๒.๔.๕ มลทินที่เกิดจากการละเมิดศีล ๕	๔๑
๒.๔.๖ มลทินที่เกิดจากการละเมิดอกุศลกรรมบถ ๑๐	๔๑
๒.๕ สรุป	๔๒
บทที่ ๓ วิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๔๕
๓.๑ ความหมายการขจัดมลทิน	๔๕
๓.๒ การขจัดมลทินภายนอก	๔๖
๓.๒.๑ การขจัดมลทินทางตา	๔๗
๓.๒.๒ การขจัดมลทินทางหู	๔๗
๓.๒.๓ การขจัดมลทินทางจมูก	๔๘
๓.๒.๔ การขจัดมลทินทางลิ้น	๔๘
๓.๒.๕ การขจัดมลทินทางกาย	๔๘
๓.๓ หลักธรรมขจัดมลทินภายนอก	๔๘
๓.๓.๑ สังคหวัตถุ ๔	๔๙
๓.๓.๒ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐	๔๙
๓.๓.๓ กถาวัตถุ ๑๐	๕๑
๓.๓.๔ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐	๕๒

๓.๓.๕ หลักศีล ๕	๕๒
๓.๔ การขจัดมลทินภายใน	๕๔
๓.๔.๑ มลทินทางใจ	๕๖
๓.๔.๒ มลทินที่เกิดจากโลภะ	๕๖
๓.๔.๓ มลทินที่เกิดจากโทสะ	๕๗
๓.๔.๔ มลทินที่เกิดจากโมหะ	๕๗
๓.๕ หลักธรรมขจัดมลทินภายใน	๕๗
๓.๕.๑ หลักธรรม ๓ ประการ	๕๗
๓.๕.๒ สมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๕	๕๘
๓.๕.๓ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพระอริยะ ๑๐	๖๐
๓.๕.๔ มรรคมืองค์ ๘	๖๑
๓.๕.๕ หลักธรรมที่เป็นทางหลักเฉียง	๖๒
๓.๖ ประโยชน์ของการขจัดมลทิน	๖๓
๓.๗ สรุป	๖๕
บทที่ ๔ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนา	
เถรวาท	๖๗
๔.๑ ความหมายการประยุกต์	๖๘
๔.๒ แนวทางการขจัดมลทินในพระไตรปิฎก	๖๙
๔.๒.๑ แนวทางการขจัดมลทินภายนอก	๗๑
๔.๒.๒ แนวทางการขจัดมลทินภายใน	๗๘
๔.๓ ประโยชน์การขจัดมลทิน	๘๗
๔.๓.๑ สัมปรายิกัตถประโยชน์ ๔	๘๘
๔.๓.๒ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔	๘๙
๔.๔ สรุป	๙๐
บทที่ ๕ สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ	๙๒
๕.๑ สรุปผลวิจัย	๙๒
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๙
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๙๙
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๐๐
๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๑๐๑

บรรณานุกรม

๑๐๒

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

๑๐๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒๔๑/๑๐๗ หมายถึง ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ ภาษาไทย เล่ม ๒๕ ข้อ ๒๔๑ หน้า ๑๐๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ตามลำดับดังนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑	วิ.มหา.(ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวิภังค	ภาษาไทย
๓	วิ.ภิกขุณี.(ไทย)	= วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค	ภาษาไทย
๗	วิ.จู.(ไทย)	= วินัยปิฎก จุฬาคค	ภาษาไทย

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑๐	ที.ม.(ไทย)	= ทีฆนิกาย มหาเวคค	ภาษาไทย
๑๑	ที.ปา.(ไทย)	= ทีฆนิกาย ปาฎิกเวคค	ภาษาไทย
๑๒	ม.มฺ.(ไทย)	= มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก	ภาษาไทย
๑๓	ม.ม.(ไทย)	= มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก	ภาษาไทย
๑๕	สฺ.ส.(ไทย)	= สยุตตนิกาย สคาถเวคค	ภาษาไทย
๑๙	สฺ.ม.(ไทย)	= สยุตตนิกาย มหาวารเวคค	ภาษาไทย
๒๐	อง.เอกก.(ไทย)	= องคุตตรนิกาย เอกกนิปาต	ภาษาไทย
๒๒	อง.ปญจก.(ไทย)	= องคุตตรนิกาย ปญจกนิปาต	ภาษาไทย
๒๓	อง. สตตก.(ไทย)	= องคุตตรนิกาย สตตกนิปาต	ภาษาไทย
๒๔	อง.ทสก.(ไทย)	= องคุตตรนิกาย ทสกนิปาต	ภาษาไทย
๒๕	ขุ.ขุ.(ไทย)	= ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ	ภาษาไทย
๒๗	ขุ.ชา.(ไทย)	= ขุททกนิกาย ชาตก ภาค ๑	ภาษาไทย
๒๘	ขุ.ชา.(ไทย)	= ขุททกนิกาย ชาตก ภาค ๒	ภาษาไทย
๒๙	ขุ.ม.(ไทย)	= ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	ภาษาไทย

๓๒	ช.อป.(ไทย)	= ชุททกนิกาย อปทาน	ภาษาไทย

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๓๔	อภ.สง.(ไทย)	= อภิธมฺมปิฎก ฌมฺมสงฺคณี	ภาษาไทย
๓๖	อภ.ธ.(ไทย)	= อภิธมฺมปิฎก ธาตุกถา	ภาษาไทย

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ภาค ๒	ช.ธ.อ.(ไทย)	= ชุททกนิกาย ฌมฺมปทภูฏกถา	ภาษาไทย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มลทิน เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ถ้าหากปล่อยใจให้อยู่ภายใต้อำนาจของความเป็นโลภ ความโกรธ ความหลง มีจิตใจที่มัวหมอง อยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน และสามารถเกิดขึ้นได้ทุกยุค ทุกสมัย แม้ในสมัยพุทธกาลก็ยังมีมลทินเกิดขึ้น เพราะความทายนอยากอันไม่รู้จักสิ้นสุด เหมือนกับพระเวทที่ตกความชั่ว ความโลภ โกรธ หลง ครอบงำจิตใจ จนคิดหาทางฆ่าพระพุทธรูปเจ้าตั้งหลายครั้ง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ พระเวทที่ตกอุกฤษฏธรรม ๘ อย่างครอบงำ ตั้งพุทธรูปจนที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในพระวินัยปิฎก จุฬวรรค ว่า ภิกษุทั้งหลาย เวทที่ตกอุกฤษฏธรรม ๘ อย่างครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ อฤษฏธรรม ๘ อย่างคือ ๑. เวทที่ตกอุกฤษฏธรรมครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๒. เวทที่ตกความเสื่อมลาภครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๓. เวทที่ตกยศครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรกดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๔. เวทที่ตกความเสื่อมยศครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๕. เวทที่ตกสักการะครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๖. เวทที่ตกความเสื่อมสักการะครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๗. เวทที่ตกความปรารถนาชั่วครอบงำอย่ายี่จิตต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้ ๘. เวทที่ตกความที่มีมิตรชั่วครอบงำอย่ายี่จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกับ แก้ไขไม่ได้^๑

ในสังคมปัจจุบันนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วค่านิยมใหม่ๆ ได้ไหลบ่าเข้าสู่สังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมแบบชาวตะวันตก คนไทยได้รับอิทธิพลจากค่านิยมแบบใหม่ที่แผ่มาจากสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สังคมพัฒนาแบบก้าวกระโดด ซึ่งเป็นการพัฒนาที่

^๑ วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๔๘/๒๐๙.

เน้นทางด้านวัตถุแต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ^๒ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม และทำให้วัฒนธรรมและศีลธรรมเสื่อมโทรมลง เพราะรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกมาใช้ ทำให้เกิดแหล่งมั่วสุม อบายมุขมากมาย จนทำให้เกิดปัญหาของสังคมตามมา เช่นปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน ปัญหาโสเภณี ปัญหาอาชญากรรม ทำให้คนในสังคมเสื่อมจากศีลธรรมอันดีงาม มีจิตขุ่นมัวเกิดกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง จิตไม่บริสุทธิ์ ซึ่งเรียกตามหลักทางพุทธศาสนาว่า“มลทิน” สิ่งที่เป็นมลทินหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดมลทิน คือ สังกิเลสทั้ง ๙ ประการ นั้นเป็นเครื่องทำบุคลิกให้เศร้าหมอง เปรอะเปื้อน กิเลสจุดจสนิมใจ ทั้งภายในภายนอก^๓ มีดังนี้คือ

๑. โกรธ หมายถึง ความโกรธ เป็นความขุ่นแค้นหรือขัดเคืองของจิต ในเรื่องที่ไม่ถูกใจ ไม่ชอบใจตน หรือการเป็นคนขี้โมโหขุ่นเคียวเมื่อไม่ได้อย่างที่ใจของตนต้องการ เมื่อความโกรธเกิดขึ้น ควรระงับด้วยเมตตา รักใคร่อยากให้เขาเป็นสุข

๒. มักษะ หมายถึง ความลบหลู่คุณท่าน คือ การไม่รู้จักรับรู้คุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่ตน เป็นผู้ขาดกตัญญูกตเวทิตาธรรม คิดแต่จะลบหลู่คุณความดีของผู้อื่นที่มีต่อตน เมื่อความคิดลบหลู่บุญคุณท่านเกิดขึ้น ควรลบล้างด้วยกตัญญูกตเวทิตา รู้คุณแล้วทำตอบแทน

๓. อิศสา หมายถึง ความริษยา คือ ความอิจฉาริษยาเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีก็ทนอยู่ไม่ได้ ไม่อยากให้ผู้อื่นได้ดีไปกว่าตน คอยแต่จะกีดกันความดีของเขา เมื่อความริษยาเกิดขึ้น ควรชำระด้วยมุทิตา รู้จักแสดงความยินดีต่อผู้อื่น

๔. มัจฉริยะ หมายถึง ความตระหนี่ คือ ความเสียดายหวงแหนไม่กล้าสละสิ่งของของตน แก่ผู้อื่น คิดเห็นแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนตนไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น เป็นผู้ที่มึนจิตใจคับแคบเมื่อความตระหนี่เกิดขึ้น ควรกำจัดด้วยทานหรือบริจาค

๕. มายา หมายถึง การมีมารยา คือ ความเป็นคนเจ้าเล่ห์เหลี่ยมจัด ชอบหลอกลวงผู้อื่น หรือชอบแกล้งปกปิดความผิดของตนด้วยการทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ทั้งที่ตนทำผิด เมื่อความมีมารยาเกิดขึ้น ควรแก้ด้วยอาชวะ ความเป็นคนซื่อตรง

๖. สาถะ หมายถึง ความมั่งกวด คือ การพูดอวดสรรพคุณของตนเอง ว่าดีอย่างนั้น อย่างนี้ เพื่อให้ผู้อื่นชื่นชม ยกย่องตนว่าเป็นคนเก่งคนดีพูดง่าย ๆ ก็คือเป็นคนอวดดีเมื่อความอวดดีเกิดขึ้นควรละด้วยอัสติญญา รู้จักประมาณตนและอปายณะ ความอ่อนน้อมถ่อมตน

^๒ พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า), “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.), หน้า ๑.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑๕-๒๑๖.

๗. มุสาวาท หมายถึง ความพูดปดมดเท็จ คือ การพูดเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจไขว่ไขวไปจากความจริง จากการกล่าว การแสดงท่าทางที่คลาดเคลื่อนของตน เมื่อมีนิสัยเป็นคนพูดเท็จ ควรแก้ด้วยสังจวจา การเป็นผู้ชอบกล่าวแต่ความจริง

๘. ปาปิฉา หมายถึง ความปรารถนาอันลามก คือ ความอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตนในทางที่ไม่ชอบธรรม ด้วยการหลอกลวงต้มตุ๋นเขา หรือการล่อลวงผู้อื่น เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ เมื่อมีความอยากได้ในทางที่ชั่วเกิดขึ้น แก้ด้วยความสันโดษ ยินดีในสิ่งที่ตนพึงมีพึงได้

๙. มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิด คือ ความเห็นที่ผิดไปจากคลองธรรม จากความเป็นจริง เป็นเหตุปฏิเสธเรื่องบาปบุญคุณโทษ สามารถทำความชั่วได้ทุกอย่าง เมื่อเกิดความเห็นผิดขึ้นควรแก้ด้วยสัมมาทิฎฐิ มีความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม

ดังมีพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายมลทิน ๘ ประการ คือ

- ๑) มนต์มีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน
- ๒) เรือนมีความไม่ขยันหมั่นเพียรเป็นมลทิน
- ๓) ผิวพรรณมีความเกียจคร้านเป็นมลทิน
- ๔) ผู้รักษามีความประมาทเป็นมลทิน
- ๕) สตรีมีความประพฤติชั่วเป็นมลทิน
- ๖) ผู้ให้มีความตระหนี่เป็นมลทิน
- ๗) บาปกุศลธรรมเป็นมลทินทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
- ๘) มลทินที่ยิ่งกว่ามลทินนั้นคือ อวิชชา”^๔

พุทธพจน์นี้ ตรัสถึงมลทินที่เกิดจากความประมาทไม่มีความรับผิดชอบ หรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดมลทินได้ โดยที่ไม่รู้ตัว มลทินสามารถเกิดขึ้นกับทุกคนที่มีการประพฤติชั่วทางกาย วาจา และใจ จัดว่าเป็นผู้มีมลทิน ดังมีปรากฏในพระไตรปิฎกขุททกนิกายกุณฑชาดกว่า หญิงทั้งหลายเหมือนโจร เหมือนสุรามีพิษร้าย พูดโอ้อวดเหมือนพ่อค้า กลับกลอกบิดพลิ้วเหมือนนอแรด มีลิ้นสองแฉกเหมือนงู ปกปิดความชั่วเหมือนคูถ ให้เต็มได้ยากเหมือนบาดาล ให้ยินดีได้ยากเหมือนนางรากษส นำไปส่วนเดียวเหมือนนางพญายม กินทุกอย่างเหมือนไฟ พัดพาไปเหมือนแม่น้ำ มีความประพฤติตามขอบเขตแห่งความใคร่เหมือนลม ไม่มีความวิเศษอะไรเหมือนภูเขาสีเนรุ ผลิตผลอยู่เป็นนิตย์เหมือนต้นไม้มีพิษ หญิงทั้งหลายมักกระทำอันตรายแก่รัตนะทั้งหลาย ยังบริโภคสมบัติในเรือนให้พินาศ^๕ มลทินเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติตัว ถ้าทำตัวไม่ดีความชั่วย่อมปรากฏ แม้เป็นผู้หญิงก็เป็นมลทินได้ ดังมีการตรัสถึงสตรีที่ตกอยู่กับมลทิน ที่ปรากฏในประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ เกี่ยวกับหญิงสาวคนหนึ่ง ชื่อว่านางทรัพย์ เป็นบุตรสาวคนหนึ่งของขุนนางผู้ใหญ่มีศักดิ์ศรี และ

^๔ อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๑๕/๒๔๑.

^๕ ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๙๕/๑๔๒.

แต่งงานกับข้าราชการหนุ่มซึ่งมียศเป็นท่านขุน แต่กลับมักมากใฝ่ต่ำเล่นชู้กับตำรวจลับนอนสมสู่กัน จนัวจับได้บนเตียง รื้อนถึงพระเจ้าแผ่นดินต้องตัดสินความ ทางนางทรัพย์ยืนยันว่ารักชายชู้มากกว่า ตัวตัวเอง จึงให้ไปใช้ชีวิตกับชายที่ต่ำกว่าจนตาย^๖ ซึ่งเป็นตัวอย่างของสตรีที่ไม่ดีและมักมากในกาล

ในคัมภีร์มงคลที่ปณีแปล ได้ตรัสถึงเรื่องความเป็นมลทินของนางกัจจანიกับลูกชาย นางเป็นหญิงหม้าย โดยมีลูกชายคนเดียวที่แม่เป็นคนเลี้ยงดู เมื่อลูกโตขึ้นนางได้หาภรรยาให้กับลูกชาย ต่อมาลูกสะใภ้เกิดเกลียดชังแม่ผู้ จึงให้สามีขับไล่มารดาออกจากบ้าน ฝ่ายสามีนั้นก็เชื่อฟังคำภรรยา จึงได้ขับไล่มารดาออกจากบ้าน ทำให้มารดาไม่มีที่อยู่ต้องชมชานไปอาศัยบ้านผู้อื่นอยู่ ได้รับความทุกข์ยากลำบาก^๗ ซึ่งเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความประพฤติที่เป็นมลทิน ในพระไตรปิฎกได้แบ่งมลทินหรือมลทินเป็น ๓ คือ (๑) มละ คือราคะ มลทินคือราคะ (๒) มละ คือโทสะ มลทินคือโทสะ (๓) มละ คือโมหะ มลทินคือโมหะ^๘ มละทั้ง ๓ ประการนี้เรียกอีกอย่างว่าอกุศลมูล ๓ คือรากเหง้าของอกุศลเมื่ออกุศลมูลเหล่านี้ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ เกิดขึ้นมีอยู่แล้วอกุศลอื่นที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็เจริญมากขึ้นมลทินที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ ที่สะสมทีละน้อยเมื่อสะสมมากขึ้น จึงทำให้แสดงออกมาทางกาย วาจา และใจ อันเป็นเหตุให้มีความเห็นผิด คิดผิด พุคผิด และทำผิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สนิมกายสนิมใจ คือทำให้กายวาจาและจิตใจไม่มีความบริสุทธิ์ ทำให้มีความเปราะเปื้อน เป็นอุปสรรค คอยขัดขวางในการทำความดี

มลทิน นั้นถือว่าเป็นความทุกข์ ความลำบากอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาพุทธพจน์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจราคะ (ความกำหนัด) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความไม่รู้จริง) เหมือนคนตาบอดหูหนวก ย่อมมองไม่เห็นซึ่งหนทาง ที่จะเดินไปสู่จุดมุ่งหมายข้างหน้าได้ จิตใจที่เต็มไปด้วยมลทิน คือความประพฤติชั่วย้อมมีจิตใจวุ่นวาย สับสน ทุกข์ยาก และเศร้าหมอง มีความรู้สึกเหมือนอยู่ในโลกแห่งความมืดมน และมองโลกในแง่แคบ คิดใกล้ใฝ่ต่ำ ไม่เห็นทางเดินในชีวิต จึงเป็นที่ทราบว่าเป็นผู้มีมลทินนั้น หากเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มี ชีวิตชุนมัวมีความสูญสิ้นไปจากคุณงามความดี ผู้ที่มีความบริสุทธิ์ไม่เศร้าหมอง ไม่ชุนมัว ไม่สูญสิ้นจากคุณความดี ย่อมเป็นชีวิตที่มีค่า แม้เกิดมาเพียงวันเดียว แต่ได้สร้างควมดีไว้มาก ก็มีค่ามากกว่าผู้มีชีวิตตั้งร้อยปี แต่มีความประมาทในชีวิต มลทินเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมครอบงำระดับจิตใจของมนุษย์ทั้งหลาย ให้เกิดความเศร้าหมอง ถือว่าเป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม มลทินจึงเป็นปัญหาและเป็นมาร ที่คอยขัดขวางการสร้างบุญบารมีของมนุษย์ เมื่อต้องการความเจริญความก้าวหน้าในชีวิต และการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน จะต้องขจัดมลทิน

^๖ วิบูล วิจิตรวาทการ, **สตรีสยามในอดีต**, พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑๓.

^๗ พระครูสิริปัญญาภุมณี, **คัมภีร์มงคลที่ปณีแปล**, (กรุงเทพมหานคร:ห้างหุ้นส่วนจำกัดอำนวยการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๒๖.

^๘ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๖๗/๙๗.

ภายนอก ภายในให้หมดสิ้นไป จึงจะทำให้มีความบริสุทธิ์และประสบความสำเร็จในชีวิต ดังมี พุทธพจน์ตรัสว่าภิกขุรูปใดรูปหนึ่งมีอภิชฌามากก็ละอภิชฌาได้ มีจิตพยาบาทก็ละพยาบาทได้ มีความ มัถ์โกรธก็ละความมัถ์โกรธได้ มีความผูกโกรธก็ละความผูกโกรธได้ มีความลบหลู่ก็ละความลบหลู่ได้ มีความตีเสมอก็ละความตีเสมอได้ มีความริษยากก็ละความริษยาได้ มีความตระหนี่ก็ละความตระหนี่ได้ มีความมักโอ้อวดก็ละความมักโอ้อวดได้ มีมายาก็ละความมายาได้ มีความปรารถนาที่เป็นบาปก็ละ ความปรารถนาที่เป็นบาปได้ มีความเห็นผิดก็ละความเห็นผิดได้ เพราะละกิเลสที่เป็นมลทินเป็นโทษ เป็นดุจน้ำฝนของสมณะเป็นเหตุให้เกิดในอบาย และมีวิบากที่ตนจะพึงเสวยในทุกคติเหล่านี้ เราจึง กล่าวว่ภิกษุผู้นั้นเป็นผู้ปฏิบัติตามข้อที่สมควรแก่สมณะ^๙ จากพุทธพจน์เป็นการตรัสยืนยันว่ามลทินทำให้ ความบริสุทธิ์สิ้นไป จึงต้องยึดหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้าช่วยขัดเกลากิเลส เช่น

๑. ความโกรธ	ชำระด้วยเมตตา
๒. ความลบหลู่คุณท่าน	ชำระด้วยความกตัญญูกตเวที ^{๑๐}
๓. ความริษยา	ชำระด้วยมุทิตา ^{๑๑}
๔. ความมารยา	ชำระด้วยอาชวะ
๕. ความตระหนี่	ชำระด้วยอหิงสาและอปจายนะ ^{๑๒}
๖. ความพุดเท็จ	ชำระด้วยสัจจวาจา
๗. ความปรารถนาลามก	ชำระด้วยสันโดษ ^{๑๓}
๘. ความเห็นผิด	ชำระด้วยสัมมาทิฐิ ^{๑๔}

และเพื่อให้มีความบริสุทธิ์ จึงต้องมีหลักปฏิบัติที่ดีเช่นการรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ การสำรวมอินทรีย์ การมีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ การกำจัดนิวรณ์ การทำสมาธิ เป็นต้น

ดังนั้น หากศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะทำให้สามารถนำหลักธรรมที่ขจัดมลทินในทาง พระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางที่จะประยุกต์ใช้กับพระสงฆ์ไทยเพื่อไม่ให้เกิดความประมาทในการ ดำเนินชีวิตของสมณะ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความไม่ประมาทเป็นทางแห่งอมตะ ความประมาทเป็นทาง แห่งความตาย คนผู้ไม่ประมาทชื่อว่ายอมไม่ตาย คนผู้ประมาทจึงเหมือนคนตายแล้ว บัณฑิตทราบ ความต่างกัน ระหว่างความไม่ประมาทกับความประมาทนั้น แล้วตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ย่อมบันเทิงใจในความไม่ประมาท ยินดีในทางปฏิบัติของพระอริยะทั้งหลาย บัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์

^๙ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๓๘/๔๖๘.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๘.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๔.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๘/๔๐๗.

เหล่านั้น เฟ่งพินิจ มีความเพียรต่อเนื่อง มีความบากบั่นมั่นคงเป็นนิตย์ ย่อมบรรลุนิพพานอันเป็นสภาวะยอดเยี่ยม ปลอดภัยโดยคะ”^{๑๕} ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อไม่ให้มีความประมาท อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม รู้จักสำรวมกาย วาจา ใจ เชื่อในกฎแห่งกรรมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจให้เกิดความสงบสุข ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวม เพื่อจะได้นำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ มลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทคืออะไร ?

๑.๒.๒ วิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร ?

๑.๒.๓ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร ?

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

๑. ขอบเขตด้านเอกสาร ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

๒. ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาในด้านเนื้อหาของการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท” มีดังนี้

๑) ศึกษามลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒) ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๓) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

วาท

^{๑๕} ชุ.ช. (ไทย) ๒๕/๒๑-๑๒/๓๑.

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ มลทิน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความมัวหมอง เปรอะเปื้อน ไม่บริสุทธิ์ กิเลสดู สนิมใจ เกิดมิจฉาภิภูฏฐิ คือความเห็นผิด^{๑๖}

๑.๕.๒ มลทินภายใน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความเศร้าหมอง ไม่บริสุทธิ์ ชุ่นมัว เกิดกิเลส เครื่องกั้นจิตคือความพอใจด้วยอำนาจความใคร่ในกามทั้งหลาย สูญสิ้นไปจากคุณความดี

๑.๕.๓ แนวทาง หมายถึง ทางปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ดีแล้ว การนำหลักธรรมมา ประพฤติปฏิบัติตามเพื่อการขจัดมลทินตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

๑.๕.๔ วิธีการขจัดมลทิน หมายถึง การกำจัดความชั่วทางกาย วาจา และใจให้หมดสิ้นไป เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ไม่เศร้าหมองไม่ชุ่นมัวและไม่สูญสิ้นจากความดี

๑.๕.๕ ประยุทธ์ หมายถึง การนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการขจัดมลทิน เพื่อให้ห่างไกลจากความโลภ โกรธ หลง

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสาร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๗} ได้กล่าวถึงมลภาวะเป็นมลทินเครื่องทำให้มัวหมอง เปรอะเปื้อนกิเลสดูสนิมใจมี ๙ อย่างคือ (๑) โภคะ ความโกรธ (๒) มักษะ ความลบหลู่คุณท่าน (๓) อีสสา ความริษยา (๔) มัจฉริยะ ความตระหนี่ (๕) มายา มารยา (๖) สาถะยะ ความโอ้อวดหลอก เขา (๗) มุสาวาท ความพูดเท็จ (๘) ปาปิจฉา ความปรารถนาลามก (๙) มิจฉาภิภูฏฐิ ความเห็นผิด ความมัวหมอง ความไม่บริสุทธิ์ เช่น ผ้าขาวเมื่อเป็นจุดสีต่าง ๆ ก็เรียกว่าผ้ามีมลทิน นักบวชผิดศีลก็ เรียกได้ว่านักบวชมีมลทิน ผู้หญิงประพฤติไม่ดีก็เรียกว่าผู้หญิงมีมลทิน

พระธรรมเจดีย์^{๑๘} ได้กล่าวว่าสังคมเกิดมลทิน เกิดความเสื่อม มาจากสาเหตุ คือ ไม่ใคร่ ฟังธรรม ไม่ชอบใจธรรมของสัตบุรุษ ไม่ขยันหมั่นเพียร ชอบนอนหลับ ชอบคุยกัน ชอบโกรธผู้อื่น ไม่เลี้ยงมารดาบิดาในยามแก่ชรา หลอกหลวงสมณะพราหมณ์ ไม่แบ่งปันอาหารแก่ผู้อื่น ไม่มีความอ่อน น้อมถ่อมตน หยิ่งทะนงตัวในชาติตระกูลทรัพย์สมบัติ ไม่ยินดีในภรรยาของตน ทำร้ายจิตใจหญิงอื่น ไม่รู้จักประมาณตน แม้แก่ชราแล้วยังมีภรรยา รุนสาวทำให้เป็นทุกข์เพราะความหึงหวง ไม่รู้จักการ

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธิมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด พ.ศ.๒๕๕๘), หน้า ๓๐๐.

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร์. พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๙.

^{๑๘} พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน ป.๙), **มารชินนิพนธ์**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๙๐-๑๙๗.

บริหารจัดการ ตั้งคนอันธพาลหรือคนไม่ซื่อสัตย์สุจริตให้เป็นใหญ่ในหน้าที่การงาน ไม่มีทรัพย์สินสมบัติ หรือไม่มีความรู้แล้วอยากตั้งตนเป็นใหญ่กว่าคนอื่น

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ)^{๑๙} ได้กล่าวถึงมลทินว่า เป็นกิเลสที่นอนสงบนิ่งอยู่ในจิตใจ เหมือนตะกอนที่นอนอยู่ในก้นของภาชนะน้ำ คือปกติว่าน้ำที่มีตะกอนถ้าตะกอนนั้นยังนอนอยู่ก็เป็นน้ำที่ใสสะอาด ใช้ดื่มหรือใช้อย่างอื่นได้ดี แต่ถ้าตะกอนฟุ้งขึ้นมา น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำสกปรก ใช้ดื่มไม่ได้ จะใช้อาบหรือใช้ล้างภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ได้ เพราะเป็นน้ำสกปรก เพราะเป็นน้ำเสีย เป็นน้ำสกปรกเสียแล้วฉันใด จิตที่มีอนุสัยกิเลสนอนอยู่นี้ก็เช่นกัน ถ้าอนุสัยไม่ฟุ้งขึ้นมา ก็เป็นจิตที่สะอาดผ่องใสใช้งานได้ดี แต่ถ้าอนุสัยฟุ้งขึ้นมาเป็นกิเลส อย่างกลางหรืออย่างหยاب แล้วจิตนี้ก็จะเศร้าหมอง สกปรกมีคุณภาพต่ำใช้การงานไม่ได้ดี และก่อให้เกิดทุกข์โทษต่าง ๆ ติดตามมา การที่คนเราต้องเกิดแก่เจ็บตาย เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ก็เพราะอนุสัยกิเลสนี้เอง แม้กิเลสอย่างกลางและอย่างหยاب ก็มีรากเหง้ามาจากอนุสัยกิเลสนี้ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์โทษทั้งหมด

โกวิท ตั้งตรงจิตร^{๒๐} ได้กล่าววามลทินของหญิงในสมัยนี้ว่า มีมากยากที่จะชักพอกให้หมดสิ้นไป ในเมื่อหญิงจำพวกนี้มองเห็นความประพฤติชั่วเป็นเรื่องไม่เสียหาย เกิดมาแล้วก็ต้องตายหาความสุขความสบาย ตามใจตัวเองดีกว่า อย่างจริงจิงอะไรกับชีวิตมากนัก รักชอบใครก็นอนกับเขาได้ เบื่อกันเมื่อไรก็จากกันไปหาใหม่ จะได้ไม่ซ้ำซากจำเจทนทุกข์ทรมาน อยู่กันไปแบบสมัยปู่ย่าตายาย ยังได้กล่าวอีกว่าแม้จะมีผิวดำ ถ้าทำความสะอาดทุกวันจะดีกว่าคนผิวขาวที่ไม่อาบน้ำ ดูแลผิวพรรณจึงกลายเป็นคนสกปรก เกิดโรคผิวหนังผดผื่นคันไปทั่วร่างกาย สะสมโรคร้ายไว้ในตัวเองเป็นที่รังเกียจของสังคม ไม่มีใครอยากจะทำเข้าใกล้ หรือคบหาสมาคมด้วย จึงพิสูจน์ได้ว่าความเกียจคร้านเป็นมลทินแห่งผิวพรรณโดยแท้

พินิจ รักทองหล่อ^{๒๑} ได้กล่าวถึงมลทินว่า เป็นเรื่องที่ตรงกันข้ามกับความสะอาดกายสะอาดใจ ของบุคคลว่าสิ่งเหล่านั้นล้วนเป็นมลทิน คำว่ามลทินคือ เครื่องที่ทำให้จิตใจให้เกิดความเศร้าหมอง ความขุ่นมัว ไม่แจ่มแจ้ง มีความสกปรก เป็นเรื่องที่น่าประหลาดทั้งหลายต่างกล่าวว่า มลทินเป็นสิ่งไม่ดี เป็นสิ่งที่ต้องละเว้น และระวังอยู่เสมอ

^{๑๙} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตรฐิตวณฺโณ), *การพัฒนาจิต*, พิมพ์ครั้งที่๗, (กรุงเทพมหานคร :สร้างสรรคบุ๊คส์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓-๓๔.

^{๒๐} โกวิท ตั้งตรงจิตร, *พุทธศาสนสุภาษิตนำชีวิตให้รุ่งเรือง*, (กรุงเทพมหานคร:บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๘-๒๐๙.

^{๒๑} พินิจ รักทองหล่อ, *ธรรมมานุกรมธรรมโฆษณ์*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓๑.

สุชีพ ปุญญานุภาพ^{๒๒} ได้กล่าวถึงมลทินว่า การปฏิบัติอันชอบของสมณะคือ トラบไตยัง ละครมลทินของสมณะไม่ได้ พระองค์ก็ไม่ตรัสว่าปฏิบัติข้อปฏิบัติอันชอบของสมณะ มลทินของสมณะ ๑๒ อย่าง คือ (๑) อภิขมา เพิ่งอยากได้ (๒) พยาบาท ปองร้าย (๓) โกรธ (๔) ผูกโกรธ (๕) ลบหลู่บุญคุณท่าน (๖) ตีเสมอ (๗) ริษยา (๘) ตระหนี่ (๙) มักอวด (๑๐) มายา (๑๑) พรารถนาลามก (๑๒) เห็นผิด ทรงเปรียบเทียบการบวชของภิกษุนี้ ผู้ละมลทินของสมณะไม่ได้ ว่าเป็นเช่นเดียวกับปลอกใส่อาวูชี่ ซ้อมตชะ มีคมสองข้างไว้ (ซ่อนความคมไว้ข้างในเท่ากับซ่อนมลทินไว้ข้างใน) การแสดงถึงภิกษุผู้ปฏิบัติชอบของสมณะคือ ละครมลทินทั้ง ๑๒ อย่างได้ พิจารณาเห็นคนบริสุทธ์ พ้นจากอกุศลบาปธรรมทั้งหลาย จึงเกิดปราโมทย์ปีติ มีกายระงับเสวยสุข มีจิตตั้งมั่น แผ่จิตอันประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ หาประมาณมิได้ ไปยังโลกทั้งสิ้น ทุกทิศทางเปรียบเหมือนสระน้ำใส เย็นสนิทมีท่าเป็นที่ล่องอาบ อันน่ารื่นรมย์ คนเดินทางมาแต่ ๔ ทิศ ถูกความร้อนเผา ลำบาก อยากร้ำ ระบายน้ำ มาถึงสระนั้นก็จจะนำความระหาย นำความกระวนกระวาย เพราะความร้อนออกเสียได้ บุคคลออกบวชจากสกุลกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร มาถึงพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ย่อมได้ความสงบระงับภายใน ผู้เช่นนี้ตรัสว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติอันชอบของสมณะ

๑.๖.๒ งานวิจัย

พระมหาสมบุรณ์ พรธรรณา^{๒๓} ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาท และความสำคัญของสัมมาทิฐิ ในการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ในพระสูตรต้นตปิฎกพบว่า สัมมาทิฐิจจะมีบทบาทเป็นตัวชี้แนะ ขับเคลื่อน และกำกับทิศทางการพัฒนาชีวิต ตั้งแต่ต้นจนจบคือตลอดวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งการกินอยู่ การศึกษา การทำงาน การดำเนินชีวิต ที่สัมพันธ์กับทุกด้านโดยจุดเริ่มต้นของการพัฒนา สัมมาทิฐิจจะเป็นศูนย์รวมของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการแก้ปัญหาชีวิต ตามหลักอริยสัจ ๔ จากนั้นก็ขับเคลื่อนชีวิตเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ตามแนวทางในอริยสัจข้อสุดท้ายคือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งสรุปลงเป็นไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และในขณะที่อยู่ระหว่างการฝึกฝนพัฒนา สัมมาทิฐิจจะแสดงบทบาทเป็นตัวกำกับกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน จนกระทั่งถึงขั้นบรรลุอริยผล นอกจากนั้นยังแสดงบทบาทประสานสัมพันธ์กับองค์มรรคอื่น ๆ ในลักษณะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ทุก ๆ มิติของชีวิตทั้งทางด้านพฤติกรรมสังคม (ศีล) ความตั้งใจมั่น (สมาธิ) และความรู้ (ปัญญา) ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันในลักษณะที่มีคุณภาพ และ

^{๒๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่๗, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๔๐๐-๔๐๑.

^{๒๓} พระมหาสมบุรณ์ พรธรรณา, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฐิในการพัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระสูตรต้นตปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

เป็นองค์รวมและในขั้นสุดท้ายของการพัฒนา สัมมาทิฐิที่ได้รับการพัฒนาจนแหลมคม จะแสดงบทบาทเป็นตัวตัดกิเลสสังโยชน์ให้หมดไป แล้วเข้าถึงความหลุดพ้นมีชีวิตที่เป็นอิสระในที่สุด

พระมหาธีรพัฒน์ ธีรวฑฒโน^{๒๔} ได้ศึกษามโนทัศน์เรื่องกามใน พุทธปรัชญาได้ความว่า กามมีอิทธิพลต่อทุกคน โดยเฉพาะกามที่เป็นของเพศตรงกันข้าม เพราะธรรมชาติว่ารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันใดไม่สามารถครอบงำจิตของบุรุษได้ดีเท่ารูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ของสตรี และในทางกลับกัน กามจะปรากฏเป็นดังเหยื่อล่อลวงบุคคล ให้หลงติดจนไม่อาจถอนตนออกจากความสุขจากการบริโภคกามนั้นได้ ซึ่งเป็นสุขที่ยังเจือด้วยทุกข์อยู่มาก เป็นสุขที่ไม่ประณีตไม่ประเสริฐยังมีความสุขอื่นที่ประณีตกว่าคือฉานสุข และฉานสุขก็ยังมีสุขอื่นที่ประณีตกว่า คือนิพพานสุข กระบวนการคิดของบุคคล มักจะถูกกามกระตุ้นให้เกิดความคิดที่ผิด ที่เรียกว่ามิจฉาสังกับปะ กามจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะการบริโภคผัสสาหารด้วยตัณหา คืออยากได้เห็น อยากได้ยิน อยากได้กลิ่น อยากได้รส อยากได้สัมผัสที่น่าใคร่ น่าพอใจ การคลุกคลีด้วยกาม จะเป็นเหตุให้บุคคลประพฤตินิดชนบทรรมเนียมประเพณี กฎหมาย ศีลธรรม ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่สังคมมากมาย ฉะนั้นในพุทธปรัชญา จึงได้เสนอวิธีดับกามด้วยหลักแห่งอินทรีย์สังวร มีสติสัมปชัญญะรู้เท่าตามสภาพความเป็นจริง แล้ววางใจเป็นกลาง สักว่ารู้ไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่เปิดโอกาสให้กิเลสเกิดหรือใช้วิธีดับตามแนวทางแห่งปฏิจจสมุบาท หรือตามแนวแห่งอริยสัจ ๔ เพื่อความสุขแห่งตนและสังคมยิ่ง ๆ ขึ้นไป

พระณัฐกิตติ อนารโท^{๒๕} ได้ศึกษาหลักมรณสติในพระไตรปิฎกพบว่า คุณค่าภายนอกคือเมื่อจิตใจที่ตั้งมั่นในคุณงามความดีแล้ว กายก็ย่อมตั้งอยู่ในทางดีเช่นกัน เพราะในร่างกายมีใจเป็นใหญ่ เมื่อใจสั่งให้กายทำดี ย่อมเป็นไปตามที่ใจสั่ง ดังนั้นกายจึงประกอบแต่ในทางที่เป็นกุศลธรรม ไม่ฆ่าสิ่งที่มีชีวิต ไม่ลักสิ่งของผู้อื่น ไม่พูดคำที่เป็นเท็จ และไม่ดื่มของมึนเมาทุกชนิด และกายที่ตั้งอยู่กับความดี ย่อมมีคุณค่าในการดำเนินชีวิต คือจิตใจได้ฝึกฝนดีแล้วจะส่งผลให้มีความตระหนักรู้อยู่เสมอ ว่าชีวิตของเราจะต้องมีความแตกดับลงแน่นอน อีกไม่นานเราก็จะตาย ดังนั้นต้องหมั่นรักษาจิตใจไม่ให้เป็นทุกข์ ไม่ให้เศร้าโศกหมองใจ และรีบเร่งสร้างคุณความดีก่อนที่ความตายมาถึง และดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทคุณค่าที่มีต่อสังคม คนในสังคมได้ตระหนักถึงการปฏิบัติอยู่เนื่อง ๆ จะทำให้มีจิตใจที่เต็มด้วยพลังความดี พลังแห่งความมุ่งหมาย หวังไปในทางที่ถูกต้อง

^{๒๔} พระมหาธีรพัฒน์ ธีรวฑฒโน, “มโนทัศน์เรื่องกามในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๒๕} พระณัฐกิตติ อนารโท, (ผุยเหง้า), “ศึกษาหลักมรณสติในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

พระสุบิน จันทาโก^{๒๖} ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบลักษณะสตรี ในนิทานเรื่องท้าวคำสอน กับลักษณะสตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้พบว่า หญิงเป็นธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อเพศชาย ในส่วนของการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ชายจะเป็นมลทินในการประพฤติพรหมจรรย์สำหรับผู้หญิง และผู้หญิงก็เป็นมลทินในการประพฤติพรหมจรรย์สำหรับผู้ชาย ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระอานนท์ถึงหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับสตรีสำหรับบรรพชิตว่า ในเบื้องต้นไม่พึงติดต่อด้วย ไม่ดูไม่แลเป็นการดี ถ้าเราต้องเสียสละเพื่อจะได้ประโยชน์อะไรจากการติดต่อกัน ให้เลือกข้างไม่ติดต่อกัน ถ้าจำเป็นต้องติดต่อกันต้องมีสติสัมปชัญญะเต็มที่ ครั้นเมื่อมันสูงขึ้นไปถึงขั้นที่มีหน้าที่ที่จะต้องสั่งสอนสตรี มันอยู่คนละชั้นถ้าเชื่อตัวเองว่าจะทำได้โดยไม่เสียหายก็เอา ถ้าว่ามันไม่แน่ใจเกรงจะเกิดเสียหาย ก็อย่าเอา อย่าเกี่ยวข้องกับอย่าแตะต้อง การที่พระองค์ทรงตรัสเช่นนั้น ทรงชี้ให้เห็นโทษของกามที่มนุษย์ยึดติด หมกมุ่นอยู่และวิธีการปฏิบัติเพื่อออกจากกาม คือการประพฤติพรหมจรรย์ ในการประพฤติพรหมจรรย์ จำเป็นต้องเว้นจากความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุในพุทธศาสนากับสตรี

พรพิศ ศิริวิสูตร^{๒๗} ได้ศึกษาเรื่องสติและวิธีการพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่าการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับโลกภายใต้หลักความจริง หรือกฎธรรมชาติคือการปฏิบัติธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยการฝึกฝนพัฒนาตนด้วยตนเอง เพื่อการพึ่งตนเองในทุกวิถีทางของชีวิตได้ตามทางสายกลาง ซึ่งการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐานสูตร ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่แยกกายและแยกขันธ์ให้ตกเป็นทาสของความหลง ความประมาทในวิถีชีวิต แต่ทำให้เกิดความสุขสงบและสว่างในการดำเนินชีวิต ที่เรียกได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ด้วยการมีปัญญานำทางและปกป้อง เพราะสติปัฏฐานเป็นการพัฒนาจิตด้วยการพัฒนาสติ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อความพร้อมสำหรับภาระและปัญหาในกิจกรรมประจำวัน ตั้งแต่การกินอยู่ตลอดไปจนการทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้ถูกต้องตั้งมามากทั้งเป็นการพัฒนาชีวิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวมทั้งในปัจจุบันกาลและอนาคตกาลด้วยดี

ไพโรจน์ ศุภทีปมงคล^{๒๘} ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตคหบดีอุบาสก ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้พบว่า บุคคลในสังคมควรประพฤติปฏิบัติอย่างน้อยต้องมีศีล ๕

^{๒๖} พระสุบิน จันทาโก (แก้วดวงสี), “ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะสตรีในนิทานเรื่องท้าวคำสอนกับลักษณะสตรีในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๘.

^{๒๗} พรพิศ ศิริวิสูตร. “สติและวิธีการพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

^{๒๘} ไพโรจน์ ศุภทีปมงคล. “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๘-๓๙.

เพราะผู้มีความประพฤติผิดในศีล ๕ ถือว่าเป็นผู้ประพฤติกกรรมที่ทำให้เศร้าหมอง เกิดมลทิน ทุกคนควรหลีกเลี่ยงอันได้แก่กรรมกิเลสมี ๔ อย่างคือ

๑. กรรมกิเลส คือ ปาณาติบาต ได้แก่การฆ่าสัตว์
๒. กรรมกิเลส คือ อทินนาทาน ได้แก่การลักทรัพย์
๓. กรรมกิเลส คือ กาเมสุมิฉฉาจาร ได้แก่การล่วงละเมิดหญิงที่ไม่ใช่ภรรยาของตนและหญิงที่มีเจ้าของ
๔. กรรมกิเลส คือ มุสาวาท ได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดยุยง

กรรมกิเลส ๔ อย่างนี้เป็นการกระทำที่ทำให้ชีวิตมัวหมอง ถือว่าเป็นความประพฤติเสียหาย ทำให้เกิดเวรภัยในสังคม และเป็นการสร้างเครื่องกีดกัน ขัดขวางความเจริญก้าวหน้า และก่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง ในกรณีการคบคนก็ต้องเลือกคบไม่ให้คบคนชั่วเป็นมิตร โดยต้องรู้จักแยกแยะว่าใครเป็นมิตรแท้ ใครเป็นมิตรเทียม โดยต้องเลือกคบแต่กัลยาณมิตรที่เป็นมิตรแท้เท่านั้น และควรหลีกเลี่ยงมิตรเทียม ที่มีแต่เอาโทษภัยความเดือดร้อนมาให้ ควรหลีกเลี่ยงห่างไกลแต่ถ้ามีความจำเป็นต้องเกี่ยวข้อง ช่วยเหลือมิตรเทียมนั้น เราต้องพร้อมก่อนอยู่ในสถานะที่เข้มแข็งพอ และมีปัญญา ต้องเข้าใจว่าสิ่งที่เขาทำเป็นสิ่งที่ไม่ดี จะทำให้เกิดความเสื่อมเสีย หรือเสียหายอย่างไร และอยู่ในวิสัยที่จะช่วยได้หรือ มีทางเข้าไปเกื้อกูลชักนำ ดึงเขาขึ้นมา แต่ถ้าเราเป็นฝ่ายอ่อนแอกว่าเราอาจจะแย่อยาจจะกลายเป็นฝ่ายที่ถูกเขาชักจูง หรือดึงลงไป เพราะฉะนั้นจึงต้องประมาณกำลังของตน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่าในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าวถึงการเป็นมลทินทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นเหตุทำให้ กาย วาจา และใจ ไม่บริสุทธิ์มีความเศร้าหมอง ชุ่มมัว สูญสิ้นไปจากความดีงาม และทำให้ชีวิตห่างจากแก่นพระธรรม ส่วนนักปราชญ์และนักวิชาการต่างก็นำเสนอแนวทาง การแก้ไขด้วยวิธีการให้เว้นจากสิ่งเศร้าหมอง และให้มีการพัฒนามนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลมีกาย วาจา ใจ ที่เจริญรุ่งเรือง และทำให้มากอันเป็นเหตุทำวิชาเพื่อให้อริวิชาเกิดขึ้น แต่ก็ยังไม่ทำให้มนุษย์ได้รับความสุขความเจริญรุ่งเรืองมากนัก เพราะมนุษย์ยังไม่ปราศจากมลทิน

เพราะฉะนั้น มลทินที่เกาะอยู่กับจิตใจมนุษย์ ที่เกิดจากความโลภ ความโกรธ และความหลง นั้นจึงทำให้มนุษย์มีแต่อาสวะกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในใจ จึงทำให้คนเหล่านั้นคิดจะทำอะไรก็จะตามใจตัวเองเสมอ โดยไม่คิดคำนึงถึงสังคมนั้นเป็นสัตว์สังคมนั้นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หากปล่อยให้มลทินเกาะอยู่กับจิตใจมาก ๆ แล้วผลกระทบที่ตามมาจะนำความเดือดร้อนมาสู่สังคมได้โดยง่ายและก็จะเป็กรรรมที่ต้องติดตัวไปตลอด ซึ่งบางทีบุคคลเหล่านั้นอาจไม่เข้าใจหรือเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม หรือเรื่องของเวรกรรม แค่ทำไปเพียงเพื่อต้องการความถูกต้อง เพื่อสนองความต้องการให้แก่ตนเองเท่านั้น

คำสอนเรื่องกรรมของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนสำคัญยิ่งคำสอนหนึ่งที่ชาวพุทธควรรู้ เพื่อจะได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตามหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะส่งผลดีทั้งแก่ตนเอง และสังคม แต่ปรากฏว่ามีชาวพุทธจำนวนมาก หรือแม้แต่นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา บางคนก็ยังไม่มีความเข้าใจผิด หรือสับสนเกี่ยวกับคำสอนเรื่องกรรม

อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า กรรมคือการกระทำทางใจที่มีเจตนาเป็นองค์ประกอบสำคัญ หรือตัวจริง หรือแก่นแท้ของกรรมก็คือ เจตนาเพราะหากไม่มีเจตนาที่ไม่มีกรรม ไม่เกิดการกระทำตามเจตนา นั้น เปรียบเหมือนการขับรถผิดกฎจราจร ความผิดจะอยู่ที่คนขับไม่ได้อยู่ที่รถ เพราะรถเป็นเพียงเครื่องมือที่คนขับใช้ในการเดินทาง รถกระทำการเองไม่ได้ คนขับเป็นสาเหตุหรือองค์ประกอบสำคัญของการที่รถวิ่งผิดกฎจราจร

การบอกว่ากรรมคือการกระทำที่มีเจตนา จึงเป็นการอธิบายให้เข้าใจง่าย ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริงของ “กรรม” ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้^{๒๙}

ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับปัญหาที่กำลังเกิดและผลที่จะตามมาในอนาคต การศึกษาวิจัยนี้ จึงเป็นผลงานวิจัยที่จะค้นหาคำตอบจากความรู้เดิม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อนำมาศึกษาตีความและเป็นแนวทาง ที่ควรนำไปประยุกต์ใช้เพื่อความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ยุคปัจจุบัน

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ มีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยต่าง ๆ โดยจัดทำเป็น ๒ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

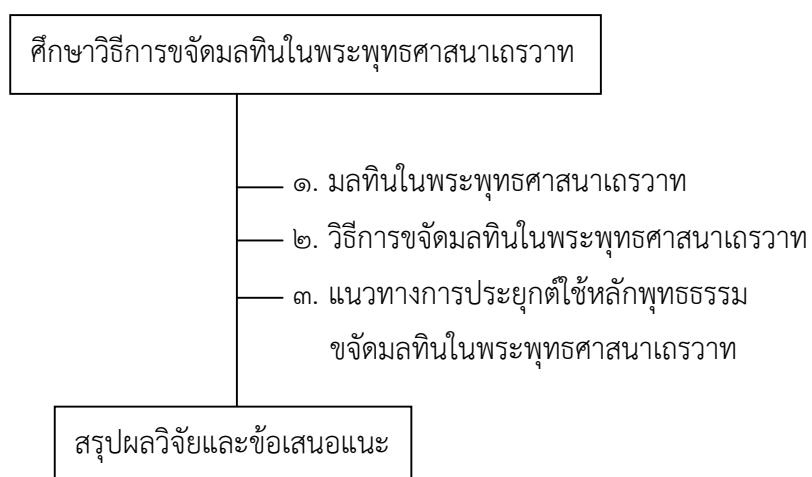
๑) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และความหมายมลทินทั่วไปนั้นผู้วิจัยจะใช้พระไตรปิฎกเป็นหลัก และงานเขียนบทความทางวิชาการวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาจากเอกสารระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ

๓) การเรียบเรียงนำเสนอในเชิงพรรณนา (Descriptive Method)

^{๒๙} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, รวมบทความวิชาการ พระพุทธศาสนา ปรัชญาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๔๙.

๑.๘ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๙.๑ ทำให้ทราบมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๙.๒ ทำให้ทราบวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๙.๓ ทำให้ทราบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนา

เถรวาท

บทที่ ๒

มลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทที่ ๒ นี้มีประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษา คือ (๑) ความหมายของมลทิน (๒) ประเภทของมลทิน (๓) ลักษณะของมลทิน (๔) สาเหตุการเกิดมลทิน (๕) สรุปลักษณะของมลทินต่าง ๆ ที่จะต้องศึกษา ดังนี้

๒.๑. ความหมายของมลทิน

มลทิน หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความมัวหมอง เปรียบเหมือนไม่บริสุทธิ์ กิเลสติดใจ เกิดมิจฉาทิฎฐิ คือ ความเห็นผิด^๑ ในคัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งถือว่าเป็นมรดกที่มีความสำคัญที่จะประเมินค่าไม่ได้ของพุทธศาสนิกชน ได้มีการตรัสถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ไว้เกี่ยวกับบ่วงกิเลสคือ ๑. กามวิตก ความตรึกในทางกาม ๒. พยาบาทวิตก ความตรึกในทางพยาบาท ๓. วิหิงสาวิตก ความตรึกในทางเบียดเบียน^๒ ซึ่งเมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วบุคคลอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน และอาจจะตรงกับจริตของแต่ละท่านอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการเตือนสติตนเองไม่ให้เกิดขึ้น คำว่ามลทินก็เป็นอีกธรรมะข้อหนึ่งที่มีการตรัสถึงความเศร้าหมองที่เกิดขึ้นในบุคคลที่ไม่ดีทางกาย วาจา และจิตใจ และเป็นสาเหตุของการนำไปสู่ความเสื่อมในชีวิต

มลทิน ที่เกิดขึ้นนั้นเพราะสาเหตุหลักคือเกิดจากจิตใจที่มีความโลภ ความโกรธ และความหลง ที่มนุษย์มีความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในเพศไหน จะอยู่ในสถานะใดก็ตาม ถ้าหากปล่อยให้จิตใจมัวหมอง เพราะความทยานอยากอันไม่รู้จบที่สิ้นสุด บุคคลเหล่านั้นย่อมขึ้นชื่อว่ามัวหมองที่คอยเกาะติด วนเวียนอยู่ในใจตลอดเวลา ทุกชีวิตอาจต้องการความสุข ความสมหวังในชีวิตเหมือนกัน แต่การแสวงหาความสุขสบายในชีวิต นั้นจะต้องได้มาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่คดโกง ไม่ฉกชิง วิ่งราว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เพราะจิตใจที่มีแต่ความโลภ โกรธ หลง อันทำให้เกิดมลทินในจิตใจ

มลทินเป็นเรื่องของทุกชีวิตที่จะได้รับ แต่จะต่างกันว่าใครจะมีมากหรือน้อย ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่าเรื่องใดที่เกิดขึ้นกับบุคคลในทางที่ไม่ดีงาม ทางกาย ทางวาจา และจิตใจ

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, (กรุงเทพฯ มหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรม ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดีโฮม จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๓๐๐.

^๒ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐.

เรียกสิ่งนั้นว่าเป็นมลทินคือ ความเศร้าหมอง^๓ ซึ่งเป็นความชั่วที่ทำด้วยกาย วาจา และจิตใจการกระทำที่ไม่ดีนั้นแม้จะมีคนรับรู้หรือไม่รู้ แต่สิ่งเหล่านั้นถือว่าเป็น มลทิน ผลของมลทินจะตรงกันข้ามกับคำว่า ความสะอาดบริสุทธิ์ มีความสุข คือหาความสุขในชีวิตได้ยาก การทำความไม่ดีแม้จะผ่านมาเป็นเวลายาวนาน หรือ กฎหมายทางบ้านเมืองมีการให้อภัยโทษก็ตาม แต่ความต่างพร้อย ความเศร้าหมอง ความมืดมน ความสกปรก ในจิตสำนึกยังมีอยู่เสมอ มลทินเมื่อกล่าวตามความรู้สึกของคนที่มีจิตใจบาป ขาดเมตตา หาความดีไม่ได้ดูเหมือนจะไม่ใช้เรื่องใหญ่โตอะไร ด้วยความรู้สึกดังกล่าวนี้จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนเรากล้าที่จะทำความชั่ว ไม่กลัวต่อผลของความชั่วที่จะตามตอบสนองด้วยเหตุนี้ชีวิตจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของมลทิน เมื่อมองตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาทราบได้ว่า มลทิน เป็นเรื่องที่เราทำได้ยากที่สุดในชีวิต คือเป็นสิ่งไม่ดีที่เราทำไปจะนำมาซึ่งความทุกข์ลำบากทั้งในโลกนี้และโลกหน้า^๔

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ เป็นมลทินภายในเป็นศัตรูภายใน เป็นข้าศึกภายใน เป็นพหุฆาตภายใน เป็นผู้จ้องล้างภายใน สามประการนี้คืออะไร ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ โลภะ ก่อความเสียหาย โลภะทำใจให้กำเริบ คนไม่รู้เท่าทันว่ามันเป็นภัยที่เกิดขึ้นข้างใน โลกเข้าแล้วไม่รู้อรุณ โลกเข้าแล้วไม่เห็นธรรม พอความโลภเข้าครอบงำ เวลานั้นมีแต่ความมืดคือ โทสะ ก่อความเสียหาย โมหะ ก่อความเสียหาย เหมือนกัน”^๕

๒.๑.๑. มลทินในพระวินัยปิฎก

มลทินในคัมภีร์ทางพระวินัยปิฎก หมายถึง การล่วงละเมิดสิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้แล้ว เช่น ภิกษุใดเสพเมถุนธรรมภิกษุนั้นเป็นปาราชิก (ทุศีล) ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด อย่างกลาง และอย่างหนัก ในแต่ละประเภทนั้นเมื่อมีการล่วงเข้าเป็นอันว่าได้ล่วงละเมิดพุทธบัญญัติเกี่ยวกับศีล และสิกขาบทขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณี พระวินัยซึ่งเป็นพุทธบัญญัติ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ อาทิพรหมจรรย์กาสิกขา และอภิสมจาริกาสิกขา

พระวินัยปิฎกเป็นคัมภีร์ที่ทรงบัญญัติไว้เพื่อใช้เป็นหลักในการปฏิบัติฝึกหัดกาย วาจา ใจ เพื่ออบรมกุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเพราะผู้เข้ามาบวชนั้นจะมาจากตระกูลใด ชนชั้นใด ต่างอัธยาศัย ต่างจิต ต่างใจ หากไม่มีพระวินัยเป็นเครื่องควบคุมความประพฤติให้เป็นระเบียบ

^๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกแก่นธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕๙.

^๔ พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยแห้ง), “การศึกษาวิเคราะห์การจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **สารนิพนธ์ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.), หน้า ๑.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๒.

เรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นหมู่ภิกษุที่สับสนวุ่นวายไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ถ้าภิกษุสงฆ์
 ภิกษุณีทุกรูปประพฤติตามพระวินัยก็จะเป็นหมู่ภิกษุที่งดงาม นำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาและทำให้
 พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ยืนนาน เหมือนดอกไม้บานาพรรณกองอยู่บนแผ่นดินกระดานเอาด้วยร้อยไว้
 ย่อมไม่ถูกลมพัดกระจัดกระจายไป^๖ ทั้งยังคุมกันเข้าเป็นพวงมาลัยสวยสดงดงาม ดังนั้นพระวินัย
 เปรียบเสมือนบิดา มารดาที่คอยควบคุมดูแลบุตรให้ตั้งอยู่กับความดีและความถูกต้องฉันใด พระวินัยก็
 เช่นกันจะเป็นเครื่องมุ่งช่วยให้พระภิกษุ สามเณรตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย คือ มีศีล สมาธิและปัญญา
 ผู้ไม่เคร่งครัดจะได้รู้สึกสำรวมรักษามารยาทเป็นสมณะมากขึ้นบุคคลที่มีความศรัทธาใน
 พระพุทธศาสนาได้อุทิศตนเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณร อุบาสกและอุบาสิกา เพื่อจะได้ศึกษา
 ปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย และรักษาศีลให้บริสุทธิ์ อันจะก่อให้เกิดความสุขและความหลุดพ้นที่แท้จริง
 แต่หากปล่อยให้กิเลส ตัณหาครอบงำจิตใจแล้ว จะอยู่ในสถานะไหนก็สามารถเกิดมลทินได้ทุกเมื่อ
 เช่น กรณีในสมัยพุทธกาลมีพระบางรูปมีการล่วงละเมิดสิกขาบทอย่างหนัก ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความ
 ร้ายแรงมาก ดังมีพุทธพจน์ว่า ที่ชื่อว่าเมถุนธรรม ได้แก่ อสังกรรมซึ่งเป็นประเวณีของชาวบ้าน
 มารยาทของคนชั้นต่ำกิริยาที่ชั่วหยาบ มีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจที่จะต้องทำในที่ลับ ต้องทำกันสองต่อสอง
 นี้ชื่อว่าเมถุนธรรม ที่ชื่อว่าเสพ ได้แก่ ภิกษุใด สอดเครื่องหมายเพศเข้าไปทางเครื่องหมายเพศ
 สอดองคชาติเข้าไปทางองค์กำเนิด โดยที่สอดเข้าไปแม้เพียงเมลิ์ดงา ภิกษุนี้ชื่อว่าเสพ^๗ เมื่อต้องอาบัติ
 อย่างหนักถึงกับขาดจากความเป็นนักบวช เช่น เรื่องของพระสุทินที่ได้เสพเมถุนกับอดีตภรรยาของ
 ตน^๘ การเสพเมถุนกับสัตว์เดรัจฉาน สิ่งเหล่านี้กล่าวได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดพุทธบัญญัติที่ทรงห้าม
 เป็นผู้ไม่บริสุทธิ์ สุกสันจากคุณความดี คือ เป็นผู้มัลลทิน

ครั้งที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กรุงโกสัมพี พระเทวทัตถูกต้อนหาความมักใหญ่
 ครอบงำจิต ชักจูงให้ขอชาติศตฺรุกรูมารเลื่อมใสในอิทธิฤทธิ์ของตน คิดจะขอพระพุทธเจ้าปกครอง
 พระภิกษุสงฆ์ พระเทวทัตได้เลื่อมจากฤทธิ์ พร้อมกับความคิดนั้น ต่อมาถูกสงฆ์ทำภาสนียกรรม จึง
 ไปยุยงให้ขอชาติศตฺรุกรูมารปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระชนก ส่วนตนเองได้ส่งคนไปลอบ
 ปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาค แต่คนเหล่านั้นกลับเลื่อมใสในพระพุทธองค์ ได้ฟังอนุพุทธิกถาสำเร็จ
 โสดาปัตติผลทุกคน ต่อมาพระเทวทัตลงมือปลงพระชนม์จากยอดภูเขาหวังจะปลงพระชนม์พระผู้มีพระ
 ภาคแต่ทำได้เพียงยังพระโลหิตของพระผู้มีพระภาคให้หือขึ้นเท่านั้น

พระเทวทัตมิได้หยุดการกระทำเพียงเท่านั้น ได้สั่งคนให้ปล่อยช้างนาฬาคีรีไปปลงพระ
 ชนม์พระผู้มีพระภาคอีก แต่ช้างนาฬาคีรีก็หมดพยศด้วยอำนาจพระเมตตา

^๖ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๙.

^๗ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๕๕/๔๒.

^๘ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๖/๒๔.

เพื่อให้ประชาชนเลื่อมใส พระเทวทัตกับพวก คือ พระโกกาลิกะ พระกฏโมรติสสะ พระชันทเทวีบุตร พระสมุทททัตตะ ได้พากันประพาศเครื่องครัดแล้วเข้าไปกราบทูลขอพระผู้มีพระภาค เพื่อให้พระสงฆ์ประพาศอย่างที่ว่าพวกตนประพาศ เรียกว่าวัตถุ ๕ ประการ^๙ คือ

๑. ภิกษุทั้งหลายควรอยู่ป่าตลอดชีวิต ภิกษुरुูปใดเข้าบ้าน ภิกษुरुูปนั้นมีโทษ
๒. ภิกษุทั้งหลายควรเที่ยวบิณฑบาตตลอดชีวิต ภิกษुरुูปใดยินดีกิจนิมนต์ ภิกษुरुูปนั้นมีโทษ
๓. ภิกษุทั้งหลายควรถือผ้าบังสุกุลตลอดชีวิต ภิกษुरुูปใดยินดีผ้าคหบดี ภิกษुरुูปนั้นมีโทษ
๔. ภิกษุควรอยู่แต่โคนไม้ตลอดชีวิต ภิกษुरुูปใดยินดีอยู่ในละแวกบ้าน ภิกษुरुูปนั้นมีโทษ
๕. ภิกษุทั้งหลายไม่ควรฉันปลาและเนื้อตลอดชีวิต ภิกษुरुูปใดฉันปลาและเนื้อ ภิกษुरुูปนั้นมีโทษ

พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาต โดยรับสั่งว่า ภิกษुरुูปใดปรารถนาจะอยู่ในละแวกบ้านก็จงอยู่ ภิกษुरुูปใดปรารถนาจะเที่ยวบิณฑบาตก็จงเที่ยวบิณฑบาต ภิกษुरुูปใดปรารถนาจะรับนิมนต์ก็จงรับ ภิกษुरुูปใดปรารถนาจะถือผ้าบังสุกุลก็จงถือ ภิกษुरुูปใดปรารถนาจะรับคหบดีจีวรก็จงรับ เราอนุญาตให้ภิกษุถือการอยู่ตามโคนไม้ ๘ เดือน (เว้นฤดูฝน) เราอนุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธิ์ด้วยอาการ ๓ อย่าง คือ ๑. ไม่ได้เห็น ๒. ไม่ได้ยิน ๓. ไม่นึกสงสัย พระเทวทัตกับพวก พอใจที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาต เพราะประชาชนที่ไม่รู้จะเข้าใจว่าพวกตนประพาศปฏิบัติเครื่องครัด

ต่อมาเมื่อถึงวันอุโบสถพระเทวทัตได้ประกาศเรื่องที่ดินได้ไปทูลขอวัตถุ ๕ ประการ แล้วพระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาต ชักจูงให้ผู้อื่นเห็นว่าพวกตนประพาศเครื่องครัดกว่าพระผู้มีพระภาค แล้วได้พาพวกภิกษุวัชชีบุตรชาวกรุงเวสาลีประมาณ ๕๐๐ รูป เป็นพรรคพวกแล้วได้พาพรรคพวกไปยังคยาสีประเทศ ต่อมาพระผู้มีพระภาคได้ส่งท่านพระสารีบุตรกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ ไปนำพวกภิกษุวัชชีบุตรเหล่านั้นกลับมา เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่พระเทวทัตทำลายสงฆ์ขึ้นแล้ว ท่านพระอุบาลีได้เข้ากราบทูลถามถึงเหตุที่จัดว่าเป็นสังฆราชา (ความร้ายรานแห่งสงฆ์) และสังฆเภท (ความแตกแห่งสงฆ์) พระผู้มีพระภาคได้ตรัสบอกเหตุที่ทำให้เป็นสังฆราชาและสังฆเภทแล้วสรุปว่า ภิกษุณีทำลายสงฆ์ไม่ได้ อุบาสกทำลายสงฆ์ไม่ได้ อุบาสิกาทำลายสงฆ์ไม่ได้ ได้แต่เพียงพยายามเท่านั้น แต่ภิกษุปกติผู้มีสังฆวาสเสมอกันอยู่ในสมานสีมา ย่อมทำลายสงฆ์ได้

พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลายสิ่งมัวหมองที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง ๔ ประการ คือ

๑. เมฆ เป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง

^๙ วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๐๙/๔๔๑-๔๔๓.

๒. หมอก เป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง

๓. ควันและฝุ่นละออง เป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง

๔. ราหูผู้เป็นจอมอสูร เป็นสิ่งมัวหมอง ที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งมัวหมองที่เป็นเหตุให้ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์มัวหมอง ไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง ๔ ประการเหล่านี้แล เช่นเดียวกัน ภิกษุทั้งหลายอุปกิเลสเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง เรียกว่าอุปกิเลส มี ๔ ประการ คือ

๑. ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งดื่มสุรา และเมรัย ไม่เว้นขาดจากการดื่มสุรา และเมรัย ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นอุปกิเลส ที่เป็นเหตุให้สมณะพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมองไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๑

๒. ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเสพเมถุนธรรม ไม่เว้นขาดจากการเสพเมถุนธรรม ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นอุปกิเลส ที่เป็นเหตุให้สมณะพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๒

๓. ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยินดีทองและเงิน ไม่เว้นขาดจากยินดีทองและเงิน ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นอุปกิเลส ที่เป็นเหตุให้สมณะพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๓

๔. ภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งดำเนินชีวิตด้วยมิจฉาชีพ ไม่เว้นขาดจากมิจฉาชีพ ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นอุปกิเลส ที่เป็นเหตุให้สมณะพราหมณ์พวกหนึ่งมัวหมอง ไม่สง่า ไม่ผ่องใส ไม่รุ่งเรือง ประการที่ ๔^{๑๐}

๒.๑.๒. มลทินในพระสูตรตันตปิฎก

มลทิน หมายถึง กิเลสต่าง ๆ หรือส่วนเสียต่าง ๆ มีราคะ ความไม่บริสุทธิ์ ความเศร้าหมองความมัวหมอง ความสูญสิ้น ความประมาทไม่คุ้มครองอินทรีย์ ๖ และอกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งปวง เป็นเหตุความประพฤตินอกใจสามี หรือภรรยา ความตระหนี่ เป็นต้น ทำให้กิเลสเข้ามาครอบงำได้^{๑๑} สมณะหรือพราหมณ์ปฏิญาณว่า ตนเป็นพรหมจรรย์ ไม่ประพฤติกิจสองต่อสองกับมาตุคาม แต่ยังมีลักษณะพฤติกรรม ๗ ประการดังนี้คือ^{๑๒}

^{๑๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๔๗/๓๙๕-๓๙๖.

^{๑๑} ชุ.ข. (ไทย) บทนำ ๒๕/๓๓/๓๔.

^{๑๒} อัง.สตุตทก. (ไทย) บทนำ ๒๓/๒๑.

- ๑) ยินดีการรูปได้ ชัดถู การให้อาบน้ำ และการนวดพื่นของมาตุคาม
- ๒) ไม่ยินดีการรูปได้ ชัดถู การให้อาบน้ำ และการนวดพื่น แต่ยังสัพยอก เล่นหัวหัวเราะกับมาตุคาม
- ๓) ไม่ยินดีการรูปได้ การหัวเราะ แต่ยังไม่พ่งดูมาตุคาม
- ๔) ไม่ยินดีการรูปได้ และการพ่งดูมาตุคาม แต่ยังไม่ฟังเสียงหัวเราะ เสียงพูด เสียงขับร้อง เสียงร้องไห้ของมาตุคาม
- ๕) ไม่ยินดีการรูปได้ และเสียงร้องไห้ของมาตุคาม แต่ยังไม่คอยนึกถึงการที่เคยหัวเราะ พุดจาเล่นหัวกับมาตุคาม
- ๖) ไม่ยินดีการรูปได้ และการที่เคยหัวเราะ พุดจาเล่นหัวกับมาตุคาม แต่ยังไม่ดูคบดีหรือบุตรคบดีผู้พรั่งพร้อมบำเรอตนด้วยกามคุณ ๕ อยู่
- ๗) ไม่ยินดีการรูปได้ และการดูคบดีหรือบุตรคบดีผู้พรั่งพร้อมบำเรอตนด้วยกามคุณ ๕ แต่ยังไม่ประพฤติพรหมจรรย์ปรารถนาเป็นเทพเจ้าอยู่
- พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ท่านเหล่านี้ยังประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่หลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส
- คือเมื่อได้กระทำความชั่วทางกาย วาจา ใจ ซึ่งเป็นเหตุทำให้ไม่สะอาดบริสุทธิ์ เกิดความเศร้าหมอง ความต่างพร้อยขึ้น มีความมัวหมอง ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “บุคคลทำกรรมใดแล้วย่อมเดือดร้อนใจในภายหลัง ร้องไห้ น้ำตานองหน้า เสวยผลกรรมอยู่ กรรมนั้นที่ทำแล้วชื่อว่า เป็นกรรมไม่ดี”^{๑๓} และคนเหล่านี้มักไม่มีมารยาทในสังคมทำตัวเป็นปัญหาของสังคม เป็นต้น คำว่ามลทินที่แท้จริงคือ กิเลส อันได้แก่ ราคะ โทสะ และโมหะ นั่นเองซึ่งเป็นมารที่คอยผจญอยู่ในจิตใจตลอดเวลา ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “มารย่อมครอบงำบุคคลผู้พิจารณาเห็นความงาม ไม่สำรวมอินทรีย์ ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค เกียจคร้าน มีความเพียรย่อหย่อน เหมือนนายผู้พุดต้นไม้ที่ไม่มั่นคงให้หักโค่นลงได้ ฉะนั้น”^{๑๔} โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ความไม่รู้แจ้ง ไม่รู้จริง เป็นมลทินที่ยิ่งกว่ามลทินทั้งหลาย คนที่ยังไม่หมดกิเลสจะกล่าวว่าเป็นผู้ปราศจากมลทินไม่ได้ บุคคลผู้ที่จะกล่าวได้ว่าไม่มีมลทินเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจริง ๆ คือพระอรหันต์และเหล่าพระอรหันต์สาวกเท่านั้น^{๑๕} ผลของมลทินย่อมทำให้ชีวิตพบกับความเร่าร้อน รุนวายเป็นความสงบไม่ได้ ดังนั้นมลทินจึงเป็นเรื่องที่จะต้องหลีกเลี่ยงให้พ้นหรือขจัดให้สิ้นไปจากชีวิต

^{๑๓} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๖๗/๔๘.

^{๑๔} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๗/๒๖.

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๕๑๒.

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บุพพารามปราสาทของนางวิสาขาในนครมาตา เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่งในวันอุโบสถ เมื่อราตรีผ่านไป แล้ว ปฐมยามผ่านไปแล้ว ท่านพระอานนท์ลุกจากอาสนะ ห่มอุตราสงค์เฉวียงบ่า ประนมมือไปทางที่ พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราตรีผ่านไปแล้ว ปฐมยามผ่านไปแล้ว แม้ครั้งที่ ๒ มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว แม้ครั้งที่ ๓ ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว ยามรุ่งอรุณเริ่มสว่าง ภิกษุสงฆ์นั่งรออยู่นานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดยกพระปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง แก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ บริษัทไม่บริสุทธ์” ลำดับนั้นท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ว่า อานนท์บริษัทไม่บริสุทธ์ ทรงหมายถึงใครกัน” แล้วจึงกำหนดจิตของภิกษุด้วยจิตของตน แล้วตรวจดูภิกษุสงฆ์ทุกรูป จึงได้เห็นบุคคลผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติที่น่ารังเกียจ มีกิจการงานปกปิด ไม่ใช่สมณะแต่ปฏิญญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารี แต่ปฏิญญาว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนอยากเยื้องงอ อยู่ในท่ามกลางสงฆ์นั้น ครั้นเห็นแล้ว จึงลุกจากอาสนะเข้าไปหาบุคคลนั้น ได้กล่าวกับบุคคลนั้นว่า ท่านจงลุกขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มีสิ่งวาทกับภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระโมคคัลลานะกล่าวอย่างนี้แล้ว บุคคลนั้นก็ยังไม่ลุกขึ้น แม้ครั้งที่ ๒ บุคคลนั้นก็ยังไม่ลุกขึ้น แม้ครั้งที่ ๓ บุคคลนั้นก็ยังไม่ลุกขึ้น

ครั้นแล้วท่านพระโมคคัลลานะ จึงจับแขนเขาขูดให้ออกไปภายนอกซุ้มประตูใส่กลอนแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ให้บุคคลนั้นออกไปพ้นแล้ว บริษัทบริสุทธ์ ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดยกพระปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายเถิดพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “น่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ โมคคัลลานะ โมฆบุรุษนี้คืออยู่จนต้องขูดแขนให้ออกไป ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายตั้งแต่บัดนี้ไป เธอทั้งหลายพึงฟังอุโบสถ พึงยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง ภิกษุทั้งหลายตั้งแต่วินาทีนี้เป็นต้นไป เราจักไม่ทำอุโบสถ จักไม่ยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดง ภิกษุทั้งหลายเป็นไปไม่ได้ที่ตถาคตยกปาฏิโมกข์ขึ้นแสดงในเมื่อบริษัทไม่บริสุทธ์”^{๑๖}

๒.๑.๓ มลทินในพระอธิธรรมปิฎก

มลทินในความหมายทางพระอธิธรรม หมายถึง ความกำหนัด ความคล้อยตามอารมณ์ ความยินดี ความเพลิดเพลิน ความอยาก ความสยบ ความหมกมุ่น ความใคร่ ความข้องอยู่ ความจมอยู่^{๑๗} มีความประพฤติย่อหย่อนทอดทิ้งธุระ ความไม่หมั่นประกอบความประมาทในการบำเพ็ญ

^{๑๖} อก.สตตก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๒๕๒-๒๕๔.

^{๑๗} อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๒๓๖/๓๑๒.

สภาวะธรรม ที่เป็นกุศลธรรมทั้งหลาย ความประมาทกิริยาที่ประมาท ภาวะที่ประมาท จิตที่เป็นอกุศล มีรูปเป็นอารมณ์มีเสียงเป็นอารมณ์ มีกลิ่นเป็นอารมณ์ มีรสเป็นอารมณ์ มีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์ มีธรรมเป็นอารมณ์หรือสภาวะธรรมที่ไม่เป็นรูปซึ่งอิงอาศัยกันเกิดขึ้น สภาวะธรรมเหล่านี้ชื่อว่า เป็นอกุศล^{๑๘} ที่เป็นไปตามอำนาจของกิเลส คือจิตคิดเรื่องที่เป็นอกุศล ไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ ความอาฆาตเกิดขึ้นในฐานะอันไม่สมควร จิตอาฆาต ความขัดเคือง ความกระทบกระทั่ง ความแค้น ความเคือง ความชุ่นเคือง ความที่จิตพล่านไป ความคิดประทุษร้าย ความคิดมุ่งร้าย ความชุ่นจิต ความโกรธ กิริยาที่โกรธ ภาวะที่โกรธ^{๑๙} ลักษณะของจิตใจที่เต็มไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง จิตใจที่ถูกกิเลสเข้าครอบงำเช่นนี้เป็นจิตใจที่มีมลทิน จากการกระทำดังกล่าวนี้เป็นเหตุทำให้จิตใจไม่มีความบริสุทธิ์ทำให้เป็นทุกข์ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของนักปราชญ์ทั้งหลายได้ ดังตัวอย่างของคุณคตต่อไปนี้

บุคคลผู้มักโกรธ คือ ความโกรธ กิริยาที่โกรธ ภาวะที่โกรธ ความคิดประทุษร้าย กิริยาที่คิดประทุษร้าย ภาวะที่คิดประทุษร้าย ความคิดปองร้าย กิริยาที่คิดปองร้าย ภาวะที่คิดปองร้าย ความพิโรธ ความพิโรธตอบ ความดุร้าย ความเกรี้ยวกราด ความที่จิตไม่เบิกบาน นี้เรียกว่าความโกรธบุคคลใดยังละความโกรธนี้ไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่าผู้มักโกรธ

บุคคลผู้ผูกโกรธ คือ ความโกรธในเบื้องต้นชื่อว่าความโกรธ ความโกรธในเวลาต่อมาชื่อว่าความผูกโกรธ ความผูกโกรธ กิริยาที่ผูกโกรธ ภาวะที่ผูกโกรธ ความไม่หยุดโกรธ การตั้งความโกรธไว้ การดำรงความโกรธไว้ การเฝ้าไปตามความโกรธ การตามผูกความโกรธไว้ การทำความโกรธให้มัน นี้เรียกว่าความผูกโกรธ บุคคลใดยังละความผูกโกรธนี้ไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่าผู้ผูกโกรธ

บุคคลผู้มักลบหลู่ คือ ความลบหลู่ กิริยาที่ลบหลู่ ภาวะที่ลบหลู่ ความดูหมิ่น การกระทำ ความดูหมิ่น นี้เรียกว่า ความลบหลู่ บุคคลใดยังละความลบหลู่นี้ไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่าผู้มักลบหลู่

บุคคลผู้ตีเสมอ คือ ความตีเสมอ กิริยาที่ตีเสมอ ภาวะที่ตีเสมอ สภาวะธรรมที่เป็นอาการแห่งความตีเสมอ โดยนำเอาชัยชนะของตนมาอ้างเหตุแห่งความวิวาท ความแข่งดี ความไม่ยอมสละนี้ เรียกว่าความตีเสมอ บุคคลใดยังละความตีเสมอนี้ไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่าผู้ตีเสมอ

บุคคลผู้มีความริษยา คือ ความริษยา กิริยาที่ริษยา ภาวะที่ริษยา ความเกลียดชัง กิริยาที่เกลียดชัง ภาวะที่เกลียดชังในเมื่อผู้อื่นได้ลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การกราบไหว้ และการบูชา นี้เรียกว่าความริษยา บุคคลใดยังละความริษยานี้ไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่า ผู้มีความริษยา

บุคคลผู้มีความตระหนี่ ๕ อย่าง คือ (๑) ความตระหนี่ที่อยู่ (๒) ความตระหนี่ตระกูล (๓) ความตระหนี่ลาภ (๔) ความตระหนี่วรรณะ (๕) ความตระหนี่ธรรม

^{๑๘} อภ.สง. (ไทย) ๓๔/๓๖๕/๑๑๐.

^{๑๙} อภ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๒๓๗/๓๑๓.

ความตระหนี่ กิริยาที่ตระหนี่ ภาวะที่ตระหนี่ ความหวงแหน ความเหนียวแน่น ความปกปิด ความมึนจิตไม่เผื่อแผ่ นี้เรียกว่า ความตระหนี่ บุคคลใดยังละความตระหนี่นี้ไม่ได้ เรียกว่าผู้มี ความตระหนี่

บุคคลผู้โง่เขลา คือ เป็นผู้โง่เขลาจัด ความโง่เขลา กิริยาที่โง่เขลา ภาวะที่โง่เขลา ภาวะที่ แข็งกระด้าง การพูดเป็นเหลี่ยมคูดุ กิริยาที่พูดแอบอ้าง นี้เรียกว่าความโง่เขลา บุคคลใดยังละความโง่ เขลาไม่ได้เรียกว่าผู้โง่เขลา

บุคคลผู้มีมายา คือ ผู้ประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต เพราะเหตุจะปกปิดทุจริต นั้นจึงตั้งความปรารถนาอันเลวทราม ปรารถนาว่าใคร ๆ อย่ารู้จักเรา ตำหนิว่าใคร ๆ อย่ารู้จักเรา กล่าวหาว่าใคร ๆ อย่ารู้จักเรา พยายามทางกายว่าใคร ๆ อย่ารู้จักเรา ความเจ้าเล่ห์ ความเป็นคนเจ้าเล่ห์ กิริยาที่หลอกให้หลง ความหลอกหลวง ความโกง ความกลบเกลื่อน ความหลีกเลียง ความซ่อน ความ ซ่อนบังความปิดบัง ความปกปิด การไม่ทำให้ชัดเจน การไม่ทำให้แจ่มแจ้ง การปิดบังอำพราง กิริยาที่ เลวทรามเช่นนี้ เรียกว่า มายา บุคคลใดยังละมายานี้ไม่ได้ บุคคลนี้เรียกว่าผู้มีมายา

บุคคลผู้ไม่มีหิริ คือ กิริยาที่ไม่ละอายต่อการประพฤติกายทุจริตที่ควรละอาย กิริยาที่ไม่ละอาย ต่อการประกอบบสภาวจรธรรมที่เป็นอกุศลซึ่งเป็นบาป นี้เรียกว่า ความไม่มีหิริ บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วย ความไม่มีหิรินี้ชื่อว่าผู้ไม่มีหิริ

บุคคลผู้ไม่มีโอตตปะ คือ กิริยาที่ไม่เกรงกลัวต่อการประพฤติกายทุจริตที่ควรเกรงกลัว กิริยา ที่ไม่เกรงกลัวต่อการประกอบบสภาวจรธรรมที่เป็นอกุศลซึ่งเป็นบาป นี้เรียกว่า ความไม่มีโอตตปะ บุคคล ผู้ประกอบด้วยความไม่มีโอตตปะนี้ชื่อว่าผู้ไม่มีโอตตปะ

บุคคลผู้ว่ายาก คือ กิริยาของผู้ว่ายาก ภาวะของผู้ว่ายาก ความเป็นผู้ว่ายาก ความยึดถือ ข้างข้างขึ้น ความพอใจการโต้แย้ง ความไม่เอื้อเฟื้อ ภาวะแห่งผู้ไม่เอื้อเฟื้อ ความไม่เคารพและรับฟังใน เมื่อถูกกล่าวหาโดยชอบ นี้เรียกว่า ความเป็นผู้ว่ายาก บุคคลผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้ว่ายากนี้ชื่อว่า ผู้ว่ายาก

บุคคลผู้มีมิตรชั่ว คือ บุคคลผู้ไม่มีศรัทธา ทุศีล สดับมาน้อย มีความตระหนี่ มีปัญญา ทราม การเสพ การส้องเสพ การส้องเสพด้วยดี การคบ การคบหา ความรักดี ความจงรักภักดีต่อ บุคคลเหล่านั้น ความเป็นผู้มีกายและใจโน้มน้าวไปตามบุคคลเหล่านั้น นี้เรียกว่า ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว บุคคลผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีมิตรชื่อนี้ชื่อว่าผู้มีมิตรชั่ว

บุคคลผู้มีศีลวิบัติ คือ การล่วงละเมิดทางกาย การล่วงละเมิดทางวาจา การล่วงละเมิดทั้ง ทางกาย และทางวาจา นี้เรียกว่าศีลวิบัติ ความเป็นผู้ทุศีลแม้ทั้งหมดชื่อว่าศีลวิบัติ บุคคลผู้ ประกอบด้วยศีลวิบัตินี้ชื่อว่าผู้มีศีลวิบัติ

บุคคลผู้มีทิฏฐิวิบัติ คือ ความเห็นว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเช่น สรรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ

สัตว์ที่เกิดผิดขึ้นไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้า ด้วยปัญญาอัน
 ยิงเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งไม่มีในโลก ดังนี้ ทิฏฐิ ความเห็นผิด รกชฎคือทิฏฐิ กันดารคือทิฏฐิ
 ความเห็นอันเป็นข้าศึกต่อสัมมาทิฏฐิ ความผันแปรแห่งทิฏฐิ สังโยชน์คือทิฏฐิ ความยึดถือ ความยึดมั่น
 ความถือผิดทางชั่ว ทางผิด ภาวะที่ผิด ลัทธิที่เป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศ ความยึดถือโดยคลาดเคลื่อน
 นี้เรียกว่าโดยทิฏฐิวิบัติ มิจฉาทิฏฐิแม่ทั้งหมดชื่อว่าทิฏฐิวิบัติ^{๒๐}

เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า ผู้ที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดทางกาย ทาง
 วาจา และทางใจ ล้วนแต่เกิดจากกิเลส ตัณหา ราคะภายในจิตใจคนทั้งนั้น เป็นบ่อเกิดของการกระทำ
 ที่ผิดศีลธรรม เป็นการกระทำที่สวนกระแสของสังคม และทางธรรม ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้อาจจะ
 เกิดจากการเจตนาที่ดี ไม่เจตนาที่ดี รู้ก็ดี ไม่รู้ก็ดี หรืออาจจะหลงลืมสติโดยไม่รู้ตัวก็ดี ทั้งหมดนี้ล้วนแต่
 เป็นมลทิน เป็นตราบาปที่ติดตัวบุคคลที่กระทำสิ่งนั้น ๆ ลงไป

๒.๑.๔ มลทินในอรรถกถา

อรรถกถาได้ให้ความหมายของเรื่องมลทินในลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับในคัมภีร์ทาง
 พระพุทธศาสนาว่า มลทิน หมายความว่า ตามเผาไหม้ ๑ หมายความว่ามิกลีนเหม็น ๑ หมายความว่า
 ทำให้เศร้าหมอง ๑ มลทินนั้นย่อมาจากเผาไหม้สัตว์ในอบายทั้งหลายมีนรกเป็นต้น เพราะเหตุที่ได้ทำ
 ความชั่วจึงชื่อว่าเป็นมลทิน ซึ่งเกิดจากตัณหาราคะ ความทยานอยากทั้งหลายอันไม่รู้จักที่สิ้นสุด ดัง
 พุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าตัณหาของสัตว์เหล่านี้หายา สนิมเกิดขึ้นแต่เหล็กย่อม
 กัดเหล็กนั่นเองย่อมให้เหล็กพินาศไป ทำให้เป็นของใช้สอยไม่ได้ฉันใด ตัณหานี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
 เกิดขึ้นภายในของสัตว์เหล่านี้แล้ว ย่อมให้สัตว์เหล่านั้นเกิดในอบายทั้งหลายมีนรกเป็นต้น ให้ถึงความ
 พินาศ กรรมทั้งหลายของตนย่อมนำบุคคลผู้ประพฤติกว้างโรนาไปสู่ทุกคติ เพราะกรรมเหล่านั้นชื่อว่า
 เป็นของตนเพราะตั้งขึ้นในตน ย่อมนำบุคคลผู้ไม่พิจารณาปัจจัย ๔ แล้วบริโภคน้ำ ชื่อว่าผู้ประพฤติกว้าง
 ล่วงปัญญาไปยังทุกคติฉันนั้นเหมือนกัน”^{๒๑} เพราะฉะนั้นชื่อว่าเป็นมลทินเพราะหมายความว่า ทำให้
 เสื่อมไปจากคุณความดี เมื่อมลทินเกิดขึ้นในจิตใจก็จะทำให้เศร้าหมอง ขุ่นมัว มัวหมอง บุคคลที่
 คลุกคลีอยู่กับมลทินนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนใจ จิตใจไม่ผ่องใสเบิกบานชีวิตมีแต่ความชบเซา และ
 เสื่อมศรัทธาจากสังคมด้วย

๒.๑.๕ มลทินในทัศนะนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

๑. พระพรหมคุณาภรณ์^{๒๒} ได้กล่าวว่า มลทิน หมายถึงเครื่องทำให้มัวหมองแปดเปื้อน
 ความไม่บริสุทธิ์ กิเลสตุณณิมใจ เช่น ผ้าขาวเมื่อเป็นจุดสีต่าง ๆ ก็เรียกว่า ผ้ามีมลทินนักบวชผิดศีลก็

^{๒๐} อภิ.ธ. (ไทย) ๓๖/๖๒/๑๖๑.

^{๒๑} ขุ.ธ.อ. (ไทย) ภาค ๒/๒๓๙-๒๔๐/๓๒๒.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ที่ ๑๑,
 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙๙.

เรียกได้นักบวชมีมลทิน มี ๙ อย่างคือ (๑) ความโกรธ (๒) ความลบหลู่คุณท่าน (๓) ความริษยา (๔) ความตระหนี่ (๕) มารยา (๖) ความโอ้อวดหลอกเขา (๗) การพูดเท็จ (๘) ความปรารถนาลามก (๙) ความเห็นผิด

๒. พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัยไตรภูมิภิกษา^{๒๓} ได้รจนาเรื่องมลทินไว้ว่าเป็นความมัวหมอง ความไม่บริสุทธิ์ ในความว่า “ผิฝูงคนอันมีมลทินแลผิฝูงวินิปาติกาสุรเอาปฏิสนธิที่เดียวด้วยอกุศลวิบากอูเปกขาสหคตสันตริณอันเดียวไสร้” (ภาษาเขมร มลทิน แปลว่าความสกปรกเศร้าหมอง) มลทินที่ตรัสไว้ในพระพุทธศาสนาและทัศนะนักวิชาการทางพุทธศาสนา ต่างได้ให้ความหมายของมลทินมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันว่า มลทิน เป็นเรื่องที่เลวร้าย ไม่ควรให้เกิดขึ้นในชีวิตควรที่จะหลีกเลี่ยงให้ได้ขจัดให้สิ้นไป เพราะมลทินทำให้เราสูญเสียจากคุณความดี ถ้าเป็นนักบวชเมื่อละเมิดสิกขาบทที่เป็นอาบัติปาราชิกถึงกับขาดจากความเป็นพระ เป็นต้น จึงพึงทราบว่ มลทิน คือสนิมหรือเชื้อโรคที่ทุกคนจะต้องขจัดให้ออกไปจากชีวิต

๒.๒ ประเภทของมลทิน

พฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา และจิตใจย่อมเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด เวลาใด และทำอะไรล้วนแสดงออกมาจากทั้ง ๓ ทางนี้ ส่วนจะเป็นเรื่องดีหรือร้ายแล้วแต่กรณีของแต่ละบุคคล การกระทำที่ถูกต้อง เหมาะสม เรียกว่ากรรมดี และการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เรียกว่ากรรมชั่ว ความดีทำให้เกิดความบริสุทธิ์ ปราศจากมลทิน ส่วนการกระทำในสิ่งที่ไม่ดีไม่งามในลักษณะต่าง ๆ ก่อให้เกิดความมัวหมอง ไม่บริสุทธิ์ เป็นทุกข์ มีความวุ่นวายเดือดร้อนกายและใจทำให้ชีวิตเกิดความเหี่ยวแห้ง และสูญเสียไปจากความดีงาม^{๒๔} มลทินแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๒.๑ มลทินภายนอก

มลทินภายนอก คือเป็นการกระทำที่เนื่องด้วยทางกายด้วยมีเจตนา และการทำนั้นเป็นไปเพื่อให้เกิดความเสียหาย ก่อให้เกิดความทุกข์แก่ตน และบุคคลอื่น

ซึ่งเรียกว่าเป็น กรรมกิเลส^{๒๕} หมายถึง กรรมเครื่องเศร้าหมอง การกระทำที่เป็นเหตุแห่งความเศร้าหมอง กรรมกิเลสนี้ผู้ใดทำแม้ข้อใดข้อหนึ่ง มีผลทำให้ข้อปฏิบัติของผู้นั้นเศร้าหมอง ผิดจากครรลองคลองธรรมอันดีงามของมนุษย์ มีดังนี้

^{๒๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัยไตรภูมิภิกษา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙๒.

^{๒๔} พระณัฐกิตติ อนารโท (ผู้แต่ง) “การศึกษาวิเคราะห์การจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๑๘.

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

๑. ปาณาติบาต หมายถึง การทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง การฆ่าสัตว์ รวมถึงการทำร้าย เบียดเบียน

๒. อทินนาทาน หมายถึง การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้การลักขโมยด้วยวิธีต่างๆ

๓. กาเมสุมิฉฉาจาร หมายถึง การประพฤติดิถีในกาม การประพฤติล่วงประเวณีในบุคคล ที่มีผู้อื่นหวงแหน การคบชู้ในชาย หญิง

๔. มุสาวาท หมายถึง การพูดไปปดมตเท็จ โกหกปลิ้นปล้อน

แม้สิ่งที่จะมีคนอื่นรู้เห็นหรือไม่เห็นก็ตาม เป็นเรื่องเล็กหรือใหญ่ก็ตาม พึงทราบว่าเป็น มลทินภายนอก ดังมีพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “เรือนมีความไม่ขยันหมั่นเพียรเป็นมลทิน ผิวพรรณมีความ เกียจคร้านเป็นมลทิน ผู้รักษามีความประมาทเป็นมลทิน สตรีมีความประพฤติชั่วเป็นมลทิน ผู้ให้มีความตระหนี่เป็นมลทิน”^{๒๖} การทำร้ายชีวิตอื่นให้ตกไป การลักสิ่งของคนอื่นมาเป็นสมบัติตนโดยที่ไม่ได้รับอนุญาต มุ่งลาภ มุ่งสักการะ มุ่งชื่อเสียง ไม่รู้จักกาล ไม่รู้จักประมาณ ไม่สะอาด พุดมาก^{๒๗}

มลทินภายนอกนั้นย่อมจะเกิดขึ้นกับทุก ๆ คนที่ได้ประมาทกระทำสิ่งที่ไม่ดีทางกายแม้ ผู้กระทำความชั่วจะเป็นหญิงหรือชายพึงทราบว่ามลทินย่อมจะเกิดขึ้นกับทุกคน การที่ผู้ชายอยู่กับผู้หญิง และผู้หญิงกับผู้ชาย ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างก็เป็นมลทินต่อกัน แม้จะไม่มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ก็ถือ ได้ว่าการอยู่ด้วยกันตามลำพังเช่นนั้นทำให้เกิดมุ่มมอง เกิดความคิดทั้งแง่ดีและไม่ดีได้ ดังมีพุทธพจน์ ทรงได้ตรัสไว้ว่า “ผู้ชายเป็นมลทินต่อพรหมจรรย์การที่ภิกษุถูกต้องกายมาตุคาม การพูดเกี้ยวหญิง การให้บ่าวเรอความใคร่ของตน”^{๒๘} ไฟเสมอด้วยราคะไม่มี โทษเสมอด้วยโทษะไม่มี ทุกข์เสมอด้วยเบญจ ชันธไม่มี”^{๒๙}

จากพุทธพจน์ดังกล่าว เป็นการตรัสถึงการกระทำของมนุษย์ว่ากระทำเช่นนี้เป็นสิ่งไม่ ถูกต้อง และนำมาซึ่งความเศร้าหมอง ไม่บริสุทธิ์ เป็นแดนไปสู่ความเสื่อมได้ ร่างกายแรกเกิดเป็นของ ที่มีความบริสุทธิ์ ปราศจากเครื่องเศร้าหมอง ไม่มีบุญ ไม่มีบาป จนถึงวัยเจริญเติบโตของกายและ จิตใจ จึงทำให้จิตใจของบุคคลคิดเรื่องดีบ้าง (บุญ) เรื่องไม่ดีบ้าง (บาป) การที่จิตใจคิดดีไม่ตี จิตใจจึง สั่งให้กายไปทำความชั่วอันเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเศร้าหมองในชีวิต^{๓๐}

^{๒๖} อจ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๑๕/๒๔๑-๒๔๒.

^{๒๗} อจ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๔/๒๐๑.

^{๒๘} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๔๔๒/๔๗๒.

^{๒๙} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒๐๒/๙๕.

^{๓๐} พระอรรถกถา อุนารโท (ผุยเหง้า), “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๑๘.

๒.๒.๒ สาเหตุของการเกิดมลทินภายนอก

การกระทำในสิ่งที่เป็นบาปทั้งปวงเป็นสาเหตุของการเกิดมลทินภายนอกซึ่งมีมากมายหลายสาเหตุ โดยหลัก ๆ มี ๒ อย่างคือ

๑. กายทุจริต การประพฤติชั่วทางกายมี ๓ อย่าง^{๓๑} คือ

๑) การฆ่าสัตว์ ทั้งที่เป็นมนุษย์ตั้งแต่ถือกำเนิดในครรภ์รวมถึงสัตว์เดรัจฉานทุกชนิด

๒) การลักทรัพย์ ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ จะมีราคาค่าของมากน้อยก็ตาม ถ้าเจ้าของไม่ได้ให้ด้วยกายหรือวาจาหยาบของนั้นมา ถือว่าลัก

๓) ประพฤติผิดในกาม เป็นขู้ในชายหญิงที่มีสามีภรรยาแล้ว

๒. วจีทุจริต การประพฤติชั่วทางวาจามี ๔ คือ

๑) พูดเท็จคือ พูดให้คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง การพูดคำที่เป็นเท็จ เชื่อถือไม่ได้ ปราศจากหลักฐานที่แท้จริง รวมถึงการเขียนเป็นหนังสือด้วย

๒) การพูดส่อเสียดคือ พูดยุแหย่เพื่อให้คน ๒ ฝ่ายผิดใจกัน ยุยงให้เกิดความเข้าใจความที่ผิด ทำให้แตกความรักความสามัคคีและก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม

๓) การพูดคำหยาบคือ พูดคำที่ทำให้ผู้ฟัง เจ็บใจหรือบันดาลโทสะเป็น คำพูดโหดร้ายคือคิดแคบ มองใกล้และ ไม่มีความสร้างสรรค์ในทางที่ดี

๔) การพูดเพ้อเจ้อคือ พูดพล่อย ๆ ไม่เป็นแก่นสาร เหลวไหลอันหาประโยชน์ที่เป็นแก่นสารไม่ได้

มลทินภายนอกเป็นความเศร้าหมอง ความไม่บริสุทธิ์ ชุมนมัวที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกเพศ ทุกวัย ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเกิดขึ้นของมลทินภายนอกอาจมีปัจจัยที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน เช่น บุคคลที่ขาดเมตตาจะมีจิตใจชอบฆ่าสัตว์ หรือทำร้ายผู้อื่น มลทินก็จะเกิดกับตัวบุคคลนั้นได้ง่าย หรือบุคคลที่มีนิสัยใจคอชอบลัทธิขโมยน้อย ชอบโกหก หลอกลวง ล้วงเกินต่อสามีภรรยาของคนอื่นที่ไม่ใช่ของตน แม้จะด้วยความยินยอมเต็มใจก็ตามก็ถือว่าเป็นผู้ได้กระทำความชั่ว มลทินภายนอกเกิดขึ้นในบุคคลนั้น จึงรวมความแล้วว่า มลทินภายนอกย่อมเกิดขึ้นง่ายแก่ผู้ขาดสติ ไม่มีความกลัวต่อผลของกรรมแต่จะไม่เกิดมีแก่ผู้ที่มีสติสมบูรณ์และมีความเกรงกลัวต่อผลของกรรมชั่ว มลทินภายนอกสามารถที่จะเกิดขึ้นได้กับทุกเพศ ทุกวัย ทุกเวลา ทุกสถานที่และการเกิดขึ้นอาจมีปัจจัยที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ด้วย เช่น บุคคลที่ขาดความเมตตาจะมีจิตใจชอบฆ่าทำลาย

^{๓๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๔.

มลทินก็จะเกิดกับตัวบุคคลนั้นได้ง่าย หรือบุคคลที่มีนิสัยใจคอชอบโหดร้าย หลอกลวงมลทินทางวาจาก็เกิดขึ้น เมื่อรวมความแล้วว่า มลทินภายนอกย่อมเกิดขึ้นง่ายแก่ผู้ขาดสติ มีอคติ^{๓๒} นั้นเอง

๒.๒.๓ มลทินภายใน

มลทินภายใน เป็นลักษณะของจิตใจของมนุษย์ที่ประพัตติด้วยจิตใจ ด้วยความรู้สึกรู้สึกนึกคิดไปในทางที่เป็นบาป ซึ่งเรียกว่า มโนทุจริต เป็นการทำให้เข้าใจผิดจากความเป็นจริง อาจเกิดจากการอิจฉาริษยาเมื่อผู้อื่นได้ดีกว่าตน จึงอยากจะเอาชนะด้วยวิธีการต่าง ๆ นา ๆ ทำให้จิตใจร้อนรุ่ม ชุ่นมัว คิดอยากจะได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา คิดอาฆาตผู้อื่นทำให้จิตใจไม่สงบ เพราะมีจกฉาภิภูมิจึงเป็นปัจจัย การทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดจากความเป็นจริง การยกตน การข่มผู้อื่น มีดังนี้^{๓๓}

๒.๒.๔ สาเหตุของการเกิดมลทินภายใน

การกระทำสิ่งที่เป็นบาปเป็นสาเหตุของการเกิดมลทินภายในซึ่งมีสาเหตุมาจากการประพัตติชั่วทางใจ การเกิดมลทินภายในนั้น เกิดจาก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มากระทบจิตใจจนเกิดการปรุงแต่งขึ้นมา เกิดความรู้สึกรู้สึกทางอารมณ์นั้น ๆ จนไม่มีการสำรวมในอินทรีย์ ทำให้เกิดมลทินในใจอายตนะภายใน^{๓๔} คือ

๑. จักขวยตนะ	อายตนะคือตา
๒. โสตายตนะ	อายตนะคือหู
๓. ฆานายตนะ	อายตนะคือจมูก
๔. ชิวหายตนะ	อายตนะคือลิ้น
๕. กายายตนะ	อายตนะคือกาย
๖. มนายตนะ	อายตนะคือใจ

ความรู้รู้อารมณ์ภายในเรียกว่าวิญญูณ คือ ความรู้แจ้ง จิตเป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์หรือธรรมชาติที่ทำหน้าที่เห็นได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้สึกรู้สีกต่อการสัมผัสถูกต้องทางกาย และรู้สึกนึกคิดทางใจ ได้แก่

จักขุวิญญูณ	ความรู้รู้อารมณ์ทางตา
โสตวิญญูณ	ความรู้รู้อารมณ์ทางหู
ฆานะวิญญูณ	ความรู้รู้อารมณ์ทางจมูก
ชิวหาวิญญูณ	ความรู้รู้อารมณ์ทางลิ้น

^{๓๒} พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า) “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๑๙.

^{๓๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๙๕/๙๘.

^{๓๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๓/๓๑๕-๓๑๗.

กายวิญญาน	ความรู้้อารมณ์ทางกาย
มนวิญญาน	ความรู้้อารมณ์ทางใจ

ความกระทบในอายตนะภายในใจ จึงทำให้เกิดความอยากสัมผัส ทำให้เกิดเป็นมลทินขึ้น
ภายในจิตใจ ได้แก่

จักขุสัมผัส	ความกระทบทางตา
โสตสัมผัส	ความกระทบทางหู
ฆานสัมผัส	ความกระทบทางจมูก
ชีวหาสัมผัส	ความกระทบทางลิ้น
กายสัมผัส	ความกระทบทางกาย
มนสัมผัส	ความกระทบทางใจ

มลทินภายในสามารถที่จะเกิดขึ้นได้กับทุกเพศทุกวัย ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเกิดขึ้นอาจมีปัจจัยที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น ๆ ด้วย เช่น บุคคลที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็จะมีจิตใจคิดอยากได้ เห็นคนอื่นดี เก่งกว่าตนเองไม่ได้ ชอบมองว่าตนเองดีคนเดียว คนอื่นดีไม่สู้ตน มลทินภายในก็จะเกิดกับตัวบุคคลนั้นได้ง่าย หรือบุคคลที่มีนิสัยใจคอชอบโลภ โทศร้าย อดดี มลทินทางใจก็เกิดขึ้นแน่นอน เมื่อรวมความแล้วว่า มลทินภายในย่อมเกิดขึ้นง่ายแก่ผู้ขาดสติ เป็นที่ทราบวามลทินภายในเกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลที่ขาดสติ มีความประมาทปล่อยจิตใจให้อำนาจของกิเลสเข้าครอบงำ คือความโลภอยากได้ ความคิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่น ความเห็นผิดจากคลองธรรม ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง มีแต่อยากจะได้แก่ตนฝ่ายเดียว ความคิดความต้องการจะได้มาด้วยลักษณะใด แม้ทำให้คนอื่นได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อนก็ไม่คำนึงถึง จึงเป็นเหตุทำให้มนุษย์หาวิธีการต่าง ๆ มาต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงให้ได้มาซึ่งอำนาจบารมีที่ยิ่งใหญ่ ดังจะเห็นได้ในปัจจุบันนี้ มีผู้ที่มีความคิดเห็นที่เป็นมิฉฉาปฏิญญา คือความคิดเห็นผิด^{๓๕} จึงทำให้เกิดความแตกแยกทางแนวความคิดอันเป็นเหตุนำมาซึ่งความวุ่นวายหาซึ่งความยุติธรรมไม่ได้ และมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกเกิดขึ้น ซึ่งมาจากความคิดเห็นไม่ตรงกันนั่นเอง ความคิดที่ไม่มีหลักยึดจึงเป็นความคิดที่เห็นแก่ตัวแก่พรรคพวกและญาติพี่น้อง ที่กล่าวมานี้ในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นความคิดแบบมิฉฉาปฏิญญา ย่อมมีความเห็นผิด กระทำผิด การพูดคิดผิดทำแต่ในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง จึงเป็นการสะสม เพิ่มพูนยังความชั่วมากขึ้นก็ส่งผลให้มีการแสดงออกมาในทางกาย วาจา และจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ได้เช่น โกรธง่าย เบื่อเร็ว ขี้ริษยา ใจน้อย มีความเห็นแก่ตัว เป็นต้น

^{๓๕} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๗๐/๔๒๗.

๒.๓ ลักษณะของมลทิน

จากลักษณะที่เกิดขึ้นของมลทินภายนอกและภายใน ทำให้มีพฤติกรรมของมนุษย์แตกต่างกัน ดังเห็นได้จากการกระทำ การพูด การนึกคิดบางคนชอบทำความชั่ว ชอบลักขโมย ชอบดื่มสุรา ชอบเล่นการพนัน ชอบสนุกสนานร่าเริง เป็นต้น นั้นเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นของมลทิน ดังนี้

๒.๓.๑ มลทินโดยธรรมชาติ

มลทินโดยธรรมชาติ คือเป็นมลทินมีมานานโดยธรรมชาติได้กำหนดขึ้น เช่นการอยู่ด้วยกันระหว่างบุรุษกับสตรี เป็นเพศที่แพ้ทางกันมานานแล้ว ดังมีเรื่องกล่าวถึงเรื่องของหญิงคนหนึ่ง ในสมัยนั้นหญิงคนหนึ่งได้พบภิกษุ แล้วกล่าวว่านิมนต์มาเสพเมถุนธรรมกันเถิดเจ้าคะ ตอนแรกพระภิกษุก็ตอบว่า อย่าเลยน้องหญิงเรื่องนี้ไม่สมควร หญิงคนนั้นก็บอกว่านิมนต์เถิดเจ้าคะ ดิฉันจะทำเองท่านไม่ต้องทำ นิมนต์พยายามภายในแล้วหลังภายนอก ถ้าทำอย่างนี้ท่านไม่ต้องอาบัติ ภิกษุได้ทำตามอย่างนั้นแล้วเกิดความกังวลใจว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว เราต้องอาบัติปาราชิกหรือเปล่าหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระองค์ท่านจึงตัดสินให้ภิกษุรูปนั้นอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นพระทันที^{๓๖}

เป็นเรื่องของธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ที่มีเลือดเนื้อ และมีวิญญาณ เมื่อมีสิ่งใดมากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจโดยเฉพาะเพศที่ตรงกันข้ามย่อมทำให้เกิดความปรารถนาขึ้น เช่นอยากรู้ อยากเห็น อยากได้ยิน อยากสัมผัส และอยากได้มาครอบครองเป็นของตน และทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เคยเห็นธรรมแม้สักอย่างหนึ่งเลย ที่ครอบงำจิตใจของบุรุษได้เท่ากับรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสของสตรี รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสของสตรีย่อมครอบงำจิตใจของบุรุษอยู่ได้”^{๓๗} เนื้อความในพุทธพจน์นี้ เป็นการตรัสชี้ให้ทราบว่าบุรุษกับสตรีที่อยู่ด้วยกันย่อมเป็นไปตามหลักของธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต และเป็นบ่อให้เกิดมลทินต่อกันโดยธรรมชาติแม้หญิงนั้นจะเป็นมารดา เป็นพี่สาว เป็นน้องสาว เป็นมิตรสหายที่ใกล้ชิดก็ตาม เป็นเรื่องที่ยากต่อการที่จะพ้นมลทินได้ เพราะผู้หญิงเป็นข้าศึกต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของผู้ชาย เช่นในอรรถกถาได้กล่าวไว้ว่า ขึ้นชื่อว่าสตรีจะเป็นมารดา ก็ตาม เป็นลูกสาว ก็ตาม สตรีแม้ทั้งหมดเหล่านั้น ล้วนเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์แท้ เมื่อพูดตามธรรมผู้ที่ติดอยู่ในกามคุณ ๕ นั้น เรียกว่าเป็นบุคคลผู้ประมาท ธรรมดาบุคคลผู้ประมาทจะถูกอุปเสียด เสียง กลิ่น รส สัมผัสลากจูงไปได้ง่าย การใช้ชีวิตคู่เป็นเรื่องที่เป็นของชาวบ้าน ไม่ประเสริฐเป็นห่วงเหวสำหรับนักบวชผู้หญิงจึงเป็นห่วงเหวของพรหมจรรย์หรือผู้ถือบวชชาย แม้ผู้บวชชายก็เป็นห่วงเหว

^{๓๖} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๗๒/๖๐.

^{๓๗} อง.เอกาทสก. (ไทย) ๒๐/๑/๑.

ของนักบวชหญิงด้วยเหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันนี้ผู้หญิงยอมย่ำยีผู้ชายให้ตายมาแล้วมากมาย^{๓๘}

ดังเรื่องของภิกษุชาวกรุงสาวัตถี ในสมัยนั้นมีภิกษุรูปหนึ่ง จำวัดกลางวันในป่าอันธวัน เขตกรุงสาวัตถี หญิงเลี้ยงโคคนหนึ่งพบเข้าจึงนั่งคร่อมมองachat ท่านยินดีขณะสอดเข้าไป ยินดีขณะหยุดอยู่ ยินดีขณะถอนออก แล้วเกิดความกังวลใจ ว่าจะต้องอาบัติใหม่ เพราะพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แล้ว จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระองค์ให้ทรงทราบ พระองค์จึงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น^{๓๙} เนื้อความในเรื่องนี้ ตรัสว่าผู้หญิงเป็นเพศมีความอันตรายต่อนักบวชชาย แม้จะมีจิตที่บริสุทธิ์แต่สำหรับบุคคลอื่นย่อมมีความสงสัยแน่นอน ดังนั้น เพื่อความบริสุทธิ์ ไม่มีมลทินจึงควรเว้นจากการคลุกคลีกับเพศตรงข้าม เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังละกิเลส ตัณหา ยังไม่ได้ จึงเกิดความมัวหมองในจิตใจ มลทินก็จะเกิดขึ้นทุกขณะ ดังเรื่องของภิกษุณีอุบลวรรณา ที่มีชายหนุ่มคนหนึ่งมีความรักใคร่ภักษุณีอุบลวรรณา วันหนึ่งเมื่อภิกษุณีไปบิณฑบาตในหมู่บ้านจึงเข้าไปซ่อนอยู่ในกุฏิ ภิกษุณีอุบลวรรณา กลับจากบิณฑบาตหลังจากฉันอาหาร ล้างเท้าแล้วเข้ากุฏิ นั่งบนเตียง ทันใดนั้นชายหนุ่มก็ออกมาข่มขืนภิกษุณีทันที^{๔๐}

จะเห็นว่าบุรุษและสตรีล้วนแต่เป็นมลทินของนักบวชโดยธรรมชาติ เพราะรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสตลอดถึงอาการกิริยาท่าทางของสตรีของบุรุษล้วนมีเสน่ห์สามารถให้ความดึงดูดจิตใจในตัว เมื่อนักบวชชายหญิงเปลอสติก็จะต้องตกอยู่ในอำนาจของกามคุณต่อไป หากความเจริญองกามในมรรคผลนิพพานไม่ได้เลย

๒.๓.๒ มลทินโดยความจงใจ

มลทินโดยความจงใจ คือพฤติกรรมที่มีสตรีเข้าไปเกี่ยวข้องกับนักบวชชายและผู้ชายก็ไปเกี่ยวข้องกันกับนักบวชหญิง ในประเด็นดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันนี้แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ก็ยังต้องประสบด้วยพระองค์เองมาแล้ว ในกรณีนางจิญจมาณวิกาและหญิงแพศยาที่รับจ้างพวกอหิวาต์เข้าเพื่อหวังจะทำลายพระองค์ หรือแม้แต่นางมาคคณิชาที่ยังจ้างนักดาอาชีพ เช่น นายอักโกสะไปตามด่าพระพุทธองค์ แม้พุทธสาวกนั้นก็ต้องต่อสู้กับเรื่องเหล่านี้มาเกือบทุกองค์ไม่ว่าจะเป็นพระอานนท์เถระกับโกกิลลาภิกษุณีก็ดี พระสุนทรสมุทรรกับหญิงขนิทานางหนึ่งที่พอกับแม่ของนางเองจ้างให้มาประเล้าประโลมเพื่อให้ท่านสึกโดยเฉพาะ เพราะไม่ยากให้ท่านบวชอยู่ต่อไป ให้ออกมาเสวยทรัพย์มีอยู่ ๔๐ โกฎิ เป็นต้นก็ดี โดยหญิงขนิทานั้นเกลี้ยกล่อมท่านว่า

^{๓๘} พระอรรถกถา อรรถกถา (ผู้แต่ง) “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๒๗.

^{๓๙} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๗๔/๖๔.

^{๔๐} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๖๘/๕๖-๕๗.

แม้ว่าท่านก็เป็นชายหนุ่มสำหรับดิฉัน และแม้ดิฉันเองก็เป็นหญิงสาวสำหรับท่านแม้เราทั้งสองเมื่อแก่แล้วมีไม้เท้ากราบไปข้างหน้าจึงจกบวชก็ได้

ความจงใจหรือความมีเจตนาที่จะทำเรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้น มลทินก็เช่นเดียวกันทั้งที่ทราบดีว่า เมื่อทำแล้วเป็นสิ่งไม่ดี ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง เป็นที่ติเตียนของคน มีโทษ คือ เมื่อตายแล้วยังไปรับผลกรรมในนรก เพราะทราบดียังเป็นทาสของกิเลส เช่น เมื่อตาเห็นรูปสวยงามเกิดความรัก ความใคร่อยากได้มาเป็นสมบัติของตนจึงดิ้นรนแสวงหาให้ได้มา ถึงแม้การหามานั้นจะยากลำบากก็ยอมขอให้ได้สิ่งที่ใจต้องการ ดังนั้นจึงเป็นที่รู้ชัดแล้วว่าความจงใจเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้เกิดมลทินในชีวิต ดังในยุคปัจจุบันนี้ กรณีรับทำแท้งที่รู้เป็นการผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายบ้านเมือง แต่ยังมีการทำแท้ง เพราะคนในยุคปัจจุบันนี้ไม่มีความกลัวต่อความผิด ไม่มีความกลัวต่อผลของกรรมชั่ว ไม่มีความกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ และยังแพ้ต่ออำนาจเงินตราตลอดถึงอิทธิพลของกลุ่มคนในสังคม จึงทำให้กล้าที่จะทำความชั่ว อันเป็นสาเหตุของการเกิดมลทินแห่งความจงใจ^{๑๑}

๒.๓.๓ มลทินของบุคคลที่อยู่ร่วมกัน

การเกี่ยวข้องด้วยความสัมพันธ์กันของบุคคล การคลุกคลีด้วยหมู่คณะนั้นสามารถที่จะสร้างเรื่องมัวหมอง ให้เกิดขึ้นได้เสมอทุกยุค ทุกสมัยตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกิเลส ตัณหา นั้นสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนไม่เลือกสถานะแม้แต่นักบวชเพราะความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกัน ซึ่งไม่สร้างความเจริญงอกงามแก่นักบวชผู้หวังความสงบเลย แต่กลับจะเป็นมลทินแก่จิตใจเสียอีกด้วย สมัยพุทธกาลที่พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เปิดกายแสดงแก่ภิกษุณีทั้งหลาย เปิดขาอ่อนแสดงแก่ภิกษุณีทั้งหลาย เปิดองคชาตแสดงแก่ภิกษุณีทั้งหลาย พูดเกี่ยวกับภิกษุณีทั้งหลาย ชักชวนบุรุษให้มาคบหารักกับภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยคิดว่าภิกษุณีทั้งหลายจะรักพวกตนบ้าง แม้พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์เปิดกายแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย เปิดถันแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย เปิดขาอ่อนแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย เปิดองค์กำเนิดแสดงแก่ภิกษุทั้งหลาย พูดเกี่ยวกับภิกษุทั้งหลายชักชวนสตรีให้มาคบหารักกับภิกษุทั้งหลาย ด้วยคิดว่าภิกษุทั้งหลายจะรักพวกตนบ้าง^{๑๒} โดยเฉพาะนักบวชผู้หวังความเจริญงอกงามในคุณธรรมเบื้องสูงนั้นไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะตกเป็นทาสของความสัมพันธ์ เหมือนเรื่องแม่ลูกที่มีความสัมพันธ์คลุกคลีกันในสมัยพุทธกาล ขณะที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเชตะวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ขณะนั้นคนทั้งสองคือ ภิกษุและภิกษุณีผู้เป็นมารดาเป็นบุตรกัน เข้าจำพรรษาในกรุงสาวัตถี คนทั้งสองนั้นใคร่จะเห็นกันเนื่อง ๆ แม้มารดาก็ใคร่จะเห็นบุตรเนื่อง ๆ แม้บุตรก็ใคร่จะเห็นมารดาเนื่อง ๆ เพราะการเห็นกันเนื่อง ๆ ของคนทั้งสองนั้นจึงมีความคลุกคลีกัน เมื่อมีความคลุกคลีกันจึงมี

^{๑๑} พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า) “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๒๘.

^{๑๒} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๑๑/๓๒๙-๓๓๑.

ความคุ้นเคยกัน เมื่อมีความคุ้นเคยกันจึงมีช่องทางในการเสพเมถุนธรรมกัน โดยไม่บอกคืนสิกขาบท ไม่เปิดเผยความข้อเท็จ เมื่อภิกษุทั้งหลายนำความไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงตรัสว่า โมฆบุรุษนั้นย่อมสำคัญหรือหนอว่ามารดาย่อมไม่กำหนดในบุตร หรือบุตรย่อมไม่กำหนดในมารดา สตรีแม่เดินอยู่ก็ครอบงำจิตของบุรุษได้ แม้นอนอยู่ แม้นั่งอยู่ แม้นอนอยู่ แม่หลับอยู่ แม่หัวเราะอยู่ แม่พูดอยู่ แม่ขับร้องอยู่ แม้ร้องไห้อยู่ แม่พองอยู่ แม่ตายแล้วก็ครอบงำจิตของบุรุษได้^{๔๓} เป็นบ่วงแห่งมาร เช่นดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “บุคคลเมื่อจะกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่า เป็นบ่วงรวบรัดแห่งมาร เมื่อจะกล่าวให้ถูกก็พึงกล่าวถึงมาตุคามนั้นแล้ว บุคคลสนทนากับเพชฌฆาตก็ดี สนทนากับปีศาจก็ดี ถูกต้อง อสรพิษที่กัดแล้วตายก็ดี ก็ยังไม่ร้ายแรงเท่าการสนทนาสองต่อสองกับมาตุคามเลย สตรีทั้งหลายย่อมผูกพันบุรุษผู้ลุ่มหลง ด้วยการมองดู การหัวเราะ การนุ่งห่มไม่เรียบร้อย และการพูดอ่อนหวาน มาตุคามนี้ไม่ใช่จะผูกพันเพียงแค่นี้ แม่ตายไปแล้วพองขึ้นก็ยังผูกพันได้ กามคุณ ๕ นี้คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะซึ่งนารี نرمโยใจ ย่อมปรากฏในรูปสตรี”^{๔๔} ในปัจจนิกนิบาต อังคุตตรนิกายนั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการย่อมเป็นที่รังเกียจสงสัยว่าเป็นภิกษุชั่ว แม้จะเป็นผู้ไม่มีอกุศลธรรม อันทำให้กำเริบก็ตาม ธรรม ๕ ประการ^{๔๕} คือ

- ๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมคบหากับหญิงแพศยา
- ๒) ย่อมคบหาสมาคมกับหญิงหม้าย
- ๓) ย่อมคบหาสมาคมกับสาวเทื้อ
- ๔) ย่อมคบหาสมาคมกับบัณฑิต
- ๕) ย่อมคบหาสมาคมกับภิกษุณี

เมื่อได้พิจารณาในห้าประเด็นนี้แม้ภิกษุจะไม่มี ความเสียหายเลยทำจิตใจให้มั่นคงได้ไม่เป็นการต้อการได้เห็นการได้ยิน การได้สนทนาคลุกคลีก็ตามแต่มุมมองของนักบวชในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ท่านก็บอกว่าทำให้ผู้อื่นเกิดความสงสัยรังเกียจได้ ถ้าหากว่ามีคุณธรรมอยู่ในระดับปานก็ยังสามารถเชื่อมได้ เพราะการคลุกคลีกับมาตุคามนั้นเป็นเหตุ

ความสัมพันธ์เป็นสาเหตุหนึ่งที่จะทำความชั่วได้ เพราะในขณะที่อยู่ด้วยกันความสัมพันธ์ การคลุกคลีกัน ก็จะกลายเป็นผู้ขาดสติเมื่อเห็นรูปสวย มีการพูดคุยมีการได้ยินเสียง ย่อมทำให้จิตใจปรุ่งแต่งเกิดความอยากได้ในรูปในเสียงที่พูดจา จึงเป็นเรื่องของความร้อนทางจิตใจสำหรับนักบวช ความคลุกคลีนั้นเมื่อกล่าวตามหลักธรรมวินัยแล้ว มิใช่จะมีโทษเฉพาะระหว่างนักบวชชายกับสตรีเท่านั้น แม้ในเรื่องอื่น ๆ เช่น ชายกับชาย หญิงกับหญิง ก็ล้วนแต่ก่อให้เกิดโทษมากกว่าคุณทั้งสิ้น

^{๔๓} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๙๔-๙๖.

^{๔๔} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๙๖.

^{๔๕} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๐๒/๑๓๖-๑๓๗.

แม้กรณีข่มขืนศพเกิดขึ้นได้เพราะเหตุนี้ กามคุณ ๕ นี้คือ รูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส อันเป็นที่น่ารื่นรมย์ใจย่อมปรากฏในรูปของหญิงเหล่าคนผู้ถูกห้วงกามพัดพาไป ไม่กำหนดรู้กาม ไม่มีภัยแต่ที่ไหน ๆ เทียวไป ขนเหล่านั้นบรรลู่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ ย่อมข้ามถึงฝั่งสงสารในโลกเสียได้^{๔๖} เป็นแสนยานุภาพของกามคุณ ๕ ซึ่งเกิดขึ้นจากอำนาจของความสัมพันธ์กัน แม้แต่ต้นไม้ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตใจ หากเกิดการเกี่ยวกันกับพันธุ์ไม้ที่มีรสไม่อร่อยก็อาจจะกลายเป็นพันธุ์ไม้เช่นเดียวกัน แม้สัตว์เองก็เปลี่ยนแปลงนิสัยได้หากเกิดความสัมพันธ์คลุกคลีจนเสพคั่นกัน

ความสัมพันธ์ของบุคคลที่อยู่ร่วมกันระหว่างชายกับชาย ผู้หญิงกับผู้หญิง นักบวชชายกับสตรี ถึงแม้จิตใจมั่นคงไม่ตกไปในอำนาจของความเสื่อกก็ตาม แต่ในความรู้สึกนึกคิดของคนทั่วไปแล้ว ย่อมมองว่าไม่สมควร เป็นที่สงสัย เป็นที่ตำหนิกล่าวร้ายได้ ยิ่งเป็นนักบวชผู้หวังความเจริญของกามทางคุณธรรมเปี่ยมสูงแล้วจึงไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการคลุกคลีได้เป็นการดี ดังมีพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนทในคราวทูลถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวกับสตรีว่า การไม่ดู ไม่เห็น ไม่สนทนาด้วยนั้นแหละเป็นการดี ถ้าจำเป็นต้องดู ต้องสนทนาด้วย ควรต้องมีสติตั้งไว้^{๔๗} จากพุทธพจน์นี้เป็นการตรัสให้นักบวชในพระพุทธศาสนาได้ประพฤติตัวออกจากหมู่คณะเพื่อรีบเร่งทำกิจของตนให้สำเร็จโดยเร็ว เพราะชีวิตและเวลาเป็นสิ่งที่ค่าเมื่อเสียไปแล้วไม่อาจนำกลับมาได้ เพื่อความเป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาทจึงตั้งตนอยู่ด้วยการมีสติทุกเมื่อ จุดมุ่งหมายของการเป็นนักบวชก็เพื่อนำตนออกจากเครื่องผูกมัดจากมลทินให้ได้จึงถือว่าได้กระทำตามจุดมุ่งหมายที่แท้จริง สตรีเป็นมลทินเกี่ยวกับการดำรงเพศนักบวชในด้านการเสพเมถุนธรรมเท่านั้น แต่ไม่เป็นมลทินต่อพรหมจรรย์ที่หมายถึงศีลสมาธิปัญญาและวิมุตติ หมายถึงอริยมรรคมีองค์ ๘ และศาสนานั้น ผู้หญิงไม่เป็นมลทินเลย พูดอย่างเข้าใจง่าย ๆ ก็คือผู้หญิงเป็นมลทินต่อนักบวชชาย ผู้ชายก็เป็นมลทินต่อนักบวชหญิงต่อพรหมจรรย์คือเรื่องเพศเท่านั้น แต่ไม่เป็นมลทินต่อมรรคผลนิพพาน เพราะถ้าผู้หญิงเป็นมลทินต่อมรรคผลนิพพานแล้ว ผู้หญิงจักบรรลู่ธรรมเป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร ดังสตรีในสมัยพุทธกาลที่ได้มีโอกาสในการฟังธรรม รักษาศีลสมาทานสิกขาบท เจริญภาวนา ทำให้สตรีเหล่านั้นมีปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิ สามารถแนะนำให้คนที่มีความเข้าใจผิดในการปฏิบัติตนผิดหรือทำพิธีกรรมที่ผิดให้กลับตัวเป็นคนที่มีความเห็นที่ถูกต้องสามารถที่จะออกความเห็นในสิ่งที่เห็นว่าไม่ถูกต้องและอธิบายในสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้นั้น^{๔๘} ผู้หญิงจะเป็นข้าศึกเฉพาะพรหมจรรย์ของนักบวชชายในการเสพเมถุนธรรมเท่านั้น ส่วนการปฏิบัติธรรมการรักษาศีล การเจริญปัญญา การบรรลู่ธรรมมรรคผลนิพพานแล้วไม่เป็นมลทินเลยและยังเป็นพลังในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้มั่นคงอีกทางหนึ่งได้เป็นอย่างดี

^{๔๖} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๕/๙๖-๙๗.

^{๔๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๐๓/๑๕๑.

^{๔๘} กฤษณะ รักษาโฉม, “การศึกษาปัญหาเรื่องการเสื่อมสุญของภิกษุณีสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

๒.๓.๔ ความไม่สะอาดทางกาย ๓

๑. เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยาบฆ่า มีมือเปื้อนเลือด ปักใจอยู่ในการฆ่าและการทุบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ทั้งปวง

๒. เป็นผู้ลักทรัพย์ เป็นผู้ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจ ของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้าน หรืออยู่ในป่าที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย

๓. เป็นผู้ประพฤตินอกกาม คือ เป็นผู้ประพฤติกว้างในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤตินอกกาม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สุด แม้แต่สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลาหมายไว้

๒.๓.๕ ความไม่สะอาดทางวาจา ๔

๑. เป็นผู้พูดเท็จ คือ อยู่ในสภา อยู่ในบริษัท อยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนัก ถูกเขาอ้างเป็นพยานซักถามว่า ท่านรู้สิ่งใด จงกล่าวสิ่งนั้น บุคคลนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่ารู้ หรือ รู้ก็กล่าวว่าไม่รู้ ไม่เห็นก็กล่าวว่าเห็น หรือเห็นก็กล่าวว่าไม่เห็น กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง เพราะเหตุเห็นแก่อำภิสเล็กน้อยบ้าง

๒. เป็นผู้พูดส่อเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไปบอกฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ยุยงคนที่สามัคคีกัน ส่งเสริมคนที่แตกแยกกัน ชื่นชมยินดีเพเลิดเพลินต่อผู้ที่แตกแยกกัน พูดแต่ถ้อยคำที่ก่อความแตกแยกกัน

๓. เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าวแต่คำที่หยาบคาย กล่าวแข็ง เผ็ดร้อน หยาบคายร้ายกาจ แก่ผู้อื่น กระทบกระแทงผู้อื่น โกล่ต่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ

๔. เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ พูดไม่ถูกเวลา พูดคำไม่จริง พูดไม่อิงประโยชน์ พูดไม่อิงธรรม พูดไม่อิงวินัย พูดคำที่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีที่อ้างอิง ไม่มีที่กำหนด ไม่ประกอบด้วยประโยชน์

๒.๓.๖ ความไม่สะอาดทางใจ ๓

๑. เป็นผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่นว่า ทำอย่างไรทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปล้ำใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา

๒. เป็นผู้มึนจิตพยาบาท คือ มีจิตคิดร้ายว่า ขอสัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกทำลาย จงขาดสูญ จงพินาศไป หรืออย่าได้มี

๓. เป็นมิจฉาทิฎฐิ มีความเห็นวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วก็ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอบปาตีกสัตว์ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤตินอกกาม ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก

๒.๔ สาเหตุการเกิดมลทิน

เมื่อได้พิจารณาจากเรื่องต่างๆ แล้วมลทินนั้นมีสาเหตุเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ แม้สมัยพุทธกาลก็เกิดขึ้นเยอะแยะมากมาย ไม่เลือกว่าจะอยู่ในสถานะไหนก็จะเกิดมลทินได้ทุกขณะ จะทราบได้ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นจากการกระทำไม่ดีทางกาย วาจา และใจล้วนแต่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง เมื่อทำความไม่ดีแล้วสิ่งที่ปรากฏขึ้นคือ สิ่งไม่ดีทั้งหลายนั้นซึ่งเรียกว่ามลทิน ดังมีกรณีตัวอย่างที่ปรากฏ คือ

พระสุทินกัลันทบุตร ซึ่งเป็นบุตรคนเดียวของเศรษฐีชาวกรุงเวสาลี ได้ออกบวชด้วยศรัทธา ถือธุดงค์วัตรอย่างเคร่งครัด ต่อมาท่านต้องเสพเมถุนธรรมกับอดีตภรรยาที่ปามหาวันตามที่มารดาขอร้องอ่อนวอน เพื่อให้ครอบครัวได้บุตรไว้สืบสกุล และจะได้บวชต่อไปโดยไม่ต้องลาสิกขา หลังเสพเมถุนธรรมท่านมีผิวพรรณหมองคล้ำ พวกภิกษุที่เป็นเพื่อนจึงสอบถามทราบความจริงแล้วจึงตำหนิท่านและนำเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์มีรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ทรงสอบสวนเมื่อพระสุทินรับสารภาพ ทรงตำหนิโดยประการต่าง ๆ พร้อมตรัสประโยชน์แห่งการบัญญัติพระวินัย แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทท่านพระสุทินถือเป็น อาทิกัมมิกะ (ภิกษุต้นบัญญัติ) ในสิกขาบทนี้ไม่ต้องปรับอาบัติเพราะเป็นต้นบัญญัติ แต่พระสุทินก็หนีไม่พ้นจากการมีมลทินเนื่องจากการกระทำเช่นนั้น เป็นการกระทำด้วยอวิชาซึ่งเป็นข้อหนึ่งในมลทิน^{๔๙}

การเสพเมถุนของพระสุทินกับภรรยาตนเป็นสิ่งที่ผิดกับเพศนักบวช แม้จะเป็นอดีตภรรยาของตนก็ไม่ควร เพราะการทำเช่นนั้นเป็นไปตามอำนาจของกิเลส เป็นพฤติกรรมของชาวบ้าน ไม่ใช่ทางที่นำตนออกจากกองทุกข์และเป็นตำหนิของหมู่ภิกษุและลัทธิอื่น

ภิกษุฉัพพัคคีย์ไปที่ลานตากผ้าของช่างย้อมผ้าแล้วพากันลักผ้ามาแบ่งกันที่วัด ภิกษุทั้งหลายพากันตำหนิโดยประการต่าง ๆ แล้วนำเรื่องไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระองค์รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ สำหรับพระภิกษุฉัพพัคคีย์โดยอเนกประการแล้วทรงบัญญัติเพิ่มเติมว่าอนึ่งภิกษุใดถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลักจากหมู่บ้านก็ตาม จากป่าก็ตาม มีมูลค่าเท่ากับอัตราโทษที่พระราชทานทั้งหลายจับโจรได้แล้วประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่า “เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย” ดังนี้ เพราะถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นใด ภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้น แม้ภิกษุนั้นก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้

การถือเอาทรัพย์ผู้อื่นที่เจ้าของไม่อนุญาต เพียงแต่สิ่งนั้นได้เคลื่อนจากที่ถือว่าเป็นขโมยถ้าเจ้าของจับได้ย่อมมีโทษมีความผิดตามกฎหมายบ้านเมือง ส่วนทางธรรมมีการปรับอาบัติหนักเบาตามอาการหรือราคาทรัพย์ เช่น ภิกษุถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมยทรัพย์นั้นมีราคา

^{๔๙} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๖/๒๔-๒๖.

ตั้งแต่ห้ามาสกขึ้นไป ปรับโทษเป็นอาบัติปาราชิก คือ ขาดจากความเป็นภิกษุตั้งนั้น การลักทรัพย์จึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเศร้าหมอง เรียกว่าเป็นมลทิน^{๕๐}

สมัยนั้น พระปณทุกะและพระกปิละเป็นเพื่อนกัน รูปหนึ่งอยู่ในอวาสใกล้หมู่บ้าน อีกรูปหนึ่งอยู่ในกรุงโกสัมพี ต่อมาเพื่อนภิกษุผู้อยู่ในหมู่บ้านเดินทางจากหมู่บ้านไปกรุงโกสัมพี ระหว่างทางข้ามแม่น้ำ เพลวมันขึ้นที่หลุดจากมือของพวกคนฆ่าหมู ลอยมาติดที่เท้าเธอจึงเก็บไว้ด้วยตั้งใจว่าจะให้คืนแก่เจ้าของ พวกเจ้าของกล่าวหาภิกษุนั้นว่า ท่านไม่เป็นพระ หลึงเลี้ยงโคคนหนึ่งพบท่านข้ามน้ำจึงได้กล่าวกับท่านตั้งนี้ว่า ท่านนิมนต์มาเสพเมถุนธรรมกันเถิดเจ้าคะ ท่านคิดว่าแม้ตามปกติ เราก็ไม่เป็นพระอยู่แล้ว จึงเสพเมถุนธรรมกับหญิงเลี้ยงโค แล้วเดินทางถึงกรุงโกสัมพี เล่าเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายฟัง พวกภิกษุจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายภิกษุนั้นภิกษุไม่ต้องอาบัติปาราชิกเพราะของที่เจ้าของไม่ได้ให้ แต่ต้องอาบัติปาราชิกเพราะเสพเมถุนธรรม^{๕๑}

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลาในป่ามหาวันเขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคตรัสสอนอสุภกัมมัฏฐานตรัสพรรณนาคุณอสุภสมวัตติเนือง ๆ แก่ภิกษุทั้งหลาย โดยประการต่าง ๆ ต่อมา พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลายเราปรารถนาจะหลีกเร้นอยู่ผู้เดียวสักครึ่งเดือน ใคร ๆ อย่าเข้าไปหาเรา ยกเว้นภิกษุผู้นำภัตตาหารเข้าไปให้รูปเดียว ภิกษุทั้งหลายรับสนองพระพุทธดำรัสว่า ได้พระพุทธเจ้าข้า ไม่มีใครเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค นอกจากภิกษุผู้นำภัตตาหารเข้าไปทูลถวายรูปเดียว^{๕๒}

ภิกษุทั้งหลายสนทนากันว่า พระผู้มีพระภาคตรัสสอนอสุภกัมมัฏฐาน ทรงพรรณนาคุณอสุภกัมมัฏฐาน ตรัสสรรเสริญการเจริญอสุภกัมมัฏฐาน ตรัสพรรณนาคุณอสุภสมวัตติเนือง ๆ แก่ภิกษุทั้งหลายโดยประการต่าง ๆ แล้วพากันประกอบความเพียรในการเจริญอสุภกัมมัฏฐานหลายประการ กระทั่งเกิดความรู้สึกอึดอัดเบื่อหน่าย รังเกียจร่างกายของตน เหมือนชายหรือหญิงที่เป็นหนุ่มเป็นสาวชอบแต่งตัว อาบน้ำ สระเกล้า มีซากศพ พุง ซากศพสุนัขหรือซากศพมนุษย์มาติดอยู่ที่คอ เกิดความรู้สึกอึดอัด เบื่อหน่าย รังเกียจ ภิกษุเหล่านั้นจึงฆ่าตัวตายเองบ้าง ใช้กันและกันให้ฆ่าบ้าง ภิกษุบางกลุ่มพากันเข้าไปหาตาเถนมิลลันตทิกะ บอกว่า “ขอโอกาสหน่อยเถิด ท่านช่วยฆ่าพวกอาตมาที่เกิด บาตรและจีวรนี้จักเป็นของท่าน” ตาเถนมิลลันตทิกะรับจ้างเอาบาตรและจีวรจึงฆ่าภิกษุมากมาย ถือดาบเปื้อนเลือดเดินไปถึงแม่น้ำวัคคุมทา เมื่อตาเถนมิลลันตทิกะกำลังล้างดาบเปื้อนเลือดอยู่ได้มีความกังวลใจ

^{๕๐} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๘๙-๙๑/๗๙-๘๐.

^{๕๑} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๐/๑๓๒-๑๓๓.

^{๕๒} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๒/๑๓๔.

เดือดร้อนใจว่าไม่ใช่ลาภของเราหนอ เราไม่มีลาภหนอ เราได้ชั่วแล้วหนอ เราได้ไม่ดีหนอ เราได้สร้างบาปไว้มากที่ได้ฆ่าภิกษุผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม

ขณะนั้นเทวดาผู้นับเนื่องในหมู่มารตนหนึ่งเดินมาบนผิวน้ำไม่แตกกระเซ็นกล่าวว่า“ดีแล้ว ๆ ท่านสัตบุรุษ เป็นลาภเป็นโชคของท่าน ท่านได้สั่งสมบุญไว้มากที่ได้ช่วยสงคนที่ยังไม่พ้นทุกข์ให้ข้ามพ้นทุกข์ได้”

ครั้นตาเถนมีคลื่นทิกะได้ทราบว่าเป็นลาภเป็นโชคของเรา เราได้สั่งสมบุญไว้มากที่ได้ช่วยสงคนที่ยังไม่พ้นทุกข์ให้ข้ามพ้นทุกข์ได้ จึงถือดาบคมกริบเข้าไปบริเวณวิหารกล่าวว่า “ใครที่ยังไม่พ้นทุกข์ ข้าพเจ้าจะช่วยให้ใครพ้นทุกข์ได้บ้าง”

ในภิกษุเหล่านั้น พวกภิกษุผู้ยังมีราคะเกิดความหวาดกลัวจนพองสยองเกล้าส่วนพวกภิกษุผู้ที่ไม่มีราคะ ย่อมไม่หวาดกลัว ไม่พองสยองเกล้า เวลานั้น เขาฆ่าภิกษุวันละ ๑ รูปบ้าง ๒ รูปบ้าง ๓ รูปบ้าง ๔ รูปบ้าง ๕ รูปบ้าง ๖ รูปบ้าง ๗ รูปบ้าง ๘ รูปบ้าง ๙ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๒๐ รูปบ้าง ๓๐ รูปบ้าง ๔๐ รูปบ้าง ๕๐ รูปบ้าง ๖๐ รูปบ้าง

ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอานาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นภิกษุณีสุนทรินันทามีครรภ์กับนายสาฬหะหลานของนางวิสาขา มารดา แต่ปกปิดเรื่องไว้ในขณะที่ครรภ์ยังอ่อน ๆ เมื่อครรภ์แก่จึงสึกไปคลอดบุตร ภิกษุณีทั้งหลายได้กล่าวกับภิกษุณีอุลลันทาดังนี้ว่า สุนทรินันทาสึกไปไม่นานก็คลอดบุตร เธอคงจะมีครรภ์ขณะเป็นภิกษุณีกระมัง ภิกษุณีอุลลันทาจึงยอมรับ ภิกษุณีทั้งหลายกล่าวว่า เธอรู้ว่าภิกษุณีต้องอาบัติปาราชิกเหตุใดจึงไม่โจทก์เอง ไม่บอกแก่คณะเล่า บรรดาภิกษุณีผู้มักน้อยพากันตำหนิประณาม โพนทะนาว่า ไฉนแม่เจ้าอุลลันทารู้อยู่จึงไม่ทักท้วงภิกษุณีผู้ต้องธรรมคือ ปาราชิกด้วยตนเองไม่บอกแก่คณะ แล้วภิกษุณีเหล่านั้นก็นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงบัญญัติว่า ก็ภิกษุณีใดรู้อยู่ไม่ทักท้วงภิกษุณีผู้ต้องธรรมคือปาราชิกด้วยตนเอง ไม่บอกแก่คณะ ก็ในกาลที่ภิกษุณีนั้นยังครองเพศอยู่ก็ดี เคลื่อนไปที่ดี ถูกนาสนะก็ดี ไปเข้าริตก็ดี ภายหลังภิกษุณีผู้รู้นั้นพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนดิฉันรู้จักภิกษุณีนี้ดีว่านางมีความประพฤติอย่างนี้ แต่ดิฉันไม่ได้โจทก์ด้วยตนเอง ไม่ได้บอกแก่คณะ แม้ภิกษุณีนี้เป็นปาราชิกชื่อวัชชปฏิจฉาทิกา หาสังวาสมิได้^{๕๓}

สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง เสพเมถุนธรรมกับน้องสาวด้วยคิดว่า อย่างนี้เราจะไม่ต้องอาบัติแล้วเกิดความกังวลใจว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แล้ว เราต้องอาบัติปาราชิกหรือเปล่าหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระองค์จึงทรงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุรูปนั้น^{๕๔}

^{๕๓} วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๖๖๔/๑๐-๑๑.

^{๕๔} วิ.มहा. (ไทย) ๑/๗๐/๕๘.

๒.๔.๑ มลทินที่เกิดจากอายตนะภายนอก

อายตนะภายนอกนั้นได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณฺ์ เมื่อสิ่งเหล่านี้มีการกระทบเกิดขึ้น ก็ทำให้เกิดการปรุงแต่งขึ้นมา ไม่มีการสำรวมในอินทรีย์ อายตนะภายนอก ๖^{๕๕} คือ

๑. รูปลายตนะ	อายตนะคือรูป
๒. สัททายตนะ	อายตนะคือเสียง
๓. คันธายตนะ	อายตนะคือกลิ่น
๔. รสายตนะ	อายตนะคือรส
๕. โผฏฐัพพายตนะ	อายตนะคือโผฏฐัพพะ
๖. ธรรมายตนะ	อายตนะคือธรรมารมณฺ์

เมื่อเกิดการกระทบกับสิ่งเหล่านี้ ก็ทำให้เกิดตัณหาคือความอยากที่จะสัมผัส อยากที่จะได้ เกิดเป็นมลทินขึ้นในจิตใจ ได้แก่

รูปตัณหา	เห็นรูปทางตาแล้ว มีความทะยานอยากได้รูป
สัททตัณหา	ฟังเสียงทางหูแล้ว มีความทะยานอยากได้เสียง
คันธตัณหา	ดมกลิ่นทางจมูกแล้ว มีความทะยานอยากได้กลิ่น
รสตัณหา	ลิ้มรสทางลิ้นแล้ว มีความทะยานอยากได้รส
โผฏฐัพพตัณหา	ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายแล้ว มีความทะยานอยากได้โผฏฐัพพะ
ธรรมตัณหา	รู้แจ้งธรรมารมณฺ์ทางใจแล้ว มีความทะยานอยากได้ธรรมารมณฺ์

๒.๔.๒ มลทินที่เกิดจากอายตนะภายใน

การเกิดมลทินภายในนั้น เกิดจาก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มากกระทบจิตใจจนเกิดการปรุงแต่งขึ้นมา เกิดความรู้สึกทางอารมณ์นั้น ๆ จนไม่มีการสำรวมในอินทรีย์ ทำให้เกิดมลทินในใจ อายตนะภายใน^{๕๖} คือ

๑. จักขวยตนะ	อายตนะคือตา
๒. โสตายตนะ	อายตนะคือหู
๓. ชานายตนะ	อายตนะคือจมูก
๔. ชิวหายตนะ	อายตนะคือลิ้น
๕. กายายตนะ	อายตนะคือกาย
๖. มนายตนะ	อายตนะคือใจ

^{๕๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๓/๓๑๖-๓๒๐.

^{๕๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๓/๓๑๕-๓๑๗.

๒.๔.๓ มลทินที่เกิดจากอกุศลมูล ๓

อกุศลมูลเป็นรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งหลาย เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะแสดงออกมาเป็นทุจริตทางกาย วาจา และใจ รวมเป็นเหตุให้เกิดกิเลสมี ๓ ประการ^{๕๗} คือ

๑) อกุศลมูลคือโลภะ คือ ความโลภอยากได้ของคนอื่นเขา คิดเอาแต่ได้ของคนอื่น โดยไม่คำนึงว่าควรหรือไม่ควร จิตใจที่คิดอยากได้ของคนอื่น พึงทราบว่าคุณสมบัติที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลเช่นนั้นเป็นจิตใจที่มีมลทินภายใน เพราะทำให้จิตใจเศร้าหมอง ขุนมัว เป็นทุกข์

๒) อกุศลมูลคือโทสะ คือ พยาบาทปองร้ายเขา คิดปองร้ายคนที่ตนไม่ชอบใจ เป็นความคิดพยาบาทปองร้ายคนอื่น เมื่อเห็นคนอื่นดีกว่าตน เก่งกว่าตน ใหญ่กว่าตน รวยกว่าตน ไม่ได้คิดพยาบาทปองร้ายด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คนอื่นตาย ความคิดพยาบาทในลักษณะดังกล่าวนี้ พึงทราบว่าเป็นมลทินภายใน มีลักษณะให้ผลคือความเศร้าหมอง เพราะทำให้จิตใจขุ่นมัวเป็นทุกข์

๓) อกุศลมูลคือโมหะ คือ เห็นผิดจากคลองธรรมเห็นว่าบาปบุญคุณโทษไม่มีผลการทำดี หรือชั่วจะได้รับผลต่อเมื่อมีผู้รู้เห็น ความเห็นผิดจากคลองธรรมว่า ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วได้ดี พ่อแม่ไม่มีบุญคุณ ตายแล้วสูญ ความคิดเห็นผิดในลักษณะดังกล่าวนี้ พึงทราบว่าเป็นความเห็นที่ทำให้เกิดเป็นมลทินภายในเพราะทำให้จิตใจของบุคคลนั้น มีความขุ่นมัว เศร้าหมอง ไม่บริสุทธิ์ มีชีวิตอยู่ด้วยความเกิดทุกข์ เมื่อตายไปบังเกิดในอบาย หุคติ วินิบาต นรก

๒.๔.๔ มลทินที่เกิดจากอคติ ๔

มลทิน ที่เกิดจากอคตินั้น เกิดจากการที่จิตใจไม่มีความเป็นธรรม มีความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง วางตัวไม่สม่ำเสมอ อาจเกิดจากการชอบ การเกลียดชัง การลุ่มหลง หรือการหวาดกลัว จึงถือเอาตามใจตนเองเป็นใหญ่ จนทำให้เกิดเป็นมลทินขึ้นในที่สุด

อคติ^{๕๘} หมายถึง ความลำเอียง ความเอนเอียงเข้าข้างวางตัววางใจไม่เป็นกลาง ไม่มีความยุติธรรม มี ๔ ประการ ได้แก่

๑) ฉันทาคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างโดยถือเอาความรักใคร่พอใจของตนเป็นที่ตั้ง จะทำให้เสียความยุติธรรมเพราะความชอบ เพราะเห็นแก่หน้าคนที่ตนรัก เช่น ยกย่องแต่คนสนิทคนใกล้ชิดแม้ไม่สมควรได้รับการยกย่อง เป็นต้น

๒) โทสะคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างโดยถือเอาความไม่ชอบใจไม่พอใจของตนเป็นที่ตั้ง จะทำให้เสียความยุติธรรม เพราะลุ่มแก่อำนาจความเกลียดชัง ทำให้มีการกลั่นแกล้งและทำลายกันเกิดขึ้น เช่น กีดกันคนที่ตนไม่ชอบไว้ไม่ให้ก้าวหน้าตามที่ควรจะได้ เป็นต้น

^{๕๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๕.

^{๕๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๕๕.

๓) โมหาคติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างเพราะความหลง จะทำให้เสียความยุติธรรม เพราะความงี่เงาเอาปัญญา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นคนเชื่อง่าย หูเบา ไม่มีความรอบคอบ เช่น ด่วนตัดสินลงโทษผู้น้อยก่อนพิจารณาให้ถี่ถ้วน เป็นต้น

๔) ภยากติ หมายถึง ความลำเอียงเข้าข้างเพราะกลัวหรือเกรงใจ จะทำให้เสียความยุติธรรมเพราะความโลเลไม่มั่นคง ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้อื่น เช่น ไม่กล้าลงโทษผู้ทำผิด เพราะเป็นลูกหลานของผู้มีอำนาจมีอิทธิพล เป็นต้น

๒.๔.๕ มลทินที่เกิดจากการละเมิดศีล ๕

มลทิน ที่เกิดจากการละเมิดศีล ๕ นั้นจะทำให้ชีวิตมัวหมอง การดำเนินชีวิตไม่มีความสุข ย่อมถึงความเสื่อมแห่งโภคทรัพย์และไม่มีความเจริญในการดำเนินชีวิตเพราะความประมาทจึงเกิดเป็นมลทินขึ้นในใจ โทษแห่งศีลวิบัติของบุคคลผู้ทุศีล ๕^{๕๙}

๑. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติในโลกนี้ ย่อมถึงความเสื่อมโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นโทษประการที่ ๑

๒. กิตติศัพท์อันชั่วของบุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัตีย่อมกระฉ่อนไป นี้เป็นโทษประการที่ ๒

๓. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติติยะบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมไม่แก่ลัวกล้า ก่อเงินเข้าไป นี้เป็นโทษประการที่ ๓

๔. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมหลงลืมสติตาย นี้เป็นโทษประการที่ ๔

๕. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก นี้เป็นโทษประการที่ ๕

๒.๔.๖ มลทินที่เกิดจากการละเมิดอกุศลกรรมบถ ๑๐

อกุศลกรรมบถ คือ ทางที่เป็นไปในความเสื่อม เป็นทางแห่งอกุศลกรรมผู้ที่ประพฤติทางสายนี้จึงเกิดเป็นมลทินที่ครอบงำจิตใจไม่มีความเจริญในชีวิต อกุศลกรรมบถ ๑๐^{๖๐} คือ

๑. ปาณาติบาต	การฆ่าสัตว์
๒. อทินนาทาน	การลักทรัพย์
๓. กาเมสุมิฉฉาจาร	การประพฤติดิฉินในกาม
๔. มุสาวาท	การพูดเท็จ
๕. ปิสุณาวาจา	การพูดส่อเสียด
๖. ผรุสวาจา	การพูดคำหยาบ

^{๕๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๐๔.

^{๖๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๓๑.

๗. สัมผัสปลาปะ	การพูดเพื่อเจ้า
๘. อภิขณา	ความเพ่งเล็งอยากได้ของของเขา
๙. พยาบาท	ความคิดร้าย
๑๐. มิจฉาทิฏฐิ	ความเห็นผิด

๒.๕ สรุป

จากกรณีตัวอย่างการเกิดมลทินนั้น สามารถเกิดขึ้นได้ทุกยุคทุกสมัย แม้แต่ในสมัยพุทธกาล จนกระทั่งถึงในสมัยปัจจุบัน มีสาเหตุการเกิดเหมือนกัน คือ เกิดจากอำนาจของกิเลส และตกอยู่ภายใต้หรือเป็นทาสของกิเลส หรือที่เรียกว่า มลทิน จึงทำให้คนทั้งในอดีตและปัจจุบันได้พากันเพลอสติ ขาดการควบคุมจิตใจ หรือปล่อยจิตใจของตนให้ไหลไปตามความอยาก ความปรารถนาต่างๆ จึงทำให้คนมีจิตใจขุ่นมัว เศร้าหมองผิดปกติ ไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์ ดังจะเห็นว่าคนในอดีต กับปัจจุบันนี้ต่างก็ไม่ได้มีความแตกต่างทางด้านความคิด ความต้องการ ความยิ่งใหญ่ และมีการแบ่งพรรค แบ่งพวก ก่อให้เกิดการทะเลาะ ขาดศีลธรรมในสังคมเกิดขึ้น ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ทางพระพุทธศาสนาได้จัดว่าเป็นมลทิน ทางกาย วาจา และจิตใจ และยังทำให้ความเป็นคนได้ลดน้อยลง เพราะความประพฤติไม่ได้ตั้งอยู่ตามหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้นมลทินทั้งหลายเป็นเรื่องที่มีทั้งคุณและโทษ เป็นทั้งมารและบ่วงมารที่คอยผูกมัดตัวให้หลงผิดติดอยู่ในโลกนี้มี ๒ อย่าง คือ

๑. กิเลสกำม กิเลสเป็นเหตุไคร่ หมายถึง กิเลสที่อยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเมื่อถูกกิเลสชนิดนี้ครอบงำ ย่อมชักนำใจให้เกิดความดิ้นรนอยากได้ เช่น ราคะ ความกำหนัด โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ อนุเฉียว หงุดหงิด โมหะ ความหลงมกมาย ไม่รู้จักจริง อิจฉา ความอยากได้ อิสสา ความริษยา อรติ ความไม่ยินดี อสันตฺถุญฺญิ ความไม่สันโดษ เป็นต้น เรียกว่ากิเลสที่ทำให้ใจเราร้อน กระวนกระวายชักนำให้ทำชั่วทางกาย วาจา ใจได้กิเลสกำมจัดเป็นมารเพราะเป็นเหตุล้างผลาญคุณความดีและทำให้เสียคน^{๖๑}

๒. วัตถุกาม วัตถุนำไคร่ หมายถึง กามคุณ ๕ มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ส่วนที่เป็นอิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่คนทั่วไปต้องการ เป็นตัวช่วยยู่ให้คนเกิดความไคร่ วัตถุกามจัดเป็นบ่วงแห่งมาร เพราะเป็นเครื่องผูกจิตของผู้ไม่รู้เท่าทันให้ติดอยู่ในอารมณ์ไคร่อย่างไม่สร้างซา เป็นเหมือนกับบ่วงที่คล้องผูกมัดสัตว์ไว้ในโลกไม่ให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ^{๖๒}

ด้วยเหตุนี้ จึงควรตระหนักถึงให้มากก่อนทำ พูด คิด ให้ทำด้วยสติและปัญญาเสมอ เพื่อให้ไม่เป็นทุกข์จากการกระทำนั้น เพราะมลทินเมื่อเกิดขึ้นกับบุคคลใดแล้วย่อมทำให้ชีวิตของเขาไม่สบายกาย ไม่สบายใจ เกิดจากการที่เป็นคนทุจริตหรือทุจริต แม้การใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบันก็กระวน

^{๖๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๗.

กระวายเป็นไม่มีความสุข แม้จากโลกนี้ไปแล้วก็ยังไปชดใช้กรรมที่อบาย ทุกคติ นรก ดังพุทธพจน์ที่ว่าด้วยเรื่องการทุจริต^{๖๓} ดังนี้

๑. ปาณาติบาต คือ การฆ่าสัตว์ ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งปาณาติบาต ย่อมส่งผลให้มีอายุน้อยเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๒. อทินนาทาน คือ การลักทรัพย์ ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งอทินนาทาน ย่อมส่งผลให้เป็นผู้เสื่อมโภคทรัพย์เมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๓. กาเมสุมิฉฉาจาร คือ การประพฤตินอกใจ ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งกาเมสุมิฉฉาจาร ย่อมส่งผลให้เป็นผู้มีศัตรูและเป็นผู้มีเวรเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๔. มุสาวาท คือ การพูดเท็จ ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งมุสาวาท ย่อมส่งผลให้ถูกกล่าวด้วยคำไม่จริงเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๕. ปิสุณาวาจา คือ การพูดส่อเสียด ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งปิสุณาวาจา ย่อมส่งผลให้แตกจากมิตร เมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๖. ผรุสวาจา คือ การพูดหยาบคาย ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งผรุสวาจา ย่อมส่งผลให้ได้ฟังเรื่องที่ไม่น่าพอใจเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๗. สัมผัสปลลาปะ คือ การพูดเพ้อเจ้อ ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งสัมผัสปลลาปะ ย่อมส่งผลให้มีวาจาที่ไม่น่าเชื่อถือเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

๘. สุราเมระยะ คือ การดื่มสุราและเมรัย ย่อมส่งผลให้ไปเกิดในนรก เกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน เกิดในเปรตวิสัย วิบากกรรมแห่งการดื่มสุราและเมรัย ย่อมส่งผลให้เป็นผู้วิกลจริตเมื่อเกิดเป็นมนุษย์

ดังนั้น มลทิน เกิดจากการที่จิตใจของคนมีกิเลส ตัณหา มีความโลภ โกรธ หลงเกิดขึ้นจึงทำให้ขาดสติ และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมแบบชิงดีชิงเด่น เอารอดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ถึงแม้จะผิดกฎหมายบ้านเมือง ผิดศีลธรรมขนาดไหนก็ยอมเพียงเพื่อต้องการความสุขมาสนองความต้องการของตน มลทินจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเศร้าหมอง ขุ่นมัว ซึมเศร้า ทำให้ชีวิตกระวนกระวายหาความสุขไม่ได้ หากยังละมลทินในจิตใจไม่ได้ชีวิตก็ไม่มีความสุข และหลังจากตายไปแล้วก็ต้องตกไปสู่อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะการที่ทำบาปกรรมนั้นไว้เมื่อตอนมีชีวิตอยู่ เพราะฉะนั้นควรที่จะตั้งมั่นในการรักษาศีล ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเจริญจิตตภาวนาเพื่อให้จิตใจสงบระงับอาสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวง และหมั่นทำบุญถวายทานเป็นประจำอันจะ

^{๖๓} อก.สตตก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

เป็นหนทางของการละมลทินไม่ให้เกิดขึ้นในจิตใจ และหลังจากตายไปแล้วชีวิตจะได้ไม่ต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารอีกต่อไป

บทที่ ๓

วิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทที่ ๓ วิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีประเด็นสำคัญ คือ (๑) ความหมายการขจัดมลทิน (๒) การขจัดมลทินภายนอก (๓) หลักธรรมขจัดมลทินภายนอก (๔) การขจัดมลทินภายใน (๕) หลักธรรมขจัดมลทินภายใน (๖) ประโยชน์ของการขจัดมลทิน (๗) สรุป ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักการรักษากาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ชุ่นมัวปราศจากกิเลส ด้วยการให้มีสติและไม่ประมาท ทำความดีคือ ให้กระทำความดีทั้งเวลากลางวันและกลางคืน ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า บุญย่อมเจริญทั้งกลางวันกลางคืนตลอดกาลทุกเมื่อ แก่ชนเหล่าไหนที่ปลูกสวนไม้ดอกไม้ผล ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงา สร้างสะพาน โรงน้ำ บ่อน้ำ และศาลาที่พักอาศัยทั้งชนเหล่านั้นยังตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว จึงไปสวรรค์อย่างแน่นอน^๑ ข้อความในพุทธพจน์นี้เป็นการตรัสย้ำเพื่อให้มีความมั่นใจว่าการทำความดีมีผล คือความสุกกาย สุขใจแม้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้าความดีเป็นมิตรสหายที่แท้จริง คอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายเสมอ เช่นเราประสบกับเรื่องราวที่ไม่ดีแต่สามารถเอาตัวรอดมาได้ เราก็จะพูดว่าที่เรารอดมาได้เพราะบุญแท้ๆ เป็นต้น ส่วนการกระทำความชั่วก็ให้ผลเป็นทุกข์ เป็นผลที่ตรงกันข้ามกับความสุกคือเป็นทุกข์ทรมาน แม้จะมีคนเห็นหรือไม่เห็น ก็ถือว่าได้กระทำความชั่วความเศร้าหมอง ความสกปรก ความสูญสิ้นเกิดขึ้นซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้จัดว่าเป็นมลทิน เมื่อใดได้กระทำความชั่วทางกาย วาจา และใจนั้นก็หมายความว่า เป็นมลทิน ได้เกิดมีกับบุคคลนั้นแน่นอน มลทินทั้งหลายก็จะให้ผลแก่ผู้ที่ได้กระทำความไม่ดี หนักบ้าง เบาบ้างสุดแต่เหตุปัจจัยที่กระทำในเรื่องนั้นซึ่งจะกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดมลทิน ดังนี้

๓.๑ ความหมายการขจัดมลทิน

การขจัดมลทิน หมายถึง การสำรวมกาย วาจา ใจ ไม่ให้มีความโลภ ความโกรธ และความหลง ไม่ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจที่ชุ่นมัว จิตใจุ่นวาย สับสน ทุกข์ยาก และเศร้าหมอง ผู้ที่มีความ

^๑ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๗/๖๑.

บริสุทธิ์ไม่เศร้าหมอง ไม่ขุ่นมัว ไม่สูญสิ้นจากคุณความดี ได้รับแต่ความสุขไม่ยากเย็นเหน็ดเหนื่อย ย่อมเป็นชีวิตที่มีค่า และดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีสติ ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า มีสติด้วยเหตุ ๑๐ อย่าง คือ

๑. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงพุทธคุณ
 ๒. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงธรรมคุณ
 ๓. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงสังฆคุณ
 ๔. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงศีลที่ตนรักษา
 ๕. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงทานที่ตนบริจาคแล้ว
 ๖. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงคุณที่ทำให้เป็นเทวดา
 ๗. ชื่อว่ามีสติ เพราะตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก
 ๘. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงความตายที่จะต้องมีเป็นธรรมดา
 ๙. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกทั่วไปในกายให้เห็นว่าไม่งาม
 ๑๐. ชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงธรรมเป็นที่สงบระงับกิเลสและความทุกข์คือนิพพาน
- สติ คือ ความตามระลึกถึง ความระลึกได้เฉพาะหน้า ความระลึกได้ ความจำได้ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม^๒

๓.๒ การขจัดมลทินภายนอก

การขจัดมลทินภายนอก คือการรักษากาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ขุ่นมัว ปราศจากกิเลส ด้วยการให้มีสติและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ทำแต่ความดีเพื่อขจัดเสียซึ่งมลทินเหมือนช่างทองกำจัดมลทินทอง เขาย่อมเป่า ไล่ กำจัดมลทินทองทั้งหยาบ ปานกลาง และละเอียด ฉนั้นใด ภิกษุย่อมเป่า ไล่ กำจัดละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ให้ถึงความไม่มีอีกซึ่งกิเลสทั้งหยาบ ปานกลาง และละเอียด ฉนั้นนั่นเหมือนกัน^๓ ถ้าเรามองมลทินซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีให้เป็นครู เป็นบทเรียนเป็นตัวอย่างหรือให้เป็นคติธรรมนำมาสอนจิตใจในลักษณะเช่นนี้จะทำให้เกิดมีประโยชน์ ทำให้จิตใจใฝ่ดี คือมองกว้าง คิดไกลและใฝ่สูงเสมอซึ่งเป็นความคิดที่ทำให้พ้นจากมลทินได้อย่างเด็ดขาด

อายตนะภายนอก หมายถึง สิ่งที่ถูกรับรู้หรือสัมผัสได้ ด้วยอายตนะภายในทั้ง ๖ อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่

- รูป หมายถึง สิ่งที่สามารถเห็นได้ด้วยตา
- เสียง หมายถึง สิ่งที่สามารถได้ยินด้วยหู
- กลิ่น หมายถึง สิ่งที่สามารถสูดดมได้ด้วยจมูก
- รส หมายถึง สิ่งที่สามารถลิ้มรสได้ด้วยลิ้น

^๒ ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๓/๑๓.

^๓ ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๙๗/๕๗๘.

โณภูฏัพพะ หมายถึง สิ่งที่สามารถสัมผัสได้ด้วยกาย

ธรรมารมณ หมายถึง สิ่งที่สามารถรู้สึกได้ทางใจ

ทั้ง ๖ นี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อารมณ เพราะเป็นธรรมชาติเหนียวรั้งจิตให้ติดอยู่ในสิ่งที่ ยินดี อายตนะภายในกับอายตนะภายนอก เป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกันเป็นคู่ๆ ไป เช่น ตา+รูป หู+เสียง เป็นต้น จิตใจที่ผัสสะอยู่กับกามราคะ โทสะ โมหะ จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดมลทิน เพราะฉะนั้นการขจัด มลทินภายนอก คือ การปฏิบัติชอบ การปฏิบัติเหมาะสม การปฏิบัติที่ไม่เป็นข้าศึก การปฏิบัติไม่ คลาดเคลื่อน การปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์ การปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรม การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ ความเป็นผู้สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ^๔ เมื่อมีความรู้สึกเหล่านี้เกิดขึ้นภายใน จิตใจ เพราะเกิดจาก รูป เสียง กลิ่น รส โณภูฏัพพะและธรรมารมณ ควรตั้งสติให้อยู่ในศีลธรรม ไม่ปรุง แต่งสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้น เพื่อขจัดมลทินที่เกิดขึ้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า สติ คือความตามระลึกถึง ความ ระลึกได้ ความจำได้ ความไม่เลือนลอย ความไม่หลงลืม บุคคลผู้ประกอบพร้อม ดำเนินไปพร้อม เป็นไปพร้อม เพียบพร้อมแล้วด้วยสตินี้พระองค์ทรงตรัสเรียกว่าเป็นผู้มีสติ^๕ เพราะอายตนะภายใน ๖ อย่าง มีความสำคัญในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ เพราะต้องพบเจออยู่ ตลอดเวลาเมื่อการปรุงแต่งถูกตัดขาดแล้ว สุข ทุกข์ ไม่เกิด ทุกข์มีเหมือนไม่มี ดังนั้น อายตนะภายใน ๖ เป็นตัวเชื่อมต่อกับอายตนะภายนอกจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดมลทินขึ้น

๓.๒.๑ การขจัดมลทินทางตา

มลทินทางตา หมายถึง ประสาทที่ใช้สำหรับการดูรูป เรียกว่าจักขุประสาท รูปลายตนะ คือ รูป หรือสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบกับตาของเรา จักขุวิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยตาและรูป ประชุมแห่ง ธรรม ๓ ประการ คือ ตา รูป จักขุวิญญาณ ผัสสะจึงเกิด ตาและรูปอยู่ในส่วนรูป จักขุผัสสะอยู่ในส่วน นาม เมื่อตาเห็นรูปให้พิจารณารูปนั้นอย่างมีสติว่ารูปนั้นสักแต่ว่าเป็นรูป ไม่ควรปรุงแต่ง หรือแต่งเติม สิ่งใด ๆ เพื่อขจัดมลทินที่เกิดขึ้นทางตา

๓.๒.๒ การขจัดมลทินทางหู

มลทินทางหู หมายถึง ประสาทที่ใช้สำหรับการฟังเสียง เรียกว่า โสตประสาท สัททายตนะ คือ เสียงต่าง ๆ ที่มากระทบกับหูของเรา โสตวิญญาณ เกิดขึ้นเพราะอาศัยหูและเสียง ประชุมแห่ง ธรรม ๓ ประการ คือ หู เสียง โสตวิญญาณ ผัสสะจึงเกิด หูและเสียงอยู่ในส่วนรูป โสตสัมผัสอยู่ใน ส่วนนาม เมื่อหูได้ยินเสียงให้พิจารณาเนื่อง ๆ อย่างมีสติว่าเกิดจากโสตประสาทสัมผัส ไม่ควรปรุงแต่ง เพิ่มเติมสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากเสียงที่มากระทบหูเหล่านั้น เพื่อขจัดมลทินที่เกิดขึ้นทางหู

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๑๑.

^๕ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๕/๑๘.

^๖ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๓/๑๓.

๓.๒.๓ การขจัดมลทินทางจุมุก

มลทินทางจุมุก หมายถึง ประสาทที่ใช้สำหรับการดมกลิ่น เรียกว่า ฆานประสาท คันธายตนะ คือกลิ่นต่าง ๆ ที่มากระทบกับจุมุกของเรา ฆานวิญญูญาณ เกิดขึ้นเพราะอาศัยจุมุกและกลิ่นประชุมแห่งธรรม ๓ ประการ คือ จุมุก กลิ่น ฆานวิญญูญาณ ผัสสะจึงเกิด จุมุกและกลิ่นอยู่ในส่วนรูป ฆานสัมผัสอยู่ในส่วนนาม เมื่อจุมุกได้กลิ่นให้พิจารณาเนื่อง ๆ ในกลิ่นนั้นอย่างมีสติว่าเกิดจากประสาทที่ใช้ในการรับดมกลิ่นต่าง ๆ ไม่ควรปรุงแต่ง แต่งเติมสิ่งใด ๆ เพราะเกิดขึ้นจากกลิ่นนั้น เพื่อขจัดมลทินที่เกิดขึ้นจากการได้กลิ่นนั้น

๓.๒.๔ การขจัดมลทินทางลิ้น

มลทินทางลิ้น หมายถึง ประสาทที่ใช้สำหรับการลิ้มรส เรียกว่า ชิวหาประสาท รสายตนะ คือรสต่าง ๆ ที่มากระทบกับลิ้นของเรา ชิวหาวิญญูญาณ เกิดขึ้นเพราะอาศัยลิ้นและรสประชุมแห่งธรรม ๓ ประการ คือ ลิ้น รส ชิวหาวิญญูญาณ ผัสสะจึงเกิด ลิ้นและรสอยู่ในส่วนรูป ชิวหาสัมผัสอยู่ในส่วนนามเมื่อลิ้นรับรสให้พิจารณาเนื่อง ๆ ในรสนั้นอย่างมีสติ ว่าเกิดจากประสาทที่ใช้สำหรับการลิ้มรสไม่ควรติดใจในรสชาตินั้น หรือแต่งเติมสิ่งใด ๆ เพราะเกิดขึ้นจากการลิ้มรสนั้น เพื่อขจัดมลทินที่เกิดขึ้นจากการได้ลิ้มชิมรสนั้น

๓.๒.๕ การขจัดมลทินทางกาย

มลทินทางกาย หมายถึง ประสาทที่ใช้รับรู้ถึงสิ่งที่มาถูกต้อง เรียกว่า กายประสาท โผฏฐัพพะ พายตนะคือ สัมผัสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ภาวะ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ซึ่งเป็นธรรมชาติที่มากระทบกับกายของเรากายวิญญูญาณ เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายและโผฏฐัพพะประชุมแห่งธรรม ๓ ประการ คือ กาย โผฏฐัพพะกายวิญญูญาณ ผัสสะจึงเกิด กายและโผฏฐัพพะอยู่ในส่วนรูป กายสัมผัสอยู่ในส่วนนาม เมื่อสัมผัสเกิดขึ้นเพราะประสาทที่ใช้รับรู้ถึงสิ่งที่มาถูกต้อง^๗ ให้พิจารณาเนื่อง ๆ ว่ากายนั้นเป็นเพียงสังขารที่ประกอบขึ้นด้วยธาตุทั้งสี่เท่านั้น เป็นประสาทที่ใช้รับรู้ถึงสิ่งที่มาถูกต้อง ไม่ควรติดใจในภาวะ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ซึ่งเป็นธรรมชาติที่มากระทบกับกายของเรา เพื่อขจัดมลทินที่เกิดขึ้นจากการได้สัมผัสของกายนั้น

๓.๓ หลักธรรมขจัดมลทินภายนอก

หลักธรรมเป็นคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ดีแล้วเพื่อให้พุทธบริษัทได้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นการขจัดมลทิน เพื่อความสงบสุขในการดำเนินชีวิตทั้งในครอบครัวและสังคม การขจัดมลทินให้สิ้นไปจากกาย วาจา และใจนั้นเพื่อทำให้เกิดความบริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ไม่ขุ่นมัว มีจิตใจที่เป็นกุศล และการปฏิบัติธรรมตามหลักแห่งความดีเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการเสริมภูมิคุ้มกัน และป้องกันความชั่วด้วยการทำกุศลให้เกิดขึ้น ดังนี้

^๗ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐๗/๓๒๖.

๓.๓.๑ สังคหวัตถุ ๔

หมายถึง ธรรมเครื่องสงเคราะห์ต่อกัน เป็นธรรมสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ช่วยประสานความสามัคคีระหว่างกัน^๘ ของคนในสังคมให้แตกแยก ดังนี้

๑. ทาน หมายถึง ให้ปันสิ่งของของตนแก่คนอื่นที่ควรให้ปัน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยวัตถุสิ่งของบ้าง ด้วยการให้สติ ให้ข้อแนะนำเป็นความรู้บ้าง ช่วยเหลือสงเคราะห์กันตามกำลังความสามารถ ผู้รู้จักให้เป็นที่รักใคร่ของคนโดยทั่วไป

๒. ปิยวาจา หมายถึง เจรจาด้วยวาจาที่อ่อนหวาน พูดแต่คำที่เป็นประโยชน์ คำสุภาพ เหมือนกับคนรักญาติมิตรพูดต่อกัน ผู้รู้จักพูดให้ถูกกาลเทศะ บุคคล มักเป็นผู้ประสานประโยชน์กับผู้อื่นได้ดี

๓. อัถถจริยา หมายถึง ประพฤติสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือในกิจธุระของผู้อื่นที่ทำได้โดยไม่มีโทษ เมื่อตนรู้เห็นเข้าก็ไม่นิ่งดูตายรีบเข้าไปช่วยเหลือ รวมถึงการช่วยบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ทางสังคมด้วย ผู้ทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น แม้มักทุกข์ได้ยากก็มีคนช่วยเหลือ

๔. สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว เป็นผู้รู้จักการวางตัวได้ถูกต้องต่อสถานที่ บุคคล และสังคมนั้น ๆ วางตัวได้เสมอต้นเสมอปลาย และเสมอภาคกับทุกคน มีความยุติธรรม ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง ผู้วางตัวได้เหมาะสม เป็นคนน่านับถือน่าคบหาต่อผู้พบเห็น เพราะทำตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี

๓.๓.๒ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐

บุญกิริยาวัตถุ หมายถึง วิธีที่จะทำบุญและเมื่อทำแล้วได้ชื่อว่าเป็นการทำความดีและได้รับผลคือความสุข^๙ ดังนี้

๑) ทานมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการให้ การให้ในบุญกิริยาวัตถุนี้ มุ่งเอาการให้เพื่อกำจัดกิเลสคือมัจฉริยะ ความตระหนี่ให้ออกไปจากใจ แบ่งการให้เป็น ๓ ประเภท คือ การให้สิ่งของของตนแก่ผู้อื่น ด้วยมุ่งถึงบุญกุศลหรือมุ่งสร้างบารมี เรียกว่า อามิสทาน การให้ความรู้ ความเห็นที่ถูกต้องตามคลองธรรม เรียกว่า ธรรมทาน การให้อภัย ให้ความปลอดภัย ให้ความรักความเมตตาทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ เรียกว่า อภัยทาน

๒) สीलมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการรักษาศีล ผู้มีศีลก็คือผู้มีปกติสงบเย็น งดเว้นการประพฤติดิตทางกาย วาจา รู้จักควบคุมกาย วาจา ให้เรียบร้อยงดงาม กล่าวโดยรวมก็คือ การไม่ทำผิด พูดผิดนั่นเอง เรียกว่า ศีล มี ๓ ระดับ ระดับต้นคือ นิจศีล หรือศีล ๕ เป็นศีลของคนทั่วไป

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๑๐.

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๔.

ระดับกลางคือ คีล ๘ หรือคีลอุโบสถ ของอุบาสกอุบาสิกา ระดับสูงคือ คีล ๒๒๗ หรือปารีสุทธิศีลของพระภิกษุ

๓) ภาวนามัย หมายถึง การทำบุญด้วยการอบรมจิตใจในทางปฏิบัติก็คือ การบำเพ็ญกรรมฐาน แบ่งได้ตามความแตกต่างกันของวิธีปฏิบัติ ๒ อย่างคือ สมถกรรมฐาน การอบรมใจให้สงบเป็นสมาธิ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จิตภาวนา วิปัสสนากรรมฐาน การอบรมปัญญาให้เกิด เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัญญาภาวนา

๔) อปจายนมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการประพฤติถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เป็นการแสดงความเคารพนับถือ ยำเกรงต่อผู้ใหญ่ด้วยความจริงใจ ไม่หน้าไหว้หลังหลอก ไม่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องแข็งข้อต่อท่านเรียกง่าย ๆ ก็คือ การเป็นคนมีสัมมาคารวะ

๕) เวยยาวัจจมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายช่วยเหลือในกิจที่ถูกต้อง เป็นการแสดงถึงความเป็นคนมีจิตใจเอื้อเฟื้ออาทรต่อผู้อื่น เป็นผู้มีน้ำใจไม่นิ่งดูตายแม้ในกิจที่ไม่ใช่ธุระหน้าที่ของตน แต่ต้องเป็นกิจที่ชอบและเป็นประโยชน์ ไม่มีโทษต่อตนในภายหลัง

๖) ปัตติทานมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการให้ส่วนบุญส่วนแห่งความดี เช่น เมื่อได้บำเพ็ญกุศลความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็บอกให้ผู้อื่นทราบด้วยไม่หวงความดีเช่นนั้นไว้ เพื่อให้เขาได้รู้ จะได้พลอยชื่นชมยินดีในบุญนั้นแล้วอยากจะทำตามอย่างบ้าง

๗) ปัตตานุโมทนา มัย หมายถึง การทำบุญด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญความดีของผู้อื่น เป็นความพลอยชื่นชมยินดีในบุญที่ผู้อื่นทำแล้วบอกให้ทราบ หรือแม้เขาไม่บอกเมื่อได้ทราบเองก็เกิดมุทิตาจิตยินดีกับเขาด้วย ไม่มีความอิจฉาริษยาในบุญความดีของผู้อื่น มีแต่คิดจะทำตามเขา เมื่อตัวเองมีโอกาสได้ทำเช่นนั้นบ้าง

๘) ธัมมัสสวนมัย หมายถึง การทำบุญด้วยการฟังธรรม คือการฟังเทศน์ฟังบรรยาย ฟังคำแนะนำสั่งสอนของพระสงฆ์ ครูอาจารย์ หรือจากผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ด้วยความเคารพตั้งอกตั้งใจ ฟัง หวังประโยชน์จากการฟังนั้น

๙) ธัมมเทศนามัย หมายถึง การทำบุญด้วยการแสดงธรรม คือ ตั้งใจเทศน์ ตั้งใจบรรยาย ตั้งใจแนะนำสั่งสอนผู้อื่น เพื่อให้เขาได้รับประโยชน์จากการรับความรู้จากตนไปฝึกฝนเพื่อให้เกิดปัญญา ได้ข้อคิดสะกิดเตือนใจ ได้แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

๑๐) ทิฏฐุชุกรม หมายถึง การปรับความเห็นให้ตรงให้ถูกต้องเป็นการประคับประคองความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฏฐิ

หลักธรรมทั้ง ๑๐ อย่างนี้เป็นธรรมที่ช่วยปิดกั้นความชั่วและช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ทำคุณงามความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อได้ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้รู้ให้เข้าใจและสามารถนำเอาหลักธรรมนั้นมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นสมณะหรือบุคคลทั่วไปที่ได้เสียสละทรัพย์สมบัติ ทั้งหลายออกบวชเป็นสมณะและได้อุทิศตนแก่พระพุทธศาสนา

ย่อมจะทราบดีกับคำว่ามลทิน คือความเศร้าหมองเมื่อเข้าใจคุณและโทษอันจะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้กระทำแล้วนั้น การที่จิตใจคิดถูกและรู้เท่าทันเช่นนี้จะทำให้จิตใจมีแต่ความบริสุทธิ์

๓.๓.๓ กถาวัตถุ ๑๐

กถาวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ควรพูด เรื่องที่ควรนำมาสนทนากันเพราะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดแต่คุณประโยชน์ทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง^{๑๐} ได้แก่

๑) อับปิฉณกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้ปรารถนาแต่สิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม และเมื่อได้มากก็รู้จักแบ่งปันแก่ผู้อื่น ไม่เก็บสะสมไว้ใช้เพียงผู้เดียว ยินดีเฉพาะสิ่งที่จำเป็นต้องใช้จริง ๆ

๒) สันตุฎฐิกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้สันโดษยินดี ด้วยปัจจัยตามมีตามได้ เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้ยินดีพอใจด้วยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัช ตามที่ได้มาไม่ว่ามากหรือน้อย ไม่ยินดีพอใจในสิ่งที่ตนยังไม่ได้หรือไม่ใช่ของตน

๓) ปริเวกกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้สังัดกาย สังัดใจ เป็นเรื่องพูดชักนำให้ยินดีในเสนาสนะที่สังัด สงบเงียบ ไม่พลุกพล่าน เพื่อเป็นเหตุให้จิตสงบตั้งมั่น

๔) อสังสัคคกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำไม่ให้เกิดคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เป็นเรื่องที่พูดชักนำไม่ให้ไปคลุกคลีกับผู้อื่น ด้วยเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ ให้ปลีกตนออกจากการมั่วสุมพูดคุยกันในเรื่องที่ไม่เป็นสาระ

๕) วิริยารัมภกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้ปรารถนาความเพียร เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้ทำความเพียร ๔ อย่าง คือ เพียรระวังไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น และเพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นนั้น

๖) สีสกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้เห็นโทษของความผิดทางกาย วาจา แม้เพียงเล็กน้อย แล้วตั้งใจสมาทานรักษาศีลนั้นอย่างเคร่งครัด

๗) สมาธิกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้สงบ เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้บำเพ็ญเพียรทางจิต เพื่อให้ใจตั้งมั่นแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นการทำให้หยุดนิ่งจดจ่ออยู่กับอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง หรืออยู่กับสิ่งที่กำลังทำ สมาธิจะเกิดขึ้นก็ด้วยการบำเพ็ญสมถกรรมฐาน

๘) ปัญญาภกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้เกิดความรู้ในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น ในธรรมวินัย หรือจนเกิดปัญญารู้แจ้งเห็นชัดในอริยสัจ ๔ ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยบำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน

๙) วิมุตตติกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลส เป็นเรื่องที่พูดชักนำให้จิตหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ความหลุดพ้นมี ๕ ลักษณะ คือ หลุดพ้นจากการระงับอกุศลเจตสิกเป็น

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓.

คร่าว ๆ หลุดพ้นด้วยการข่มไว้ หลุดพ้นด้วยเด็ดขาด หลุดพ้นด้วยสงบระงับ หลุดพ้นได้ด้วยออกไปเสีย คือนิพพาน วิมุตติคถาเป็นถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจพ้นจากกิเลสเป็นอริยมรรค

๑๐) วิมุตติญาณทัสสนกถา หมายถึง ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดความรู้ความเห็นใน ความที่ใจพ้นจากกิเลส เป็นเรื่องทีพุดชักนำให้มีฉันทะในการปฏิบัติด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น พิจารณา ขั้น ๕ ให้เห็นเป็นสามัญลักษณะ เจริญสติปัญญา เป็นต้น วิมุตติญาณทัสสนกถา เป็นถ้อยคำที่ชักนำ ให้เกิดความรู้ความเห็นใจที่พ้นจากกิเลสเป็นอริยะผล

๓.๓.๔ หลักกุศลกรรมบถ ๑๐

หลักกุศลกรรมบถนี้ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเห็นชอบหรือความคิดในทางที่เป็น คุณประโยชน์คือ กุศลกรรมบถ แปลว่า ทางแห่งการกระทำที่เป็นกุศล หรือ การกระทำที่เป็นกุศลทาง ทวารต่าง ๆ ได้แก่ทางกาย ทางวาจา และทางใจทางแห่งการกระทำความดี ๑๐ ประการ พระพุทธศาสนามีหลักธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหลักธรรมเพื่อให้พัฒนาตนเองในด้านจริยธรรมไว้อย่าง ครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง เพราะฉะนั้นการนำเอาหลักธรรมกุศลกรรมบถ มาใช้ในชีวิตก็เพราะเป็นหลักธรรมที่เป็นบุญกุศล และคุณความดีที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ทีนำไปประพฤติ ปฏิบัติตาม และหลักกุศลกรรมบถ ๑๐^{๑๑} คือ

กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทาง นำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสุคติ เป็นธรรมส่วนสุจริต ๑๐ ทาง ได้แก่

๑. ปาณาติปาตาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์)
๒. อทินนาทานาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์)
๓. กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม)
๔. มุสาวาทาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ)
๕. ปิสุณายวาจาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด)
๖. ผรุสยวาจาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ)
๗. สัมผัสปลลาปาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ)
๘. อนภิชฌาเวรมณี	(ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของเขา)
๙. อพยาบาท	(ความไม่คิดร้าย)
๑๐. สัมมาสมาธิ	(ความเห็นชอบ)

๓.๓.๕ หลักศีล ๕

การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ทำให้คนเคารพสิทธิซึ่งกันและ กันไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำใดที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็น

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

การกระทำที่ตีบุคคลผู้นั้นถือว่าเป็นผู้มีศีลธรรม การนำหลักศีล ๕ มาใช้ในชีวิตของเราจะช่วยให้มี ศักยภาพในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมมากยิ่งขึ้น จะเป็นการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญ ภาวนา เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติแล้ว สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีชีวิตที่ดีงาม และมีความสุข ด้วย ผู้ที่สามารถจัดมลทินภายนอกและภายในให้หมดแล้ว ทำให้มีกาย วาจา และใจเกิดความ บริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ไม่สูญเสียไปจากคุณความดี มีการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เช่นประพฤติ ตนให้เป็นคนมีคุณค่า แม้การดำรงชีวิตในแต่ละวันก็ยังได้ยึดเอาสิกขาบท ๕ ประการ มาเป็นหลัก ปฏิบัติในชีวิต เพราะศีล ๕ เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจของบุคคลให้บริสุทธิ์ เมื่อมี ศีลธรรมที่สะอาดบริสุทธิ์แล้วก็ย่อมมีความสุขในการใช้ชีวิตในสังคมด้วยความภาคภูมิใจ ดังนี้

๑. ปาณาติปาตาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ไม่เป็นคนโหดร้ายมีจิตใจเมตตา ปราณีต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย มีจิตเมตตาโดยไม่มีขีดจำกัด ไม่แบ่งชั้น วรรณะ ทุกคนล้วนเป็นมิตรด้วยกันทั้งนั้น

๒. อทินนาทานาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ไม่ เป็นคนมือไว ไม่มีจิตคิดที่จะลัก จะปล้นเอา หลอกหลวงเอาสิ่งของของคนอื่นที่เจ้าของเขายังไม่อนุญาต แม้ สิ่งของเหล่านั้นจะมีราคาแพงหรือน้อย มีคนเห็นหรือไม่เห็นก็ตามจะไม่แตะต้อง นอกจากสิ่งของที่ได้รับอนุญาตแล้วจึงจะถือเอาสิ่งของนั้น

๓. กาเมสุมิฉฉาจาราเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม เป็นคนไม่ใจเร็ว ไม่ล่วงเกินต่อลูก เมีย สามีของคนอื่น แม้จะมีความยินยอมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตามถือว่าเป็นได้ล่วงเกินต่อลูก เมีย สามีของผู้อื่น

๔. มุสาวาทาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่คำที่เป็นจริง รู้ เห็นอย่างไรก็ พูดตามที่รู้เห็นนั้น ไม่พูดตรงข้ามกับที่เป็นจริง

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทไม่เป็นคนที่หมดสติ เป็นคนที่ไม่ดื่ม ดม กินสิ่งที่มึนเมาทุกชนิด เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นหนทางแห่งความเสื่อมแก่ชีวิต^{๑๒}

ในการรักษาศีล ๕ นั้นนอกจากจะมีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติในภพนี้แล้วยังมีอานิสงส์ของผู้ที่ มีศีล ๕ ในภพหน้าอีกด้วย คือ

๑. บุคคลผู้มีศีลสมบัติในโลกนี้ ย่อมได้โภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็น เหตุ

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติย่อมขจรไป

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓.

๓. บุคคลผู้มีศีลสมบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชัตติยะบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม หรือสมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก้แล้วกล้า ไม่ก้อเงินเข้าไป

๔. บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

๕. บุคคลผู้มีศีลสมบัติ หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๑๓}

เพราะฉะนั้นหากคนเรามีศีลธรรมประจำใจกันทุกคนแล้ว จะทำให้สังคมอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีการเอาไรต์เอาเปรียบซึ่งกันและกัน คือ การทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ปราศจากเรื่องเศร้าหมองจะช่วยให้ละมลทินได้อีกด้วย ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมสว่างโชติช่วงดั่งดวงไฟ เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉนั้น”^{๑๔} “ผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้น ที่ให้ผลเลิศติดต่อกันไปมีสุขเป็นกำไร คือการบำเพ็ญทาน ควรประพฤติธรรมสม่ำเสมอ และควรเจริญเมตตาภาวนา บัณฑิตครั้งเจริญธรรม ๓ ประการ ที่เป็นเหตุให้เกิดสุขดังกล่าวมานี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่มีสุขปราศจากการเบียดเบียนกัน”^{๑๕} บุคคลที่มีความสะอาดทั้งกาย วาจา และใจนั้นจะเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ปราศจากซึ่งมลทิน “ความสะอาดกาย ได้แก่การเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม ความสะอาดทางวาจา ได้แก่การเว้นขาดจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ ความสะอาดทางใจ ได้แก่ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขามาก มีจิตไม่พยาบาทปองร้าย เป็นสัมมาทิฐิ”^{๑๖} เมื่อบุคคลละตัณหา ราคะ ความโลภ โกรธ หลง ได้แล้วหันมาประพฤติปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รักษาศีลธรรมให้บริสุทธิ์ย่อมจะเป็นหนทางที่ขจัดมลทินให้ออกไปจากจิตใจได้

๓.๔ การขจัดมลทินภายใน

หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาทรงเน้นการรักษาภายใน กาย วาจา และใจ ให้ตั้งอยู่ในหลักความดี คือให้เว้นจากความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดีให้ถึงพร้อมและทำจิตใจของตนให้มีความบริสุทธิ์อยู่เสมอ ขณะที่จิตใจมีความบริสุทธิ์ปราศจากเครื่องเศร้าหมองแล้ว จึงเป็นจิตที่ควรแก่การงานควรแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ควรแก่การรักษาศีลให้อยู่ในกรอบ อยู่ในคุณงามความดี เพราะธรรมจะรักษาผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมเท่านั้น จึงไม่ควรประมาทในการทำคุณความดี” พึงเป็นผู้ทำโดยเอื้อเพื่อ ทำติดต่อไม่หยุด ประพฤติไม่ย่อหย่อน ไม่ละความพอใจ ไม่ทอดธุระชื่อว่าไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย คือความพอใจ ความพยายาม ความอดุสสาเห ความขยัน ความเพียรเป็นเครื่องเผา

^{๑๓} พุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๗๖/๓๓๓.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

^{๑๕} พุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕-๔๑๖.

^{๑๖} อจ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๒๑/๓๖๗.

กิเลส ด้วยคิดว่าเราพึงทำศีลขันธ์ที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์โดยอุบายอย่างไร หรือพึงใช้ปัญญาตามรักษาศีลขันธ์ที่บริบูรณ์ในข้อนั้น ๆ ชื่อว่าไม่ประมาทในกุศลธรรมทั้งหลาย”^{๑๗} ดังพุทธพจน์ที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า “นรชนเหล่าใดฉลาดในธรรมประพฤติดอ่อนน้อมถ่อมตนต่อบุคคลผู้เจริญทั้งหลาย นรชนเหล่านั้นเป็นผู้ได้รับการสรรเสริญในปัจจุบันและมีสุคติภพในเบื้องหน้า”^{๑๘} การขจัดมลทินภายใน คือ การสำรวมอินทรีย์ การสำรวมอายตนะ คือ ขบวนการเชื่อมต่อให้เกิดความรู้ขึ้นที่เรียกว่า อายตนะภายใน เพราะเป็นสื่อเชื่อมต่อที่มีอยู่ในตัวคน ใช้เชื่อมต่อกับอายตนะภายนอก การขจัดมลทินภายใน เพื่อให้จิตใจสงบสุขปราศจากกามและอกุศลทั้งหลาย จึงใช้หลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาขจัดมลทินไม่ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ ดังนี้

๑. โภคะ หมายถึง ความโกรธ เป็นความขุ่นแค้นหรือขัดเคืองของจิต ในเรื่องที่ไม่ถูกใจ ไม่ชอบใจตน หรือการเป็นคนขี้โมโหจนเฉียวเมื่อไม่ได้อย่างที่ใจของตนต้องการ เมื่อความโกรธเกิดขึ้น ควรระงับด้วยเมตตา คือรักใคร่อยากให้เขาเป็นสุข

๒. มัถฺขะ หมายถึง ความลบลู่คุณท่าน คือ การไม่รู้จักบุญคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่ตน เป็นผู้ขาดกตัญญูกตเวทิตาธรรม คิดแต่จะลบล้างคุณความดีของผู้อื่นที่มีต่อตน เมื่อความคิดลบลู่บุญคุณท่านเกิดขึ้น ควรลบล้างด้วยกตัญญูกตเวทิตา คือรู้คุณแล้วทำตอบแทน

๓. อีสสา หมายถึง ความริษยา คือ ความอิจฉาทาร้อนเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีก็ทนอยู่ไม่ได้ ไม่อยากให้ผู้อื่นได้ดีไปกว่าตน คอยแต่จะกีดกันความดีของเขา เมื่อความริษยาเกิดขึ้น ควรชำระด้วยมุทิตา คือการรู้จักแสดงความยินดีต่อผู้อื่น

๔. มัจฉริยะ หมายถึง ความตระหนี่ คือ ความเสียดายหวงแหนไม่กล้าสละสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น คิดเห็นแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนตนไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น เป็นผู้มีจิตใจคับแคบเมื่อความตระหนี่เกิดขึ้น ควรกำจัดด้วยทานหรือบริจาค

๕. มายา หมายถึง การมีมารยา คือ ความเป็นคนเจ้าเล่ห์เหลี่ยมจัด ชอบหลอกลวงผู้อื่น หรือชอบแกล้งปกปิดความผิดของตนด้วยการทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ทั้งที่ตนทำผิด เมื่อความมีมารยาเกิดขึ้น ควรแก้ด้วยอาชวะ คือความเป็นคนซื่อตรง

๖. สาถะยยะ หมายถึง ความมักอวด คือ การพุดอวดสรรพคุณของตนเอง ว่าดีอย่างนั้นอย่างนี้ เพื่อให้ผู้อื่นชื่นชม ยกย่องตนว่าเป็นคนเก่งคนดีพุดง่าย ๆ ก็คือเป็นคนอวดดีเมื่อความอวดดีเกิดขึ้นควรละด้วยอตฺตัญญูตา รู้จักประมาณตนและอปายนนะ คือความอ่อนน้อมถ่อมตน

^{๑๗} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๖๐/๔๔๙.

^{๑๘} พุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๓๗/๑๖.

๗. มุสาวาท หมายถึง ความพูดปดมดเท็จ คือ การพูดเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจไขว่เขวไปจากความจริง จากการกล่าว การแสดงท่าทางที่คลาดเคลื่อนของตน เมื่อมีนิสัยเป็นคนพูดเท็จ ควรแก้ด้วยสังจวาจา คือการเป็นผู้ชอบกล่าวแต่ความจริง

๘. ปาปิฉา หมายถึง ความปรารถนาอันลามก คือ ความอยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตนในทางที่ไม่ชอบธรรม ด้วยการหลอกลวงต้มตุ๋นเขา หรือการล่อลวงผู้อื่น เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ เมื่อมีความอยากได้ในทางที่ชั่วเกิดขึ้น แก้ด้วยความสันโดษ คือยินดีในสิ่งที่ตนพึงมีพึงได้

๙. มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นผิด คือ ความเห็นที่ผิดไปจากคลองธรรม จากความเป็นจริง เป็นเหตุปฏิเสธเรื่องบาปบุญคุณโทษ สามารถทำความชั่วได้ทุกอย่าง เมื่อเกิดความเห็นผิดขึ้นควรแก้ด้วยสัมมาทิฎฐิ มีความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม

๓.๔.๑ มลทินทางใจ

มลทินทางใจ หมายถึง ธาตุที่ใช้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ เรียกว่า มโนธาตุ หรือ มนายตนะ คือ จิตที่รับรู้ความเป็นอารมณ์ทั้งหมด เป็นธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ มลทินที่เกิดขึ้นทางใจนั้นเกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณทั้งหลายประชุมแห่งธรรม ๓ ประการ คือ หทัยวัตถุ ธรรมารมณและมโนวิญญาณ หทัยวัตถุและธรรมารมณที่มีรูปทั้งหลายอยู่ในส่วนรูป มโนสัมผัสอยู่ในส่วนนามผัสสะจึงเกิดเพราะอาศัยนามและรูป^{๑๙} เมื่อมีมลทินเกิดขึ้นทำให้เศร้าหมอง ขุ่นมัว ในจิตใจ เกิดกิเลสตัณหากัดกันไม่ให้เจริญก้าวหน้าในคุณธรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า

กามฉันทนิวรณ คือ สิ่งกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม คือความพอใจในกาม

พยาบาทนิวรณ คือ สิ่งกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม คือความคิดปองร้าย

ถีนมิททนิวรณ คือ สิ่งกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม คือความหดหู่และเซื่องซึม

อุทธัจจกุกกัจจนนิวรณ คือ สิ่งกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม คือความฟุ้งซ่านและร้อนใจ

วิจิกิจฉานิวรณ คือ สิ่งกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม คือความลังเลสงสัย^{๒๐}

๓.๔.๒ มลทินที่เกิดจากโลภะ

โลภะ คือ ความโลภเป็นมลทินที่เกิดขึ้นภายในใจคน เมื่อความโลภเกิดขึ้นทำให้ใจขุ่นมัว เศร้าหมอง มีความเห็นแก่ตัว คิดอยากจะได้สิ่งของ ๆ คนอื่นมาเป็นของตน ถึงแม้สิ่งเหล่านั้นจะเป็นของที่เจ้าของรักเจ้าของหวงมากแค่ไหนก็ตาม แต่ด้วยจิตใจที่โลภถึงจะต้องทุกข์ทรมานใจแค่ไหนก็ตาม ดังพุทธพจน์ที่ว่า โลภะเป็นมลทินภายใน เป็นอมิตรภายใน เป็นศัตรูภายใน เป็นเพชฌฆาตภายใน เป็นข้าศึกภายใน ก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้จิตกำเริบ เป็นภัยที่เกิดภายใน คนโลก

^{๑๙} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐๗/๓๒๖.

^{๒๐} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๕/๑๗.

ไม่รู้จักผล ไม่รู้จักเหตุ ความโลภครอบงำนรชนเมื่อใด ความมีดบอดย่อมมีเมื่อนั้น โภภธรรมเมื่อเกิดขึ้นภายในจิตย่อมเกิดขึ้นเพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๓.๔.๓ มลทินที่เกิดจากโทสะ

โทสะ คือความโกรธ เมื่อเกิดความโกรธขึ้นทำให้คนเราขาดสติ ทำอะไรโดยไม่ยั้งคิด ทำให้มีการถ่มถ้ำกัน อาฆาตปองร้ายกัน และทำร้ายกันเกิดขึ้น ดังพุทธพจน์ที่ว่าโทสะเป็นมลทินภายใน เป็นอมิตรภายใน เป็นศัตรูภายใน เป็นเพศฆาตภายใน เป็นข้าศึกภายใน ก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้จิตกำเริบ เป็นภัยที่เกิดภายใน คนโกรธไม่รู้จักผล ไม่รู้จักเหตุ ความโกรธครอบงำนรชนเมื่อใด ความมีดบอดย่อมมีเมื่อนั้น โภภธรรมเมื่อเกิดขึ้นภายในจิต ย่อมเกิดขึ้นเพื่อความทุกข์เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๓.๔.๔ มลทินที่เกิดจากโมหะ

โมหะ คือ ความหลง ความงมงาย หลงในทางที่ผิดในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ไม่อยู่ในธรรมนองคลองธรรม ทำให้จิตใจว้าวุ่น กระวนกระวายไม่สบายใจ ดังพุทธพจน์ที่ว่า โมหะเป็นมลทินภายใน เป็นอมิตรภายใน เป็นศัตรูภายใน เป็นเพศฆาตภายใน เป็นข้าศึกภายใน ก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้จิตกำเริบ เป็นภัยที่เกิดภายใน คนหลงไม่รู้จักผล ไม่รู้จักเหตุ ความหลงครอบงำนรชนเมื่อใด ความมีดบอดย่อมมีเมื่อนั้น โภภธรรมเมื่อเกิดขึ้นภายในจิต ย่อมเกิดขึ้นเพื่อความทุกข์ เพื่อความอยู่ไม่ผาสุก

๓.๕ หลักธรรมขจัดมลทินภายใน

การนำหลักธรรมมาขจัดมลทินนั้น เพื่อให้พุทธบริษัทอยู่ในกรอบในระเบียบ ในธรรมนองคลองธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ดีแล้วนำมาประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วก็ย่อมได้รับผลที่ปราศจากมลทินนั้นด้วย เมื่อจิตใจที่ปราศจากความโลภ ความโกรธ และความหลง ก็จะทำให้จิตใจมีแต่ความบริสุทธิ์ ขาวสะอาด ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นที่ไม่ใช่ของของตน หรือปราศจากมลทิน และหมั่นเจริญจิตตะภาวนา รักษาศีลให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ เพราะผู้ที่มีศีล อานิสงส์ของการรักษาศีลนั้นจะนำพาให้การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข พบเจอแต่สิ่งที่ดี ๆ เพราะฉะนั้นเมื่อมีมลทินเกิดขึ้นในจิตใจจึงต้องนำเอาหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ดีแล้วมาขจัดขัดเกลา กิเลสความโลภ โกรธ หลง ที่เกิดจากการเห็นผิดให้หมดสิ้นไป และได้รับผลแต่สิ่งที่ดี ๆ ทั้งในชาตินี้จนถึงสู่สุคติในโลกสวรรค์ในภพหน้าอีกด้วย

๓.๕.๑ หลักธรรม ๓ ประการ^{๒๑}

- ๑) กุศลมูล คือ อโลภะ (ความไม่อยากได้)
- ๒) กุศลมูล คือ อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย)

^{๒๑} อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๗-๒๗๙.

๓) กุศลมูล คือ โอมหะ (ความไม่หลง)

อโลภะ อโทสะ โอมหะ จัดเป็นกุศล กรรมที่บุคคลผู้ไม่มี โลภะ โทสะ โมหะ ทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้ไม่มี ทั้ง โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ จิตไม่ถูกกลุ่ม รุม ไม่ก่อทุกข์ให้เกิดแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่เป็นจริง ด้วยการเบียดเบียน จองจำ ให้เสียทรัพย์ ติเตียน หรือขับไล่ โดยอวดอ้างว่า เรามีกำลัง ทรงพลังก็จัดเป็นกุศลกรรม กุศลกรรมจำนวนมากเหล่านี้ที่เกิด จาก อโลภะ อโทสะ โอมหะ เป็นเหตุ เป็นแดนเกิด เป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้ไม่มีความโลภ โกรธ หลง บุคคลเช่นนี้จะได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่ พื้นที่ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เขาย่อมอยู่เป็นสุข ไม่ลำบาก ไม่คับแค้น ไม่เดือดร้อนในปัจจุบัน

ในทางพระพุทธศาสนาได้ตรัสความที่ไม่ดีทั้งหลายเป็นมลทิน ที่เกิดจากการกระทำความชั่วทางกาย วาจา และทางใจแล้ว ความเศร้าหมอง ความต่างพร้อย ความสูญเสียย่อมเกิดมีขึ้น แม้การ กระทำนั้นจะหนักหรือเบาก็ตาม มีคนเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม ความชั่วได้เกิดขึ้นแล้ว มลทินที่เกิดขึ้นนั้นก็ จะให้ผลตามเหตุปัจจัยนั้น แม้หากมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม เมื่อตายไปก็ จะต้องไปสู่ทุกคติภพ เพื่อไม่ให้มีโทษจากมลทินจึงควรประพฤติปฏิบัติตนให้ออกจากมลทิน ด้วยการ รักษาศีลและมีสติไม่ประมาทในการทำความดี

๓.๕.๒ สมบัติของบุคคลผู้มีศีล ๕

๑) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ ประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๒) กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมขจรไป นี้เป็นอานิสงส์ ประการที่ ๒ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๓) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นขัตติยะบริษัทก็ตาม พราหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก้วักلاء ไม่แก้วักเข้า ไป นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๔) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๕) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ ๕ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล^{๒๒}

ศีลนำสุขมาให้ตราบเท่าชรา ศรัทธาที่ตั้งมั่นแล้วนำสุขมาให้ การได้ปัญญานำสุขมาให้ การ ไม่ทำบาปทั้งหลายก็นำสุขมาให้^{๒๓} และนำพาให้บุคคลที่ปราศจากมลทินนั้นได้เสวยสุขจากผลบุญที่ได้

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๖/๓๐๕.

^{๒๓} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๓๓๓/๑๓๗.

กระทำนั้นสู่สัมปรายภพหน้าด้วย ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายบุคคลประกอบด้วยกรรม ๔๐ ประการ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอันเชิญไปประดิษฐานไว้” ดังนี้^{๒๔}

- ๑) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
- ๒) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์
- ๓) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
- ๔) สรรเสริญการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
- ๕) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์
- ๖) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการลักทรัพย์
- ๗) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการลักทรัพย์
- ๘) สรรเสริญการงดเว้นจากการลักทรัพย์
- ๙) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินอกใจ
- ๑๐) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการประพฤตินอกใจ
- ๑๑) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ
- ๑๒) สรรเสริญการงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ
- ๑๓) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
- ๑๔) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเท็จ
- ๑๕) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเท็จ
- ๑๖) สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเท็จ
- ๑๗) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
- ๑๘) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดส่อเสียด
- ๑๙) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด
- ๒๐) สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดส่อเสียด
- ๒๑) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
- ๒๒) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดคำหยาบ
- ๒๓) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ
- ๒๔) สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดคำหยาบ
- ๒๕) ตนเองเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ
- ๒๖) ชักชวนผู้อื่นให้งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

^{๒๔} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๒๒๔/๓๗๗-๓๗๘.

- ๒๗) เป็นผู้พอใจการงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า
- ๒๘) สรรเสริญการงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า
- ๒๙) ตนเองเป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
- ๓๐) ชักชวนผู้อื่นให้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
- ๓๑) เป็นผู้พอใจความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
- ๓๒) สรรเสริญความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
- ๓๓) ตนเองเป็นผู้มีจิตไม่พยาบาท
- ๓๔) ชักชวนผู้อื่นให้มีจิตไม่พยาบาท
- ๓๕) เป็นผู้พอใจความมีจิตไม่พยาบาท
- ๓๖) สรรเสริญความมีจิตไม่พยาบาท
- ๓๗) ตนเองเป็นสัมมาทิฐิ
- ๓๘) ชักชวนผู้อื่นให้เป็นสัมมาทิฐิ
- ๓๙) เป็นผู้พอใจความเป็นสัมมาทิฐิ
- ๔๐) สรรเสริญความเป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลประกอบด้วยธรรม ๔๐ ประการนี้แล ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอันเชิญไปประดิษฐานไว้

๓.๕.๓ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพระอริยะ ๑๐

๑. เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้ คือ ๑. ละกามฉันทะ ความพอใจในกาม ๒. ละพยาบาทความคิดร้าย ๓. ละถีนมิทระ ความหดหู่และเชื่องซึม ๔. ละอุทธัจจกุกกุกจะ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ๕. ละวิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย

๒. เป็นผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ คือ มีสติสัมปชัญญะอยู่ ๑ ฟังเสียงทางหู ๑ ดมกลิ่นทางจมูก ๑ ลิ้มรสทางลิ้น ๑ ถูกต้องโณภูมิตัพพะทางกาย ๑ รู้แจ้งธรรมมารมณท์ทางใจ ๑

๓. เป็นผู้มึธรรมเครื่องรักษาอย่างเอก คือ เป็นผู้ที่ประกอบด้วยใจที่รักษาด้วยสติ

๔. เป็นผู้มึมือปัสเสนธรรม ๔ ประการ คือ พิจารณาแล้วเสพออย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วอดกลั้นอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วเว้นอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วบรรเทาอย่างหนึ่ง

๕. เป็นผู้มึปัจเจกสัจจะอันบรรเทาได้ คือ กำจัดได้ สละได้ คลายได้ ปล่อยวางได้ ละได้ สละคืนได้

๖. เป็นผู้มีการแสวงหาอันสละได้ดี คือ เป็นผู้ละการแสวงหากามได้ ละการแสวงหาภพได้ ระงับการแสวงหาพรหมจรรย์ได้

๗. เป็นผู้มีความดำริอันไม่ชุ่มมัว คือ เป็นผู้ละความดำรินอกได้ เป็นผู้ละความดำรินพยาบาทคือการคิดร้ายได้ เป็นผู้ละความดำรินวิหิงสาได้

๘. เป็นผู้มียากายสังขารอันระงับได้ คือ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะละโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว จึงบรรลุดุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่

๙. เป็นผู้มียจิตหลุดพ้นได้ดี คือ มียจิตหลุดพ้นจากราคะ มียจิตหลุดพ้นจากโทสะ มียจิตหลุดพ้นจากโมหะ

๑๐. เป็นผู้มียปัญหาหลุดพ้นได้ดี คือ ราคะเราละได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้^{๒๕}

๓.๕.๔ มรรคมืองค์ ๘^{๒๖}

มรรค หมายถึง หนทางหรือแนววิถีปฏิบัติสำหรับดำเนินไปสู่ความดับทุกข์ เป็นหนทางที่ทำให้ผู้ดำเนินตามเป็นพระอรหันต์บุคคลได้ และเป็นหลักธรรมที่ใช้จัดมลทินไม่ให้เกิดขึ้นด้วย ดังนี้

๑. สัมมาทิฎฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ปัญญาอันเห็นแจ้งในอริยสัจคือ เห็นทุกข์เห็นสมุทัย เห็นนิโรธ เห็นมรรค

๒. สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำรินอนออกจากกาม ในอันไม่พยายาบท ในอันไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ การพูดจาที่เว้นจากวจีทุจริต ๔ คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ

๔. สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ได้แก่ การงานที่เว้นจากกายทุจริต ๓ คือฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม

๕. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นการเลี้ยงชีวิตที่มีโทษทั้ง ๒ ฝ่าย คือ โทษทางโลก และโทษทางพระบัญญัติ รู้ประมาณในการแสวงหา การรับ และการบริโภคร

๖. สัมมาวายามะ หมายถึง ความพยายามชอบ ได้แก่ ความเพียรในสัมมปปธาน ๔ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรให้กุศลเกิดขึ้น เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

๗. สัมมาสติ หมายถึง ความระลึกชอบ ได้แก่ ความระลึกได้ในสติปัฏฐาน ๔ คือ กาย เวทนา จิต ธรรม

๘. สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ ได้แก่ ความตั้งใจมั่นในการเจริญฌาน ๔ คือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน

ธรรม ๘ ประการนี้ เป็นสัมภาคีธรรมต่างสนับสนุนซึ่งกันและกันต่างมีกำลังมาก สามารถให้ผู้ปฏิบัติบรรลุผลขั้นสูง คือ อริยมรรค อริยผล และพระนิพพานได้ โดยสมควรแก่การปฏิบัติ

^{๒๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๓๒-๔๓๔.

^{๒๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕.

วิธีการปฏิบัติเพื่อขจัดมลทินตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้อยู่ลงเป็นศีล สมาธิ ปัญญา บรรดามรรคมีองค์ ๘ ประเสริฐที่สุด บรรดาสังขจะ อริยสัง ๔ ประเสริฐที่สุด บรรดาธรรม วิราคะธรรม ประเสริฐที่สุด บรรดาสัตว์สองเท้า ตถาคตผู้มีจักขุประเสริฐที่สุด ทางเพื่อความหมดจดแห่งพระศนะ คือทางนี้เท่านั้น มิใช่ทางอื่น เพราะเหตุนี้ เธอทั้งหลายจงดำเนินไปตามทางนี้แล เพราะทางนี้เป็น ทางลวงมารให้หลง ด้วยว่าเธอทั้งหลายดำเนินไปตามทางนี้แล้ว จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เรารู้วิธีถอน ลูกศรคือกิเลสแล้ว จึงชี้บอกทางนี้แก่เธอทั้งหลาย^{๒๗}

๓.๕.๕ หลักธรรมที่เป็นทางหลีกเลี่ยง^{๒๘}

เพื่อไม่ให้ประพัตติผิดในศีลธรรมซึ่งเป็นการขจัดมลทินไม่ให้เกิดขึ้นในจิตใจ ได้แก่

๑. กายสุจริต ได้แก่ การประพัตติชอบทางกาย มี ๓ อย่าง คือ

- ๑) เจตนางดเว้นจากปาณาติบาต เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้ฆ่าสัตว์
- ๒) เจตนางดเว้นจากอทินนาทาน เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้ลักทรัพย์
- ๓) เจตนางดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้ประพัตติ

ผิดในกาม

๒. วจีสุจริต ได้แก่ การประพัตติดี ประพัตติชอบทางวาจา มี ๔ อย่าง คือ

- ๑) เจตนางดเว้นจากมุสาวาท เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดเท็จ
- ๒) เจตนางดเว้นจากปิสุณาวาจา เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดส่อเสียด
- ๓) เจตนางดเว้นจากผรุสวาจา เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดคำหยาบ
- ๔) เจตนางดเว้นจากสัมผัปปลาปะ เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อ

๓. มโนสุจริต ได้แก่ การดำริชอบทางใจ มี ๓ อย่าง คือ

- ๑) อนภิชชา เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้เพ่งเล็งอยากได้ของเขา
- ๒) อพยาบาท เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้มีจิตพยาบาท
- ๓) สัมมาทิฎฐิ เป็นทางหลีกเลี่ยงสำหรับบุคคลผู้เห็นผิด เป็นต้น

สุจริต ๓^{๒๙} คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต การทำ พูด คิด ของบุคคลที่ประกอบด้วย เจตนา เช่น จงใจทำ จงใจพูด จงใจคิด ลักษณะอย่างนี้ เรียกว่า ประพัตติ การประพัตติในทางที่ติงาม ถูกต้อง ชื่อว่า สุจริต เกิดขึ้นได้ ๓ ทางตามความประพัตติ

๑-๒. คำว่า เว้น ในการประพัตติชอบทางกาย วาจา หมายถึง การตั้งใจหลีกเลี่ยงงตที่จะ ไม่ทำความชั่วทางกาย วาจา การงดเว้นเรียกว่า วิริติ มี ๓ อย่าง คือ สัมปัตตวิริติ งดเว้นได้เฉพาะหน้า

^{๒๗} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๒๗๓-๒๗๕/๑๑๗.

^{๒๘} อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๗๕/๓๑๘.

^{๒๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๔๕.

แม้สบโอกาสที่จะทำความชั่ว ก็ยับยั้งใจไม่ให้ได้ สมาทานวิริติ งดเว้นได้ด้วยการสมาทาน ด้วยเจตนาที่ตั้งใจไว้ว่าจะไม่ทำความชั่ว สมุจเฉทวิริติ งดเว้นได้เด็ดขาด ไม่ทำความชั่วตลอดชีวิต เป็นการงดเว้นได้ของพระอริยบุคคล

๓. คำว่า ไม่ ในการประพฤตินชอบทางใจ หมายถึง ไม่คิดอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่คิดมุ่งร้ายจองล้างจองผลาญผู้อื่น เห็นชอบทางคลองธรรม หมายถึง มีความเห็นที่ถูกต้องในความเห็น ๑๐ อย่าง เช่น เห็นว่าการให้ทานมีผลจริง การบูชา มีผลจริง เป็นต้น

เมื่อบุคคลมีจิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากมลทินโดยยึดเอาหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติตาม มีศีลอันบริสุทธิ์ไม่ต่างพร้อยจิตใจก็สะอาดจะกล่าววาจาใดก็มีแต่คนเชื่อถือเพราะผู้ที่มีศีลธรรมนั้นจะมีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและสังคม เพราะมีสติอยู่ตลอดเวลา “วันชาติจากการกล่าวเท็จ คือเป็นคนพูดจริงตั้งมั่นในความสัตย์ มีถ้อยคำมั่นคงเชื่อถือได้ ไม่กล่าวคำหลอกลวงชาวโลก ละวาจาส่อเสียด เว้นชาติจากวาจาส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้นเพื่อทำลายคนหมู่นี้ ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างนี้เพื่อทำลายคนหมู่นี้ เป็นผู้สมานคนที่แตกแยกกัน หรือส่งเสริมคนที่มีประโยชน์ร่วมกัน มีความสามัคคีเป็นที่ชื่นชม ยินดีในความสามัคคี ละวาจาหยาบ เว้นชาติจากวาจาหยาบ วาจาที่โทษ สบายหู น่ารัก จับใจแบบชาวเมือง คนส่วนใหญ่ชอบใจ พอใจเพราะกล่าววาจาเช่นนั้น ละการพูดเพ้อเจ้อ เว้นชาติจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดถูกเวลา พูดจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย กล่าววาจาเป็นหลักฐานมีที่อ้างอิง มีต้นมีปลายประกอบด้วยประโยชน์ตามกาลอันสมควร ประกอบด้วยวิสุจริต ๔ กล่าววาจาปราศจากโทษ ๔ สถาน เป็นผู้งดเว้น เว้นชาติ สลัดออก หลุดพ้น”^{๓๐} ซึ่งบุคคลแบบนี้จะอยู่สถานที่ใดก็มีแต่คนเคารพนับถือเพราะเป็นผู้มีศีลธรรม จิตใจที่สะอาดปราศจากมลทิน

๓.๖ ประโยชน์ของการขจัดมลทิน

จากการที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธานุศาสนานาเถรวาท ทำให้ทราบถึงคุณประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากที่ปราศจากมลทิน เพราะผู้ที่ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเกิดขึ้นในจิตใจนั้น จะนำพาแต่สิ่งที่ดี ๆ เข้ามาในชีวิตทั้งในโลกนี้และสุคติภพในโลกหน้าด้วยดังนี้

๑. ทำให้มีชีวิตอยู่ด้วยความสุข คือมีความสุขทั้งทางกายและใจ
๒. ทำให้ไม่ต้องไปสู้รบบาย ทูคติ วินิบาต นรก หมายความว่า เมื่อตายไปจะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี มีความสุข เช่น สวรรค์ เป็นต้น

^{๓๐} ชุ.ม.(ไทย) ๒๙/๘๕/๒๕๗.

๓. ทำให้พ้นจากความทุกข์ หมายความว่า เมื่อไม่มีมลทินแล้วย่อมทำให้มีกาย วาจา และใจที่บริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ชุ่นมัวและไม่สูญสิ้น ทำให้ไม่มีทุกข์เพราะได้กำจัดความกระวนกระวายในหทัยเสียได้แล้ว ก็สงบนอนเป็นสุขเพราะใจถึงสันติ

๔. ทำให้ไม่ต้องวนเวียนอยู่ในวิภวสงสารอีก หมายความว่า ผู้ที่ปราศจากมลทินแล้วย่อมมีจิตใจที่สูงและพร้อมที่จะยกจิตเข้าสู่การปฏิบัติธรรมขั้นสูงได้ คือวิปัสสนากรรมฐานและสามารถทำให้รู้แจ้งในสังขารมรรคผลนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา

๕. ทำให้อยู่ใกล้พระนิพพาน หมายความว่า ผู้ที่ปราศจากมลทินแล้ว ย่อมมีพระรัตนตรัยที่เป็นสรณะตลอดชีวิต

สุจริตทั้ง ๓ ประการ คือกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต เป็นสิ่งที่ควรประพฤติ เป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญ ผู้ทำความดีย่อมได้รับประโยชน์ คือ

- ๑) ตัวเองตำหนิตัวเองไม่ได้
- ๒) ได้รับการสรรเสริญยกย่องจากผู้รู้
- ๓) ชื่อเสียงดีงามย่อมขจรไป
- ๔) เวลาใกล้สิ้นใจมีสติไม่หลงเพ้อ
- ๕) เสียชีวิตแล้วไปเกิดในสุคติ

ปฏิบัติตามหลักของไตรสิกขา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ขจัดมลทินได้นั้นต้องควบคุมกาย วาจา ใจ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และดำเนินชีวิตที่มีองค์รวม ๓ ด้าน คือด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้านภาวะจิตและด้านปัญญา องค์รวม ๓ ด้านดังกล่าวจึงมีชื่อว่าไตรสิกขา กล่าวคือ

๑. การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เรียกรวมกันว่าศีล

๒. การพัฒนาภาวะจิตให้เป็นจิตใจที่ตื่นาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญาเรียกสั้น ๆ ว่าสมาธิ

๓. การพัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง ที่จะทำให้ปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง เรียกก่าย ๆ คือปัญญา^{๑๑)} การดำเนินชีวิตเป็นองค์รวมนั้นทั้ง ๓ ด้านต้องมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่องเมื่อทั้ง ๓ ด้านมีความสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องศีล สมาธิ ปัญญาจะเป็นเกราะป้องกันชีวิต^{๑๒)} ให้พ้นจากเครื่องเศร้าหมองทางกาย วาจา และใจได้

^{๑๑)} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

^{๑๒)} พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่ोजรัญ ฐิตธมฺโม), หลักประกันชีวิตทุกกลมหายใจใช้เวลาให้เป็นประโยชน์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, มปป), หน้า ๒๓.

๓.๗ สรุป

จากการที่ได้ศึกษาเรื่องมลทินพบว่า มลทินเกิดขึ้นจากสาเหตุใหญ่ ๆ คือ ราคะ โทสะ โมหะ ทั้งสามประการนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดมลทิน มลทินเกิดขึ้นกับผู้ที่มีความประมาท ขาดสติไม่มีความอดทน ขาดความหนักแน่น มลทินเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นกับทุกคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเวลา ทุกสถานที่ และมีผลคือความเศร้าหมอง ชุ่มมัว ความผิดปกติทางกาย ทางวาจาหมายความว่า เมื่อใดที่บุคคลมีความโกรธ ความริษยา ความตระหนี่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ ความกำหนัดในกาม ความยินร้าย ความเห็นผิด ความถือตัว ความไม่รู้จริง เป็นกิเลสนอนเนื่องในสันดาน^{๓๓} ก็ย่อมทำให้เขาคนนั้นมีความเศร้าหมอง ผิดปกติ มีความเดือดร้อน มีความทุกข์ ไม่เป็นที่รักหรือต้องการของคนทั้งหลาย ความโลภ โกรธ หลง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เป็นไฟกองใหญ่ที่เผาไหม้เรา มาหลายภพหลายชาติแล้ว มันแสบ มันร้อน ปวดร้าวทรมาน เมื่อมีความโลภมากให้เจริญสติ แล้วให้ทานเพื่อขจัดความตระหนี่ เมื่อโกรธมากให้เจริญสติมีเมตตาจะบรรเทาความโกรธลงได้ และในขณะเดียวกันเมื่อมีความหลง คืออวิชชาความไม่รู้เข้าครอบงำ จงเจริญภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญาคือการรู้แจ้งเห็นจริงในโลกธรรม ๘ ประการ คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์^{๓๔} ล้วนแต่เป็นธรรมประจำโลก มนุษย์อยู่กับสิ่งเหล่านี้ตลอดชั่วกับชั่วกลับ トラบไต่ที่ยังเวียนวายตายเกิดในวัฏฏสงสารจนกระทั่งเมื่อได้บำเพ็ญเพียร เจริญธรรมจนบรรลุธรรม ๔ คือ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามีและขั้นสูงสุดคืออรหัตตผล หมตกิเลสเข้าถึงพระนิพพาน ไม่เวียนวายตายเกิดอีกต่อไป ดังนั้นมลทินจึงควรขจัดให้หมดสิ้นไปจากชีวิต วิธีการขจัดมลทินตามหลักธรรมในทางพุทธศาสนาได้ตรัสไว้ว่า ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ หลักธรรมแห่งความดี ๑๐ ประการ ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตนให้ปราศจากมลทินและทำให้การดำรงชีวิตในปัจจุบันอย่างมีความสุข

ในเรื่องมลทินทั้งภายนอก ภายในมีทั้งดีและไม่ดี ถ้าถือเอามลทินของคนอื่นมาเป็นคติธรรมสอนใจเพื่อจะยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นและจะไม่กล้าทำความชั่ว ถ้าเราขาดสติปล่อยกาย วาจา และจิตใจทำความชั่วย่อมทำให้ได้รับโทษมากมาย ดังนั้นจึงควรหมั่นฝึกจิตใจให้เป็นสมาธิ เจริญจิตภาวนา และควรนำเอาหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่ตั้งเพื่อให้จิตใจมีความสงบสามารถปล่อยวางในเรื่องความโลภ โกรธ หลง ไม่ให้นอนเนื่องในสันดานเพราะเมื่อมองเห็นโทษของการเกิดมลทินแล้วนั้น ก็มีแต่จะทำให้ชีวิตประสบแต่ความทุกข์ ไม่มีความสุขแม้การดำเนินชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ถึงจะตายจากโลกนี้แล้วก็ยังต้องชดใช้กรรมในนรก ทุกคติวินิบาต เพราะกรรมจากการที่ได้ทำไว้ตอนยังมีชีวิตอยู่ ฉะนั้นเมื่อได้ทราบถึงผลที่ได้รับอันเกิดจากมลทินเช่นนี้ จึงรีบเร่ง

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๒/๓๓๗.

^{๓๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๘/๔๐๗.

ประพฤติปฏิบัติตนให้ปราศจากสิ่งที่ทำให้เกิดมลทินนั้นให้ได้ผู้ที่พ้นจากมลทินได้จะต้องเว้นความชั่วทั้งปวงและประพฤติแต่ความดี และรักษาจิตใจให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองด้วยการเจริญสติอยู่ทุกเมื่อก็ทำให้เป็นกำแพงกั้นมลทินได้ บุคคลที่มีความประพฤติพ้นจากมลทินย่อมมีความสุขทั้งกลางวันและกลางคืน แม้ในชาติปัจจุบันก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างสงบสุขไม่ต้องหวาดระแวงว่าจะมีคนคิดปองร้าย แม้จากโลกนี้ไปแล้วก็จะได้เข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ สู่ภพภูมิที่ดีตลอดไป

บทที่ ๔

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในบทที่ ๔ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีประเด็นสำคัญ คือ (๑) ความหมายการประยุกต์ (๒) แนวทางการจัดมลทินในพระไตรปิฎก (๓) ประโยชน์การจัดมลทิน (๔) สรุป ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษา รายละเอียดของมลทินที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ในส่วนที่เป็นความหมาย ประเภท ความสำคัญ ลักษณะโทษ เป้าหมายของการประพฤติปฏิบัติตนให้พ้นจากมลทินนั้นเป็นอย่างไร เพราะหากทราบ เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแล้วก็จะทำให้เกิดความเพียรมุ่งมั่นในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากมลทินยิ่ง ๆ ขึ้นไป จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว เราสามารถนำสิ่งที่ เป็นมลทิน เมื่อมีมลทินเกิดขึ้นก็จะเป็นบาปอกุศล คือ ความชั่ว ความผิด เป็นกรรมชั่ว กรรมไม่ดี อันทำให้เกิดความมัวหมอง เศร้าหมอง ขุ่นเคือง ชัดข้อง นั้นมาปรับเปลี่ยน มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติ ไม่ให้เกิดความคิดที่มีแต่ความ โลภ โกรธ หลง มาเป็นการแสดงความกตัญญูทศเวทที่ต่อผู้มีพระคุณ รักษาศีลธรรมอันดีงาม เพื่อขจัดความเกลียดชังกัน เพื่อขจัดความตระหนี่ เพื่อขจัดความริษยา เพื่อความมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะสังคมมนุษย์เราต้องอาศัยการอยู่ร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน และอันสงส์ที่เกิดจากการปราศจากมลทิน ยังช่วยให้ไม่ไปสู่อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง และการละมลทินทำให้ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีก ด้วยเหตุนี้จึงต้องหาแนวทางในการประยุกต์ใช้การจัดมลทิน เพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ การขจัดกิเลส อาสวะอันเป็นเหตุให้ก่อบาปอันเป็นมลทิน ทั้งทางกาย วาจา และใจให้หมดสิ้นไปด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ อันประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการจัดมลทินโดยย่อได้ ๓ ข้อ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และสรุปเป็นวิธีการปฏิบัติได้ คือ ๑. รักษาศีลยิ่งชีวิต ๒. ผูกจิตเจริญภาวนา ๓. พัฒนาปัญญาให้รู้แจ้ง เมื่อปฏิบัติครบทั้ง ๓ ประการนี้จนบุญบารมีเต็มเปี่ยมแล้วจะเกิดวิชชา ๓ ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความรู้ที่เรียกว่าอัสวักขยญาณ คือ ญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะกิเลส หรือความรู้ที่ทำให้อาสวะกิเลสสิ้นไปถือว่าการจัดมลทินจนหมดสิ้นได้เช่นกัน การขจัดอาสวะกิเลสอันเป็นเหตุแห่งการทำ

ความชั่วที่ทำให้เกิดมลทินในจิตใจให้หมดสิ้นไป มีผลทำให้คุณภาพจิตใจสูงขึ้น มีกาย วาจา ใจสะอาด บริสุทธิ์ จนกระทั่งหมดกิเลส ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้มีความสุข และเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว ก็จะไปสู่สุคติโลกสวรรค์ด้วยบุญกุศลที่ปราศจากมลทิน

๔.๑ ความหมายการประยุกต์

การประยุกต์ ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำเอาหลักธรรมมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันเพื่อที่เราจะได้รู้จักวางแผน รู้จักที่จะตัดสินใจกับเรื่องต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถทำให้เราได้เดินทางไปสู่ชัยชนะ หรือจุดหมายปลายทางนั่นก็คือ ความสำเร็จได้ในอนาคต และจะสำเร็จได้ต้องยึดหลักความสำเร็จตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักการและแนวความคิดของผู้ที่ประสบความสำเร็จ ที่ได้ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าช่วย การที่เราได้เลือกใช้สมาธิและปัญญาเป็นที่ตั้งผ่านการทำงานและการแก้ไขในทุก ๆ ปัญหาย่อมเป็นทางออกที่ดีสำหรับทุกคนได้เสมอ ตลอดจนกระทั่งสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้รู้แจ้งและเห็นจริงได้ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเช่น อิทธิบาท ๔ ซึ่งประกอบไปด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อที่จะได้นำหลักแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้ นำมาประยุกต์และปรับใช้ผ่านการทำงานและการใช้ชีวิตในแต่ละวันได้ หรือหลักธรรมที่เป็นทางสายกลางของพระอรหันต์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตและประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร เช่น มรรคมีองค์ ๘ คือ ๑. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา การเจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมัฏฐะ การกระทำชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ ๗. สัมมาสติ ความระลึกชอบ ๘. สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นชอบ^๑ หรือหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ธรรม ๖ ประการ คือ

๑. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ
๒. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด
๓. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ
๔. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ
๕. เป็นผู้ไม่มกโกรธ
๖. เป็นผู้ไม่มีความคะนอง^๒

เพราะฉะนั้นการประยุกต์ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการนำเอาหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สมัคสมานสามัคคี มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่ง

^๑ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๓.

^๒ อ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๘๒/๖๐๕.

กันและกัน มีน้ำใจไมตรีต่อสังคมที่อยู่ร่วมกัน เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามแนวทางคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

๔.๒ แนวทางขจัดมลทินในพระไตรปิฎก

ในสังคมปัจจุบันที่ต้องทำมาหากินแข่งกับเวลา เพื่อเลี้ยงครอบครัว เพื่อเลี้ยงชีวิต ทุกคนต้องยอมเหน็ดเหนื่อยเพื่อให้ได้เงินทอง ทรัพย์สมบัติมาจุนเจือครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสุขไม่เป็นหนี้เป็นสินเขา จนทำให้บางคนต้องประหยัดอดออมมากกระทั่งกลายเป็นความตระหนี่ถี่เหนียว ไม่อยากจะทำจ่ายใช้สอยเงินทองที่หามาได้ด้วยความยากลำบาก ดังพุทธพจน์ที่ว่า ความตระหนี่ กิริยาที่ตระหนี่ ภาวะที่ตระหนี่ ความเห็นแก่ได้ ความถี่เหนียว ความที่จิตหวงแหน ทั้งหมดนี้ตรัสเรียกว่าความตระหนี่^๓ แม้เห็นคนที่ตกทุกข์ได้ยากลำบากแค่ไหน ก็ยังไม่มีจิตใจจะยื่นมือเข้าไปช่วยบ้าง ทั้งที่พอจะช่วยได้ ไม่เหลือปากว่าแรง แถมเป็นการสร้างบุญกุศลไปในตัวด้วย เพื่อลดละความตระหนี่ถี่เหนียว เพื่อเป็นการขจัดมลทินที่หมกมุ่นในจิตใจ และเป็นการอยู่ร่วมในสังคมแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และนำแนวทางในพระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงสอนไม่ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากนัก แต่ให้ตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมให้มาก ๆ เพื่อความสงบสุขของสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน จึงต้องมีการให้รู้จักการบริจาคทาน คือ การให้สิ่งของที่เป็นของตนแก่คนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นเจตนาให้เพื่อต้องการช่วยเหลือคนอื่นให้พ้นจากความทุกข์ และให้มีความสุข

ดังมีเรื่องราวของอนาถบิณฑิกคหบดี^๔ เศรษฐีใจบุญในสมัยพุทธกาลที่ทำบุญโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นชาวเมืองสาวัตถี ขณะที่ท่านได้เดินทางไปธุระที่เมืองราชคฤห์ก็ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและได้ฟังธรรมจากพระองค์ที่เมืองราชคฤห์จนได้บรรลุโสดาบันท่านจึงมีจิตศรัทธาที่จะบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมาก และท่านชอบทำบุญเลี้ยงข้าวปลาอาหารแก่คนยากจน จนชาวบ้านเรียกท่านว่าเศรษฐีผู้เป็นที่พึ่งของคนยาก พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกับท่านอนาถบิณฑิกคหบดีว่า “พราหมณ์ผู้ดับกิเลสแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุขทุกเมื่อ ผู้ไม่ติดอยู่ในกามเป็นคนเยือกเย็น ไม่มีอุปธิกิเลส ตัดกิเลสเครื่องข้องได้ทุกอย่างแล้ว กำจัดความกระวนกระวายในใจ เข้าถึงความสงบยอมอยู่เป็นสุข” เมื่อทรงทราบว่าท่านอนาถบิณฑิกคหบดีมีจิตควร อ่อน ปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศสามกัณฐิกธรรมเทศนา ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทินได้ เกิดแก่ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี ณ ที่นั้นว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาด ปราศจากมลทินควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี เมื่อท่านเศรษฐีได้บรรลุธรรมแล้ว เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง เป็นแสงสว่างในที่มืด และขอถึงพระพุทธ

^๓ ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๗/๒๖๕.

^๔ วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๔/๑๑๑-๑๑๙.

พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ และต่อมาท่านอนาถบิณฑิกคหบดี ได้สร้างวิหารหลายหลังไว้ในวัดพระเชตุวัน สร้างบริเวณ สร้างซุ้มประตู สร้างศาลาหอนัน สร้างโรงไฟ สร้างกัปปิยกุฎี สร้างวัจกุฎี สร้างสถานที่จงกรม สร้างศาลาจงกรม ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลาบ่อน้ำ สร้างเรือนไฟ สร้างศาลาเรือนไฟ ขุดสระโบกขรณี สร้างมณฑป ถวายแก่พระพุทธเจ้า ด้วยเงินจำนวนมหาศาล ท่านได้เป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์อย่างดีมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับจำพรรษาที่วัดพระเชตุวันมากกว่าที่ประทับใด ๆ ถึง ๑๙ พรรษา และท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นอุบาสกผู้เลิศในการเป็นผู้ถวายทานอีกด้วย

และคุณธรรมที่จะนำมาใช้เพื่อให้คนเราได้ผูกสมัครักใคร่ให้ยืนนาน ยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันให้มั่นคงทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อย เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ซึ่งกันและกันซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งของการขจัดมลทินในใจ จะต้องปฏิบัติตามหลักคุณธรรม สังคหวัตถุ ๔^๕ ดังนี้

- ๑) ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้ที่ควรให้ปัน
- ๒) ปิยวาจา เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน
- ๓) อุตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน
- ๔) สมานัตตตา วางตนสมแก่ฐานะ ไม่ถือตัวจัดจนเกินไป และไม่ปล่อยตัวมาก

จนเกินไป

สัปปุริสทาน คือ ทานของสัตบุรุษ การให้อย่างสัตบุรุษ มีลักษณะสำคัญ ๘ อย่าง^๖ ดังนี้

- ๑) สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด
- ๒) สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
- ๓) สัตบุรุษยอมให้ตามกาล
- ๔) สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร
- ๕) สัตบุรุษยอมเลือกให้
- ๖) สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย
- ๗) สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตให้ผ่องใส
- ๘) สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ

สัตบุรุษยอมให้ทาน คือ ให้น้ำและโภชนะที่สะอาด ให้ของที่ประณีต ให้ตามกาล ให้ของที่สมควร ให้เป็นนิตย ให้ท่านผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้เป็นเขตดี บริจาคอามิสมาภายก็ไม่เดือดร้อน ท่านผู้เห็นแจ้งยอมสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้ บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเสียสละบูชาอย่างนี้ ย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข และหลักธรรมของผู้เป็นพระอริยะ คือ

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕.

^๖ อภ.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๒๕๖-๒๕๗.

อริยโฆหาร ๔

๑. มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
๒. ปิสุณายวาจาย เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด
๓. ผรุสยวาจาย เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ
๔. สัมผัสปลลาปา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ^๗

๔.๒.๑ แนวทางขจัดมลทินภายนอก

มลทินภายนอกเป็นอาการกิริยาของคนที่ไม่แสดงออกถึงความไม่พอใจ โดยไม่มีสติยังคิดว่าสิ่งที่ตนแสดงออกหรือกระทำลงไปนั้น เป็นสิ่งที่ถูกที่ควรหรือไม่ อาจจะเป็นคำพูดคำจาที่ทำให้กระทบกระเทือนกับคนที่รับฟัง ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นมลทินแก่ตัวเอง เพราะฉะนั้นการใช้คำพูดที่อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อื่น รู้จักกาลเทศะรู้จักถนอมน้ำใจซึ่งกันและกัน ยึดหลักธรรมเป็นที่ตั้งของการอยู่ร่วมกับสังคม สัมมาวาจา คือ การพูดจาที่ชอบ พูดจาที่ไพเราะเสนาะหูน่าฟัง และเป็นคำพูดที่เชื่อถือได้ เป็นประโยชน์ทั้งผู้รับฟังและผู้พูดเอง แต่หากการพูดจาที่ไม่น่าฟังพูดจากลับกลอกหลอกลวง ยุแหย่กัน พูดส่อเสียด พูดเพื่อสร้างความเสียหายแตกความสามัคคีกันเรียกว่าเป็น มิจฉาวาจา ซึ่งเป็นบุคคลที่สังคมไม่ควรคบหาสมาคมด้วย ดังพุทธพจน์ที่พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า^๘ บางคนในโลกนี้ ชอบการแบ่งพวกแบ่งเหล่า บุคคลย่อมไม่นำวาจาส่อเสียดเข้าไปด้วยเหตุ ๒ อย่าง คือ

๑. ด้วยประสงค์ให้ตนเป็นที่รัก คือ การนำวาจาส่อเสียดเข้าไปด้วยความประสงค์ให้ตนเป็นที่รัก ด้วยคิดว่าเราจักเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่คุ้นเคย เป็นที่สนิทสนม เป็นที่ดีใจ ของผู้อื่น

๒. ด้วยประสงค์ให้เขาแตกกัน คือ การนำวาจาส่อเสียดเข้าไปด้วยคิดว่า ทำอย่างไรชนเหล่านี้พึงเป็นคนแปลกแยก แตกต่าง เป็นพรรค เป็นเหล่า เป็น ๒ พวก เป็น ๒ ฝัก ๒ ฝ่าย แยกแยกไม่ปรองดองกัน อยู่ลำบาก ไม่สบาย

ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า มิจฉาวาจาเกิดขึ้นเพราะกิเลส ๘ ประการ^๙

๑) การทะเลาะ	๒) การวิวาท
๓) ความคร่ำครวญ	๔) ความเศร้าโศก
๕) ความตระหนี่	๖) ความถือตัว
๗) ความดูหมิ่น	๘) วาจาส่อเสียด

ทั้งหมดนี้มีมาจากสิ่งเป็นที่รัก ๒ จำพวก คือ (๑) สัตว์ (๒) สังขาร เมื่อการวิวาทเกิดขึ้นแล้วก็มีวาจาส่อเสียดเกิดขึ้น

^๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๙๖.

^๘ ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๗/๒๗๐.

^๙ ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๗/๓๐๐-๓๐๑.

เพราะฉะนั้นจึงมีการใช้หลักธรรม สัมมาวาจา เพื่อให้สังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้มีความรักสมัครสมานสามัคคีกัน มีอะไรที่คอยแนะนำกันได้ก็แนะนำช่วยเหลือกัน ด้วยความพอใจพูดจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ ไม่เสียดสี ไม่กระแทกแตกดัน ไม่ยุแหย่กันจนแตกแยก ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า^{๑๐} วาจาที่ส่อเสียดนี้ ผู้ใดละได้แล้ว ตัดขาดได้แล้ว ทำให้สงบได้แล้ว ระวังได้แล้ว ทำให้เกิดขึ้นไม่ได้อีก เผาด้วยไฟคือญาณแล้ว ผู้นั้นชื่อว่าไม่ประกอบ คือ ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ชวนชวาย ไม่พัวพันในความเป็นผู้มีวาจาส่อเสียด บุคคลเป็นผู้หลักเร้น ไม่หลอกลวง ไม่ทะเยอทะยาน ไม่ตระหนี่ ไม่คะนอง ไม่เป็นที่น่ารังเกียจ และพุทธพจน์ที่ตรัสถึงความดูหมิ่นว่า^{๑๑} ผู้ที่ดูหมิ่นผู้อื่นนั้น เพราะชาติบ้างเพราะโคตรบ้าง เพราะเรื่องอื่นนอกจากที่กล่าวแล้วบ้าง ความถือตัว กิริยาที่ถือตัว ภาวะที่ถือตัว ความลำพองตน ความทะนงตน ความเชิดชูตนเป็นจุดจริง ความเห่อเหิม ความที่จิตต้องการ นี้เรียกว่าความดูหมิ่น แต่ถ้าผู้ใดละความดูหมิ่นได้แล้ว ตัดขาดได้แล้ว ทำให้สงบได้แล้ว ระวังได้แล้ว ทำให้เกิดขึ้นไม่ได้อีก เผาด้วยไฟคือญาณแล้ว คือ ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ชวนชวาย ไม่พัวพันในความเป็นผู้มีวาจาส่อเสียด และพุทธพจน์ที่ตรัสถึงวาจาที่เป็นสุภาสิต ๔ ประการ^{๑๒} คือ

๑. กล่าววาจาสุภาสิตอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาทุภาสิต
๒. กล่าววาจาที่เป็นธรรมอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาที่ไม่เป็นธรรม
๓. กล่าววาจาเป็นที่รักอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาไม่เป็นที่รัก
๔. กล่าววาจาสัตย์จริงอย่างเดียว ไม่กล่าววาจาหละหละ

วาจาที่ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการนี้ เป็นสุภาสิต ไม่เป็นทุภาสิต ไม่มีโทษ และวิญญูชนทั้งหลายไม่พึงติเตียน บุคคลพึงกล่าววาจาที่ไม่เป็นเหตุทำตนให้เดือดร้อน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น วาจานั้นเป็นวาจาสุภาสิตแท้ กล่าวเฉพาะวาจาเป็นที่รัก เป็นที่ถูกต้องผู้ฟัง พึงเว้นคำลามกทั้งหลายเสีย กล่าวแต่วาจาเป็นที่รักแก่ผู้อื่น วาจาสัตย์เป็นวาจาไม่ตาย สัตบุรุษล้วนดำรงมั่นอยู่ในสัจจะทั้งที่เป็นอรรถ และเป็นธรรม พระพุทธเจ้าตรัสพระวาจาใด อันเป็นวาจาเกษม เพื่อการบรรลุนิพพาน เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ วาจานั้นแลเป็นวาจายอดเยี่ยมกว่าวาจาทั้งหลาย

และความปรารถนาลามกนั้นเกิดจากการที่บุคคลผู้มีจิตใจหมกมุ่นอยู่ในกาม เกิดความต้องการอันไม่รู้จักที่สิ้นสุด จึงควรมีวิธีการนำหลักธรรมมาปรับใช้ ในความเป็นผู้สันโดษหรือมกน้อย คือมีความพอใจยินดีในสิ่งที่ตนได้ พอใจในสิ่งตนมี ด้วยพยายามหักห้ามจิตใจไม่ให้คิดในสิ่งที่เกินจริง เกินกำลัง เพราะการคิดเช่นนั้นทำให้เป็นทุกข์ได้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า^{๑๓}

- ๑) กามทั้งหลายมีความยินดีน้อย มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่

^{๑๐} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๗/๒๗๑.

^{๑๑} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๘๘/๒๗๒.

^{๑๒} พุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๔๕๒-๔๕๓/๖๐๒-๖๐๓.

^{๑๓} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๖/๑๓๖.

๒) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนร่างโครงกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก

๓) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนขึ้นเนื้อ

๔) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนคบเพลิงหญ้า

๕) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง

๖) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน

๗) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนของที่ขอยืมมา

๘) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้ค้ำตัน

๙) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนเชียงหันเนื้อ

๑๐) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนหอกหลาว

๑๑) กามทั้งหลายเปรียบเหมือนห้วง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก มีโทษยิ่งใหญ่มาก เพราะฉะนั้นจึงควรฝึกจิตของตนให้มีความสันโดษหรือความเป็นผู้มักน้อย สันโดษ คือ ความยินดี ความพอใจ คือ ความรู้จักพอดี ความรู้จักพอเพียง มีลักษณะ ๓ อย่าง^{๑๔} คือ

๑. ยินดีพอใจในสิ่งที่มีที่ได้มา ด้วยเรี่ยวแรงของตนในทางชอบธรรม ไม่ตั้งนรณอยากได้จนทำให้เกิดความเดือดร้อนจริง ๆ

๒. ยินดีพอใจตามกำลังของตน ใช้กำลังที่มีอยู่ เช่น ความรู้ ความสามารถให้เกิดผลเต็มที่ ไม่ย่อหย่อนบกพร่อง

๓. ยินดีพอใจแต่ไม่เกินเลย คือ รู้จักพอเป็น อิ่มเป็น และแบ่งปันส่วนที่เกินเลยไปเอื้อเพื่อผู้อื่นตามสมควร

สันโดษ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอดีในชีวิตประจำวัน ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ไม่เชียมเกินไป ไม่ฟุ้งซ่านจนเกิดความเดือดร้อน เป็นต้น เป็นแนวปฏิบัติกลาง ๆ เพื่อให้ชีวิตมีความอึดไม่พร่องอันเป็นเหตุให้มีความสุขดังคำกล่าวที่ว่า “รู้จักพอก่อสุขทุกสถาน” และควรยึดหลักธรรมที่คอยเตือนสติอยู่เสมอเพื่อไม่ให้ความโลภ ความหลงเกิดขึ้นได้ ย่อมรับความเป็นจริงของชีวิตควรยึดหลักโลกธรรม ๘ ประการ^{๑๕} คือ (๑) ได้ลาภ (๒) เสื่อมลาภ (๓) ได้ยศ (๔) เสื่อมยศ (๕) นินทา (๖) สรรเสริญ (๗) ได้สุข (๘) มีทุกข์

โลกธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมหมุนไปตามโลก และโลกก็หมุนไปตามโลกธรรม ลาภเสื่อมยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุขและทุกข์ ย่อมเกิดขึ้นแก่อริยสาวกและปุถุชนผู้ได้สดับ ธรรม

^{๑๔} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ป.๖.๙ ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม. (กรุงเทพมหานคร) : พ.ศ. ๒๕๔๘.

^{๑๕} อัง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๖/๒๐๔-๒๐๕.

เหล่านี้ในหมู่มนุษย์ ล้วนไม่เที่ยง ไม่นั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา แต่ท่านผู้มีปัญญาดี มีสติรู้ธรรมเหล่านี้แล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า มีความแปรผันเป็นธรรมดา ความยินดีหรือความยินร้าย ท่านขจัดปิดเป่า จนไม่มีอยู่ ท่านรู้ทางที่ปราศจากธุลี ไม่มีความเศร้าโศก เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมรู้แจ้งชัดโดยชอบ และพุทธพจน์ที่ทรงกล่าวไว้ใน กถาวัตถุ ๑๐ ประการ^{๑๖}

- ๑) ย่อมกล่าวอัปปิฉณกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความปรารถนาน้อย
- ๒) สันตุฎฐิกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสันโดษ
- ๓) ปริเวกกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มีความสงัดกายใจ
- ๔) อสังสัคคกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่
- ๕) วิริยารัมภกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้มุ่งมั่นทำความเพียร
- ๖) สีลกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ตั้งอยู่ในศีล
- ๗) สมာธิกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำจิตมั่น
- ๘) ปัญญาถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้เกิดปัญญา
- ๙) วิมุตตติกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้ทำใจให้พ้นจากกิเลสและความทุกข์
- ๑๐) วิมุตติญาณทัสสนกถา คือ ถ้อยคำที่ชักนำให้สนใจและเข้าใจเรื่องความรู้

ความเห็นในภาวะที่หลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์

ความเห็นถูกต้อง เป็นความคิดที่ก่อประโยชน์ตน และบุคคลอื่น คือมีความถูกต้อง ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมและกฎหมายของบ้านเมืองการขจัดมลทินแต่ละบุคคลอาจมีวิธีการที่เหมือนกัน หรือต่างกันอยู่บ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของแต่ละท่านว่าจะใช้วิธีใด หลักธรรมข้อใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคล เวลา สถานที่แต่ละท่าน และวิธีการนำหลักธรรมความถูกต้องมาปรับใช้นั้น ก็เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เห็นถูกต้องตามความเป็นจริงตามทำนองคลองธรรม ไม่ขัดต่อศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง เป็นวิธีการขจัดมลทินภายนอกด้วย หลักธรรมที่ใช้คือ มรรคมงคล ๘ ข้อที่ว่า สัมมาทิฎฐิ ซึ่งเป็นเครื่องกำจัด ขำระ ล้าง ชักฟอกมัจฉาทิฎฐิ และชักฟอกกิเลสทุกชนิด ทุกจริต ทุกทาง ความกระวนกระวายทุกอย่าง ความเร่าร้อนทุกสถาน ความเดือดร้อนทุกประการได้^{๑๗} และความเห็นที่ถูกต้อง ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้เป็นพุทธอุทานไว้ว่า ผู้ใดไม่มีมาया ไม่มีมานะ สิ้นโลภะแล้วไม่มีการยึดถือของเรา ไม่มีความหวัง ละความโกรธได้ มีจิตสงบเย็นยิ่งนัก ผู้นั้นชื่อว่า พรหมณ์ สมณะ ภิกษุ^{๑๘} และความเห็นที่ถูกต้องอีกอย่าง คือ สัมมาทิฎฐิมิวัตถุ ๑๐ ประการ^{๑๙} (๑) ทานที่ให้แล้วมีผล (๒) ยัญที่บูชาแล้วมีผล (๓) การเช่นสรวงมีผล (๔) ผลวิบากของกรรมที่ทําดีทําชั่วมีอยู่ (๕) โลกนี้มี

^{๑๖} บุ.ม. (ไทย) ๒๙/๗๕/๒๕๗.

^{๑๗} บุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๘/๑๖๖.

^{๑๘} บุ.ช. (ไทย) ๒๕/๒๖/๒๒๑.

^{๑๙} บุ.ม. (ไทย) ๒๙/๗๔/๒๒๔.

(๖) โลกหน้ามี (๗) มารตามีคุณ (๘) บิดามีคุณ (๙) สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะมีอยู่ (๑๐) สมณะพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ รู้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยตนเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้งมีอยู่ในโลก

เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องในความเป็นจริงของชีวิตแล้วควรที่จะรักษาศีล รักษาธรรมด้วย เพราะการรักษาศีลนั้นจะทำให้มีอานิสงส์มาก และจะทำให้เกิดแสงสว่างขึ้นในดวงใจรู้จักผิดชอบชั่ว ดี สิ่งไหนควรสิ่งไหนไม่ควร ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “ความมืดมิดคืออวิชชา เธอกำจัดได้แล้วแสงสว่างคืออวิชชาได้เกิดขึ้นแก่เธอ เปรียบเหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่ประมาทมีความเพียรอุทิศกายและใจ บุคคลใดสมบูรณ์ด้วยศีลและวัตร อุทิศกายและใจมีจิตตั้งมั่น บุคคลใดมีจิตที่ชำนาญแน่วแน่ตั้งมั่นดี บุคคลใดรู้แจ้งปุพเพนิวาสนาเห็นทั้งสวรรค์และอบาย บรรลุดุจธรรมเป็นที่สิ้นความเกิดเป็นมุนีอยู่จบพรหมจรรย์เพราะรู้ยิ่ง เป็นพราหมณ์ผู้ได้วิชา ๓”^{๒๐} “ท่านผู้ประกอบด้วยวิมุตติอันเป็นที่สิ้นต้นหา ย่อมมีจิตหลุดพ้นจากสังขารธรรมเพราะวิญาณดับสนิท เหมือนความดับแห่งประทีปขณะนั้น”^{๒๑}

และพุทธพจน์ที่ทรงตรัสถึงผู้มีความเห็นชอบว่า เราได้เห็นเหล่าสัตว์ที่ประกอบกายสุจริต วจีสุจริต และมนุสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ บุคคลในโลกนี้ตั้งจิตไว้ชอบ กล่าววาจาชอบ ทำการงานทางกายที่ชอบ มีความชวนชวามาก ได้ทำกรรมอันเป็นบุญไว้ในชีวิตอันน้อยในโลกนี้ เขามีปัญญา หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสวรรค์^{๒๒}

การประยุกต์ใช้หลักทานมัย คือ การให้ทาน การสละทรัพย์สินสิ่งของของตนให้บุคคลอื่น โดยมุ่งหวังให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุข ด้วยความมีเมตตาจิต ความบริสุทธิ์ใจ ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งปราศจากมลทินทั้งหลาย ผลของบุญ คือ สุขกาย สบายใจ และส่งผลให้ไปสู่สุคติ หลักธรรมที่ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต คือ

บุญกิริยาวัตร หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ หลักการทำความดี หรือวิธีสร้างกุศลที่ถูกต้อง ซึ่งมีหลักการ ๓ ประการ ได้แก่^{๒๓}

- ๑) ทานมัยบุญกิริยาวัตร คือ บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
- ๒) สิลมัยบุญกิริยาวัตร คือ บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
- ๓) ภวานมัยบุญกิริยาวัตร คือ บุญสำเร็จด้วยการเจริญภavana

^{๒๐} อ.เจก.ก.(ไทย) ๒๐/๖๐/๒๓๑.

^{๒๑} อ.เจก.ก.(ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๑.

^{๒๒} พ.ช. (ไทย) ๒๕/๗๑/๔๒๘-๔๒๙.

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙.

ผู้ที่สามารถจัดมณฑลทินได้แล้ว มีการประพฤติตนตั้งอยู่ในหลักธรรม จึงทำให้การดำรงชีวิตไม่มีความเดือดร้อน และยังยกระดับจิตใจขึ้นสู่คุณธรรมที่สูง คือเจริญวิปัสสนากรรมฐานต่อไป

วัตถุ ๑๐ คือ (๑) ทานที่ให้แล้วมีผล (๒) ยัญที่บูชาแล้วมีผล (๓) การเช่นสรวงมีผล (๔) ผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วมีอยู่ (๕) โลกนี้มี (๖) โลกหน้ามี (๗) มารดามีคุณ (๘) บิดามีคุณ (๙) สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะมีอยู่ (๑๐) สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ รู้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยตนเอง แล้วสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้งมีอยู่ในโลก^{๒๔} และหลักคุณธรรมที่จะประยุกต์ใช้เพื่อให้คนเราได้ผูกสมัครักใคร่ให้ยืนนาน ยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันให้มั่นคงทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน จะต้องปฏิบัติตามหลักคุณธรรม หลักธรรมบท ๔^{๒๕} คือ

- ๑) อนุภิชมา คือ ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของเขา
- ๒) อพยาบาท คือ ความไม่คิดร้าย
- ๓) สัมมาสตี คือ ความระลึกชอบ
- ๔) สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งใจมั่นชอบ

สัพปุริสทาน สัตบุรุษย่อมให้ทาน คือ ให้น้ำและโภชนะที่สะอาด ให้ของที่ประณีต ให้ตามกาล ให้ของที่สมควร ให้เป็นนิตย์ ให้ท่านผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้เป็นเขตดี บริจาคอาวาสมากมายก็ไม่เดือดร้อนท่านผู้เห็นแจ้งย่อมสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้ บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเสียสละบูชาอย่างนี้ ย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข ฉะนั้นการประยุกต์ใช้หลักทานมัยเพื่อเป็นการลดความตระหนี่ถี่เหนียว อาจจะเป็นการให้ด้วยวัตถุ โดยไม่คำนึงถึงกุศลจิตและกุศลกรรม อันเกิดจากการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นการละมณฑลทินเพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข การให้อย่างสัตบุรุษ มีลักษณะสำคัญ ๘ อย่าง คือ

- ๑) สัตบุรุษย่อมให้ของที่สะอาด
- ๒) สัตบุรุษย่อมให้ของที่ประณีต
- ๓) สัตบุรุษย่อมให้ตามกาล
- ๔) สัตบุรุษย่อมให้ของที่สมควร
- ๕) สัตบุรุษย่อมเลือกให้
- ๖) สัตบุรุษย่อมให้เป็นประจำ
- ๗) สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตให้ผ่องใส
- ๘) สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ^{๒๖}

^{๒๔} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๗๔/๒๒๔.

^{๒๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๙.

^{๒๖} อง สตตก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๒๙๖-๒๙๗.

การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อส่งเสริมจริยธรรม ทำให้คนเคารพสิทธิ์ซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำใดที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการกระทำที่ดีบุคคลผู้นั้นถือว่าเป็นผู้มีศีลธรรม การนำหลักศีล ๕ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตของเรา จะช่วยให้มีศักยภาพในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมมากยิ่งขึ้น จะเป็นการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติแล้ว สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีชีวิตที่ดีงาม และมีความสุขด้วย ผู้ที่สามารถจัดมณฑลทินภายนอกและภายในให้หมดแล้ว ทำให้มีกาย วาจา และใจเกิด ความบริสุทธิ์ ไม่เศร้าหมอง ไม่สูญสิ้นไปจากคุณความดี มีการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เช่น ประพฤติตนให้เป็นคนมีคุณค่า แม้การดำรงชีวิตในแต่ละวันก็ยังได้ยึดเอาสิกขาบท ๕ ประการ มาเป็นหลักปฏิบัติในชีวิต คือ

๑. ปาณาติปาตาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ไม่เป็นคนโหดร้ายมีจิตใจเมตตาปราณีต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย มีจิตเมตตาโดยไม่มีขีดจำกัด ไม่แบ่งชั้นวรรณะ ทุกคนล้วนเป็นมิตรด้วยกันทั้งนั้น

๒. อทินนาทานาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ไม่เป็นคนมือไว ไม่มีจิตคิดที่จะลัก จะปล้นเอา หลอกหลวงเอาสิ่งของของคนอื่นที่เจ้าของเขายังไม่อนุญาต แม้สิ่งของเหล่านั้นจะมีราคามากหรือน้อย มีคนเห็นหรือไม่เห็นก็ตามจะไม่แตะต้อง นอกจากสิ่งของที่ได้รับอนุญาตแล้วจึงจะถือเอาสิ่งของนั้น

๓. กาเมสุมิฉฉาจาราเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการประพฤติดีในกาม เป็นคนไม่ใจเร็ว ไม่ล่วงเกินต่อลูก เมีย สามีของคนอื่น แม้จะมีความยินยอมฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตามถือว่าได้ล่วงเกินต่อลูก เมีย สามีของผู้อื่น

๔. มุสาวาทาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่คำที่เป็นจริง รู้ เห็นอย่างไรก็พูดตามที่รู้เห็นนั้น ไม่พูดตรงข้ามกับที่เป็นจริง

๕. สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานาเวรมณี คือ เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทไม่เป็นคนที่หมดสติ เป็นคนที่ไม่ดื่ม ดม กินสิ่งที่มึนเมาทุกชนิด เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นหนทางแห่งความเสื่อมแก่ชีวิต^{๒๗}

ในการรักษาศีล ๕ นั้นนอกจากจะมีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติในภพนี้แล้วยังมีอานิสงส์ของผู้ที่มีศีล ๕ ในภพหน้าอีกด้วย อานิสงส์ ๕ ประการ คือ

๑. บุคคลผู้มีศีลสมบัติในโลกนี้ ย่อมได้โภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัตีย่อมขจรไป

^{๒๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๓.

๓. บุคคลผู้มีศีลสมบัติ จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชัตติยะบริษัทก็ตาม พรหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม หรือสมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก้แล้วกล้า ไม่แก้เงินเข้าไป

๔. บุคคลผู้มีศีล มีศีลสมบัติ ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

๕. บุคคลผู้มีศีลสมบัติ หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๒๘}

เพราะฉะนั้นหากคนเรามีศีลธรรมประจำใจกันทุกคนแล้ว จะทำให้สังคมอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีการเอาไรต์เอาเบียดซึ่งกันและกัน คือ การทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ปราศจากเรื่องเศร้าหมองจะช่วยให้ละมลทินได้อีกด้วย ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมสว่างโชติช่วงดั่งดวงไฟ เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ตั้งตัวผิงสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉะนั้น”^{๒๙} “ผู้หวังประโยชน์สุข ควรฝึกฝนบำเพ็ญบุญนี้เท่านั้น ที่ให้ผลเลิศติดต่อกันไปมีสุขเป็นกำไร คือการบำเพ็ญทาน ควรประพฤติธรรมสม่ำเสมอ และควรเจริญเมตตาภาวนา บัณฑิตครั้งเจริญธรรม ๓ ประการ ที่เป็นเหตุให้เกิดสุขดังกล่าวมานี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่มีสุขปราศจากการเบียดเบียนกัน”^{๓๐}

๔.๒.๒ แนวทางการขจัดมลทินภายใน

มลทินภายในเกิดขึ้นเพราะจิตใจที่คิดแต่สิ่งเป็นกิเลส ตัณหา ราคะ ความโลภ โกรธ หลง เกิดจากอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จึงทำให้เกิดความมัวหมอง ขุ่นมัว ว้าวุ่นในใจ ไม่มีความสุข ฉะนั้นวิธีการขจัดมลทินภายในจึงต้องนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติตามเพื่อขัดเกลาจิตใจให้ใสสะอาดอยู่ตลอดเวลา รู้จักวางตนให้เสมอต้นเสมอปลายด้วยคุณความดี ดังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ว่า อัตตัญญูตา หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักการวางตัวให้เหมาะสมให้สมกับบุคลิกภาวะฐานะของตนได้อย่างถูกต้อง ไม่อวดดีถือดีจนดูเป็นหยิ่งยโส ไม่ดูถูกตัวเอง จนทำให้ขาดความมั่นใจแต่รู้จักประมาณตัวเองไม่คิดเห่อเหิมทะเยอทะยานเกินฐานะ ทำอะไรก็ไม่ทำเกินกำลังของตน อันเป็นเหตุให้เกิดความผิดหวังหรือเสียหาย^{๓๑} และอปรายณะ คือ รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่อวดตนว่ามีดีกว่าคนอื่น ถึงแม้มีดีกว่าคนอื่นจริง ท่านก็ไม่ให้อวด เพราะอาจเกิดอันตรายแก่ตนได้ บุคคลเหล่านี้พระพุทธเจ้าไม่พึงให้สนทนาด้วย ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “ชนเหล่าใดเป็นคนมักโกรธ ฟุ้งซ่าน โอ้อวด พุดเพื่อเจ้อ ชนเหล่านั้นชื่อว่ายึดถือถ้อยคำที่ไม่ประเสริฐมองดูเรื่องผิดพลาดของกันและกัน”^{๓๒} เพราะฉะนั้นเรื่องการพูดโอ้อวดจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างยิ่ง ดังที่

^{๒๘} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๗๖/๓๓๓.

^{๒๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

^{๓๐} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕-๔๑๖.

^{๓๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๙๘.

^{๓๒} อจ เอกก. (ไทย) ๒๐/๖๘/๒๗๑.

พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุไม่พึงเป็นคนมักอวด ไม่พึงกล่าววาจาจองได้ ไม่พึงศึกษาความเป็นผู้คณอง ไม่พึงกล่าวถ้อยคำแก่งแย่ง ไม่พึงมุ่งในความเป็นคนพูดเท็จ เมื่อรู้ตัวก็ไม่ควรทำความโอ้อวด และไม่พึงดูหมิ่นผู้อื่น ด้วยความเป็นอยู่ ด้วยปัญญา ด้วยศีลและวัตร และการพูดมธุสวาทมีอาการ ๘ อย่าง คือ

- ๑) ก่อนพูดก็รู้ตัวว่าเราจักพูดเท็จ
- ๒) กำลังพูดก็รู้ตัวว่าเรากำลังพูดเท็จ
- ๓) พูดแล้วก็รู้ตัวว่ากำลังพูดแล้ว
- ๔) ปิดบังทัญญู
- ๕) ปิดบังความพอใจ
- ๖) ปิดบังความชอบใจ
- ๗) ปิดบังความสำคัญ
- ๘) ปิดบังความจริง

การประยุกต์ใช้หลักกุศลกรรมบถ เป็นหลักธรรมที่พัฒนาความเห็นชอบหรือความคิดในทางที่เป็นคุณประโยชน์คือ กุศลกรรมบถ แปลว่า ทางแห่งการกระทำที่เป็นกุศล หรือ การกระทำที่เป็นกุศลทางทวารต่าง ๆ ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และทางใจทางแห่งการทำความดี ๑๐ ประการ พระพุทธศาสนามีหลักธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหลักธรรมเพื่อให้พัฒนาตนเองในด้านจริยธรรมไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง เพราะฉะนั้นการนำเอาหลักธรรมกุศลกรรมบถมาประยุกต์ใช้ในชีวิตก็เพราะเป็นหลักธรรมที่เป็นบุญกุศล และคุณความดีที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ที่นำไปประพฤติปฏิบัติตาม และหลักกุศลกรรมบถ ๑๐^{๓๓} คือ

กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความสุขความเจริญหรือสุคติ เป็นธรรมส่วนสุจริต ๑๐ ทาง ได้แก่

๑. ปาณาติปาตาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์)
๒. อทินนาทานาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์)
๓. กาเมสุมิฉฉาจาราเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการประพฤติดีในกาม)
๔. มุสาวาทาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ)
๕. ปิสุณายวาจาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดส่อเสียด)
๖. ผรุสยวาจาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดคำหยาบ)
๗. สัมผัสปลลาปาเวรมณี	(เจตนางดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้า)
๘. อนภิชฌาเวรมณี	(ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของเขา)

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

๙. อพยาบาท (ความไม่คิดร้าย)

๑๐. สัมมาสมาธิ (ความเห็นชอบ)

ฉะนั้นผู้ที่เห็นประโยชน์ของการขัดเกลากิเลส ตัณหา เพื่อให้ละซึ่งมลทินนั้น ก็จะไม่ละเลยโอกาสในการเจริญกุศลประการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพราะถ้ากุศลไม่เกิดก็จะเป็นโอกาสให้อกุศลเกิดพอกพูนหนาแน่นขึ้นเรื่อย ๆ การประยุกต์ใช้กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการในการดำเนินชีวิตนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าสภาพธรรมที่ต้งาม ที่เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน การสละวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น การมีเมตตา การมีความเป็นมิตร การมีความเป็นเพื่อนหวังดีต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลังไม่หวังร้าย พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ทุกเมื่อ ตลอดจนถึงความเป็นผู้มีเมตตาประพฤตินี้ที่ต้งามทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทำในสิ่งที่ควรทำ เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เป็นต้น ก็เป็นบุญเป็นกุศล เป็นการประพฤตินิยม เป็น การประพฤตินี้ที่เป็นไปเพื่อชำระจิตใจของตนให้สะอาดจากอกุศลทั้งหลาย ซึ่งกุศลกรรมบถนั้นก็คือบุญกุศลนั่นเอง

เมื่อรู้ตัวก็ไม่พึงทำความโอ้อวดเช่น เป็นคนโอ้อวด มักอวดอ้าง ความโอ้อวด กิริยาที่โอ้อวด ภาวะที่โอ้อวด กิริยาที่ฟุ้งเฟ้อ ความเป็นคนฟุ้งเฟ้อ กิริยาที่เห่อ ความเป็นคนเห่อ เมื่อรู้ตัวแล้วควรตั้งสติไม่พึงให้เกิดขึ้นไม่พึงให้ความโอ้อวดบังเกิดขึ้น ได้แก่พึงละ บรรเทา ทำให้หมดสิ้นไป ให้ถึงความไม่มีอีกซึ่งความโอ้อวด คือพึงเป็นผู้งดเว้น เว้นขาด ออก สลัดออก หลุดพ้น ไม่เกี่ยวข้องกับความโอ้อวดมีใจเป็นอิสระจากกิเลสอยู่^{๓๔} และความปรารถนาลามกนั้นก็เกิดจากการที่บุคคลผู้มีจิตใจหมกมุ่นอยู่ในกามเกิดความต้องการอันไม่รู้จักที่สิ้นสุด จึงควรมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในความเป็นผู้สันโดษหรือมีกนน้อย คือมีความพอใจยินดีในสิ่งที่ตนได้ พอใจในสิ่งที่ตนมีด้วยพยายามหักห้ามจิตใจไม่ให้คิดในสิ่งที่เกินจริง เกินกำลังเพราะการคิดเช่นนั้นทำให้เป็นทุกข์ได้ พระผู้มีพระภาคตรัสถึงกามทั้งหลายว่า “มีอุปมาด้วยผลไม้ มีทุกข้มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่งครั้นเห็นโทษของกามนี้ตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกันที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกันแล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียวซึ่งเป็นที่ยึดไม่เหลือแห่งความถึมมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง”^{๓๕} และควรนำหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้มาระยุกต์ใช้และประพฤติปฏิบัติตาม ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสถึงสัญญา ๗ ประการ^{๓๖} ว่า

๑) อสุกสัญญา คือการกำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย

๒) มรณสัญญา คือการกำหนดหมายความตายที่จะมาถึงเป็นธรรมดา

^{๓๔} พ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๖๕/๔๗๐-๔๗๒.

^{๓๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๘/๔๖.

^{๓๖} อง สตตก. (ไทย) ๒๓/๔๘/๗๕.

- ๓) อาหารปฏิกุศลสัญญา คือการกำหนดหมายความปฏิกุศลในอาหาร
- ๔) สัพพโลเกอนภิตตสัญญา คือการกำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง
- ๕) อนิจจสัญญา คือการกำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร
- ๖) อนิจเจทุกขสัญญา คือการกำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร
- ๗) ทุกเขนัตตสัญญา คือการกำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์ และหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงให้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมเกี่ยวกับความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็นทุกข์ให้รู้จักปลง จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นเพราะทำให้จิตใจเศร้าหมอง ชุ่มมัว เมื่อไม่ได้ตั้งใจปรารถนาทำให้เกิดมลทินในจิตใจได้ และหลักธรรมที่ควรนำมาพิจารณาคือ ทุกขอริยสัจ^{๓๗} ได้แก่
๑. ชาติ คือความเกิด ความหยั่งลง ความบังเกิดเฉพาะ ความปรากฏแห่งชั้นันต์ ความได้อายตนะในหมู่สัตว์นั้น ๆ
 ๒. ชรา คือความแก่ ความคร่ำคร่า ความมีพินหลุด ความมีผมหงอก ความมีหนังเหี่ยวย่น ความเสื่อมอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ในหมู่สัตว์นั้น ๆ
 ๓. มรณะ คือความจู่ติ ความเคลื่อนไป ความทำลายไป ความหายไป ความตาย กล่าวคือ มฤตยู การทำกาลละ ความแตกแห่งชั้นันต์ ความทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ในหมู่สัตว์นั้น ๆ
 ๔. โสกะ คือความเศร้าโศก กิริยาที่เศร้าโศก ภาวะที่เศร้าโศก ความแห้งผากภายใน ความแห้งกรอบภายในของผู้ประกอบด้วยความเสื่อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือผู้ที่ถูกเหตุแห่งทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบ
 ๕. ปริเทวะ คือความร้องไห้คร่ำครวญ กิริยาที่ร้องไห้คร่ำครวญ ภาวะที่ร้องไห้คร่ำครวญของผู้ประกอบด้วยความเสื่อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือผู้ที่ถูกเหตุแห่งทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบ
 ๖. ทุกข์ คือความทุกข์ทางกาย ความไม่สำราญทางกาย ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สำราญเป็นทุกข์อันเกิดจากกายสัมผัส
 ๗. โทมนัส คือความทุกข์ทางใจ ความไม่สำราญทางใจ ความเสวยอารมณ์ที่ไม่สำราญเป็นทุกข์อันเกิดจากมโนสัมผัส
 ๘. อุปายาส คือความคับแค้น ภาวะที่คับแค้นของผู้ประกอบด้วยความเสื่อมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือผู้ที่ถูกเหตุแห่งทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบ

^{๓๗} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๓๘๘-๓๙๕/๓๒๕-๓๒๖.

และควรนำหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้มาปฏิบัติเพื่อให้จิตใจสงบและขจัดมลทินภายในให้สิ้นไป ซึ่งการเจริญสมาธินั้นจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีสติปัญญาและบรรลุนิพพานแห่งอภิโยนิยธรรม เช่น การเจริญอิทธิบาท ๔^{๓๘} ดังนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิประธานสังขาร คือสมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์

๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิประธานสังขาร คือสมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์

๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิประธานสังขาร คือสมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์

๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิประธานสังขาร คือสมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์

การประยุกต์ใช้หลักอินทรี ๖ นั้นเพื่อให้รู้จักการสำรวมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม อินทรี ๖ ประการที่เป็นใหญ่ ในการรู้กระทบสิ่งที่ปรากฏทางตา กระทบเสียง กระทบกลิ่น กระทบรส กระทบสิ่งที่สัมผัสและเป็นใหญ่ในการคิดนึกสิ่งต่าง ๆ อินทรียสังวร จึงเป็นการสำรวมด้วยกุศลธรรมมี สติ ชันติ ปัญญา วิริยะ เป็นต้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ในชีวิตประจำวันโดยไม่เป็นอกุศล แต่เป็นกุศลเกิดแทนเพราะรู้ความจริงในสิ่งที่ปรากฏทางทวารทั้ง ๖ เพราะฉะนั้นการประยุกต์ใช้หลักอินทรี ๖ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ก็เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดมลทินด้วย เพราะการสำรวมไม่ให้จิตใจเกิดกิเลส ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า

๑. เห็นรูปทางตาแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่
๒. ฟังเสียงทางหูแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่
๓. ดมกลิ่นทางจมูกแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่
๔. ลิ้มรสทางลิ้นแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่
๕. ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่
๖. รู้แจ้งธรรมารมณ์ทางใจแล้ว เป็นผู้ไม่ตีใจ ไม่เสียใจ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะอยู่^{๓๙}

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตนั้น ถือได้ว่าเป็นความถนัดของคนไทย หรือแม้กระทั่งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก เพราะบุคคลเหล่านี้จะเกิดความคุ้นเคย พร้อมทั้งเคยได้ศึกษาหลักการแนวความคิดเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาหลากหลายประการมาบ้างแล้ว หากเราได้ศึกษาต่อเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาทุกรูปแบบได้อย่างละเอียด

^{๓๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^{๓๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๘/๓๒๙.

ตลอดจนกระทั่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างลึกซึ้ง จนทำให้ค้นพบกับช่องทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างง่าย ๆ โดยที่เราเองจะต้องภาคภูมิใจได้ในที่สุด และหลักอินทรีย์ ๖ เป็นหลักธรรมที่ทำให้รู้ทั้งคุณและโทษ ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย トラบไตเรายังไม่รู้ชัดความเกิด ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดออกจากอินทรีย์ ๖ ประการนี้ ตามความเป็นจริง トラบนั้นเรายังไม่ยืนยันว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวดา มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ แต่เมื่อใด เรารู้ชัดความเกิด ความดับ คุณ โทษ และเครื่องสลัดออกจากอินทรีย์ ๖ ประการนี้ ตามความเป็นจริง เมื่อนั้นเราจึงยืนยันว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวดา มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์”^{๔๐}

ภาวนา หมายถึง การเจริญ การอบรม การทำให้มี การทำให้เป็นขึ้น การทำให้จิตใจให้สงบ และทำปัญญาให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนอบรมจิตไปตามแบบที่ท่านกำหนดไว้ ซึ่งเรียกชื่อไปต่างๆ เช่น การบำเพ็ญกรรมฐาน การทำสมาธิ การเจริญภาวนา การเจริญจิตตภาวนา การประยุกต์ใช้หลักภาวนานั้นก็เพื่อต้องการให้เข้าใจในหลักของธรรมะ เข้าใจความเป็นไปของชีวิตเพื่อให้จิตใจผ่องใส เบิกบาน มีสติ มีปัญญา เป็นการช่วยป้องกันไม่ให้เกิดมลทินขึ้นภายในจิตใจด้วย การประยุกต์ใช้หลักภาวนามัย เพื่อความสุขในการดำเนินชีวิตนั้น ควรที่จะต้องมึสัจจะต่อตนเองว่าเมื่อเราได้ตั้งใจที่จะประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลธรรม คือ คุณความดีแล้วจะต้องทำให้ตลอด เพื่อเป็นการป้องกันและขจัดมลทินให้หมดไปจากจิตใจ และยึดหลักธรรมที่คอยเตือนสติเราอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นหลักภาวนามัย จึงเป็นการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือการฝึกอบรมจิตใจ เจริญปัญญา การเจริญภาวนานั้นเป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นแก่นแท้ และสูงกว่าฝ่ายศีลมากนัก จึงทำให้ผู้ที่นำหลักการเจริญภาวนามาใช้ ทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข ความเจริญ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป และสามารถนำหลักการภาวนามาประยุกต์ใช้ได้ ๓ ระดับ

๑. การสวดมนต์ เป็นการทำให้จิตมีสมาธิอยู่กับบทสวดมนต์

๒. การทำสมาธิ เป็นการฝึกปฏิบัติตนให้มั่นคงอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้บุคคลที่ทำสมาธินั้น พ้นจากกิเลส

๓. การเจริญวิปัสสนา เป็นการพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อความเข้าใจแจ่มแจ้ง มองเห็นความเป็นไป และทางออก โดยไม่ฟุ้งซ่าน สับสน มองเห็นความเป็นไปตามสัจธรรม ทำให้ไม่เกิด ความยึดติด

และการขจัดมลทินเป็นการดำเนินชีวิตด้วยการยึดหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประยุกต์ใช้เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ขึ้นพื้นฐานจะต้องสำรวจ กาย วาจา

^{๔๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๔๙๘/๓๐๗.

และใจ ให้อยู่ในภาวะที่สงบและบริสุทธิ์ สุจริต ^{๔๑} คือ

๑) กายสุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยกาย

๒) วจีสุจริต คือ การประพฤติชอบด้วยวาจา

๓) มโนสุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยใจ

เพราะฉะนั้นจึงเป็นเหตุทำให้ กาย วาจา และใจ เกิดภาวะในทางที่ดี คือ

๑. ภาวะทางปัญญา คือเป็นระดับปัญญาที่เกิดขึ้นจากการขจัดมลทินเป็นปัญญาที่มีความรอบรู้แจ้ง รู้ทั่วในสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง รู้เหตุ รู้ผลต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตและเป็นเกราะป้องกันความชั่วได้

๒. ภาวะทางจิตใจ คือเป็นระดับจิตใจที่สามารถตัดความติดข้องต่าง ๆ ได้หมดกำจัดความกระวนกระวายในจิตใจเสียได้ และมีความสงบ เย็น เป็นสุข

๓. ภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต คือ มีความตั้งมั่นอยู่ในศีล คือศีลระดับต่ำและระดับสูงได้

สมาธิภาวนา คือการเจริญ การอบรม การทำจิตใจให้สงบและทำปัญญาให้เกิดขึ้น ด้วยการฝึกฝนอบรมจิต เช่น การบำเพ็ญกรรมฐาน การทำสมาธิ การเจริญจิตตภาวนา ได้แก่

๑. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

๒. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อญาณทัสสนะ

๓. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสติสัมปชัญญะ

๔. สมาธิภาวนาที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสิ้นอาสวะ ^{๔๒}

และการบำเพ็ญบารมี คือความเพียรที่จะประพฤติปฏิบัติในคุณความดี เพื่อให้ถึงความบริสุทธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักภาวนาในการขจัดมลทิน ^{๔๓} ดังนี้

๑. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่มกโกรธ ไม่ผูกโกรธไว้ เขาเชื่อว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้

๒. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่ลบหลู่ไม่ตีเสมอ

๓. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่ริษยา ไม่ตระหนี่

๔. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมายา

๕. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่กระด้าง ไม่ถือตัวจัด

๖. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่มีความปรารถนาชั่ว ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว

^{๔๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐.

^{๔๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๗/๒๗๘.

^{๔๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๖๙/๔๖-๔๗.

๗. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่มีความเห็นผิด ไม่ประกอบด้วย อันตคาหิกทิกฺขณฺฐิ
 ๘. บุคคลผู้บำเพ็ญตบะ เป็นผู้ไม่ยึดมั่นทิกฺขณฺฐิของตน ไม่ถือมั่น สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ง่าย
 อธิษฐาน คือธรรมอันเป็นฐานที่มั่นคงของบุคคล ธรรมที่ควรใช้เป็นทีประติษฐานตน
 เพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ และไม่เกิดสิ่งมัวหมอง หมักหมมทับถมตน มี
 ดังนี้

๑. ปัญญาธิษฐาน ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจคือ ปัญญา
๒. สัจจาธิษฐาน ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจคือ สัจจะ
๓. จาคาธิษฐาน ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจคือ จาคะ
๔. อุปสมาธิษฐาน ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจคือ อุปสมะ^{๔๔}

กุศลกรรมบท ๓ ประการนี้ไม่กระทำความมีดมน กระทำปัญญาจักขุ กระทำญาณ ยัง
 ปัญญาให้เจริญ ไม่เป็นไปในฝ่ายแห่งความคับแค้น เป็นไปเพื่อนิพพาน ดังนี้

๑. เนกขัมมสังญญา คือ ความกำหนดหมายปลอดจากกาม
๒. อพยาบาทสังญญา คือ ความกำหนดหมายปลอดจากพยาบาท
๓. อวิหิงสาสังญญา คือ ความกำหนดหมายปลอดจากเบียดเบียน^{๔๕}

สมถกรรมฐาน คือกรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ ได้แก่การปฏิบัติธรรมด้วยการบริกรรม เป็น
 การบำเพ็ญเพียรทางจิตโดยใช้สมาธิเป็นหลัก เพื่อมุ่งให้จิตสงบระงับจากนิรวณ ซึ่งเป็นตัวขัดขวางจิต
 ไม่ให้บรรลุความดีเป็นสำคัญ ฉะนั้นการประยุกต์ใช้หลักสมถกรรมฐานก็เพื่อให้จิตตั้งมั่นอยู่กับบุญกุศล
 เพื่อไม่ให้เกิดความโลภ โกรธ หลง ขึ้นอันทำให้เกิดมลทินในจิตใจ และกระทำแต่คุณงามความดีเพื่อให้
 จิตคุ้นเคย จึงต้องนำหลักธรรมแห่งความดีเข้ามาช่วย หลักธรรมแห่งความดีนั้น คือการนำเอา
 หลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาปรับใช้ในชีวิตและการอยู่ร่วมในสังคม
 เพื่อนำความดีมาประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบ มีศีล มีธรรม มีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา และ
 ความมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผลบุญกุศลที่ได้ทำความดีก็จะส่งผลให้ชีวิตมี
 ความสุขไปด้วย ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า “บัณฑิตพึงศึกษาบุญที่ดีเลิศ มีความสุขเป็นกำไรเท่านั้น
 คือพึงบำเพ็ญทาน ประพฤติธรรมสม่ำเสมอ และเจริญเมตตาจิต บัณฑิตครั้งบำเพ็ญธรรม ๓ ประการ
 อันเป็นเหตุเกิดความสุขเหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่เป็นสุข ซึ่งไม่มีการเบียดเบียนกัน”^{๔๖} และพุทธ
 พจน์ที่ว่า “เมื่อใดบุคคลพิจารณาเห็นอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความพ้นทุกข์ และ
 อริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ด้วยปัญญาอันชอบ เมื่อนั้นบุคคลนั้นแล่นไป

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๙๐.

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๒.

^{๔๖} ชุ.ชุ. (ไทย) ๒๕/๒๒/๓๖๗.

แล้วอีก ๗ ขาติ เป็นอย่างยิ่งก็จะทำที่สุดทุกข์ได้ เพราะสังโยชน์ทั้งปวงสิ้นไป”^{๔๗} และการละกิเลส ตัณหาคะได้นั้นถือเป็นบุญกุศลอย่างยิ่งเพราะเป็นการเอาชนะใจตัวเอง ที่ทุกข์ชีวิตต้องดิ้นรนเพราะ ตัณหาทำให้เกิดความทยานอยากอันไม่รู้จักที่สิ้นสุด ก็จะพบกับความสุขของชีวิต ดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ ว่า คนเหล่าใดละตัณหาได้ ปราศจากตัณหาในภพน้อยและภพใหญ่ บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะแล้ว คนเหล่านั้นถือว่าไปถึงฝั่งในโลก และหลักธรรมแห่งความดีที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ คือ บุญกิริยา วัตถุ ๓ ประการ^{๔๘}

๑) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยการบริจาคทาน

๒) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล

๓) บุญกิริยาที่สำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

สุจจริต หมายถึง การประพฤติชอบ ประพฤติดี ส่งผลให้ผู้ประพฤติประสบแต่สิ่งที่ดี เช่น ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน พูดความจริง พูดจาไพเราะ ประรณนาดีต่อผู้อื่น เป็นต้น ดังนี้

๑. กายสุจจริต ประพฤติชอบด้วยกาย ๓ อย่าง คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ เว้นจากการลัก ทรัพย์ ๑ เว้นจากการประพฤตินิดในกาม ๑

๒. วจีสุจจริต ประพฤติชอบด้วยวาจา ๔ อย่าง คือ เว้นจากพูดเท็จ ๑ เว้นจากพูดส่อเสียด ๑ เว้นจากพูดคำหยาบ ๑ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ ๑

๓. มโนสุจจริต ประพฤติชอบด้วยใจ ๓ อย่าง ไม่โลภอยากได้ของเขา ๑ ไม่พยาบาทปองร้ายเขา ๑ เห็นชอบตามคลองธรรม ๑^{๔๙}

อิทธิบาท หมายถึง ฐานหรือคุณธรรมที่เป็นหนทางสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย คือ

๑. ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ความพอใจรักใคร่ในอันจะทำความดี

๒. วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ความเพียรประกอบความดี ด้วยความกล้าหาญ

๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในความดี ด้วยความมั่นใจไม่วางธุระ

๔. วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ ด้วยปัญญา^{๕๐}

กุศลมูล เป็นรากเหง้าหรือต้นตอของความดีทั้งปวงซึ่งเป็นหลักธรรมที่ตรงข้ามกับอกุศล มูล มีดังนี้

๑. กุศลมูลคือ อโลภะ ความไม่อยากได้

๒. กุศลมูลคือ อโทสะ ความไม่คิดประทุษร้าย

^{๔๗} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๖๙.

^{๔๘} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๔๑๕.

^{๔๙} อจ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๗/๑๖๑.

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๑๘.

๓. กุศลมูลคือ อโมหะ ความไม่หลง^{๕๑}

ฉะนั้นการประยุกต์ใช้หลักสมถกรรมฐานก็เพื่อให้จิตใจสงบมีจิตเป็นกุศล ซึ่งเป็นอุบายวิธีหยุดความฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ กล่าวคือหยุดความคิดของจิตไว้โดยใช้สมาธิยึดตั้งอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งมาบริกรรมจนกระทั่งจิตแนบแน่นในอารมณ์นั้น และสงบระงับไม่ฟุ้งซ่านต่อไป

การประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการเริ่มต้นในการปลดปล่อยให้พ้นจากความ เป็นทาสของกิเลสภายในจิตใจ เป็นการตั้งสติทั้งหมดที่มีอยู่ในตัวเราออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ คือการตั้งสติสัมปชัญญะของเรา เมื่อสติเกิดขึ้นแล้ว จิตก็จะเกิดความสงบ เพราะสติจะควบคุมจิต มิให้ ออกไปคบหาอารมณ์ต่าง ๆ ภายนอก เมื่อจิตสงบตั้งมั่นดีแล้ว การรู้ตามความเป็นจริงก็เป็นผลติดตาม มา ความโลภ โกรธ หลง อันเป็นสาเหตุของการเกิดมลทินก็จะไม่เกิดขึ้น และปฏิบัติตามหลักกรรม ทางพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะคอยเตือนสติให้อยู่ในศีลธรรมความดีตลอดเวลา คือ

สติปัฏฐาน ๔ เป็นหลักการภาวนาตามมหาสติปัฏฐานสูตร เป็นข้อปฏิบัติเพื่อรู้แจ้ง เข้าใจ ตามเป็นจริงของสิ่งทั้งปวงโดยไม่ถูกกิเลสครอบงำ ดังนี้

๑. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัส ในโลกได้

๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัด อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๓. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสใน โลกได้

๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกได้^{๕๒}

ฉะนั้นการประยุกต์ใช้วิปัสสนากรรมฐาน จึงทำให้มีสติ สัมปชัญญะ มีสติปัญญาเกิดขึ้น จะ ทำให้เราเห็นอย่างแจ่มชัดว่า ความทุกข์ร้อนนานาประการนั้นเกิดจากกิเลส ความโลภ โกรธ หลง มั น ไหลเข้ามาสู่การดำเนินชีวิตของเรา แต่หากนำหลักกรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิ ตอย่างเคร่งครัด ก็จะช่วยให้การดำเนินชีวิตมีแต่ความสุข และทำให้ไม่มีมลทินเกิดขึ้นในจิตใจด้วย

๔.๓ ประโยชน์การขจัดมลทิน

มลทิน คือ ความหม่นหมอง ความเศร้าหมอง ความขุ่นมัวของจิตใจ ความเศร้าโศก ไม่ได้ สิ่งที่ต้องการตั้งใจปรารถนา จึงเกิดมีความโลภ โกรธ หลง เกิดขึ้นในสังขม เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น กัน “การทะเลาะ การวิวาท ความคร่ำครวญ ความเศร้าโศก ความตระหนี่ ความถือตัว ความดูหมิ่น

^{๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๓/๓๗๓.

^{๕๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๗/๒๗๖.

และวาจาสื่อเสียดมีมาจากสิ่งเป็นที่รัก”^{๕๓} ทุกสิ่งล้วนแต่เป็นมลทินทั้งนั้น เพราะฉะนั้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ นั้นล้วนแต่เป็นประโยชน์ในการขจัดมลทิน และเพื่อต้องการให้การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีระเบียบ ไม่ชิงดีชิงเด่นซึ่งกันและกัน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ซึ่งกันและกัน มีความเมตตาช่วยเหลือกัน มีน้ำใจไมตรีต่อกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องยึดหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเตือนสติอยู่ตลอดเวลาว่าเราเป็นชาวพุทธต้องยึดหลักธรรมะเอาไว้เป็นหลัก จะทำอะไรต้องมีสติอยู่ในศีลในธรรมตลอดเวลาเพราะธรรมะจะคุ้มครองผู้ที่ทำความดีและประพฤติปฏิบัติธรรมเท่านั้น และหมั่นบริจาคทานเพื่อสั่งสมบุญกุศลไว้ด้วย ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า^{๕๔} “ถ้าสัตว์ทั้งหลายรู้ผลของการจำแนกทาน ตามที่พระผู้มีพระภาคผู้ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ตรัสไว้ โดยวิธีที่วิบากนั้นจะมีผลมากอย่างนี้ พึงกำจัดมลทินคือความตระหนี่ มีใจเลื่อมใสยิ่ง พึงถวายทานตามกาลในพระอริยะทั้งหลาย ซึ่งเป็นเขตที่ทานอันบุคคลถวายแล้วมีผลอันมาก” และประโยชน์ของการขจัดมลทิน จะทำให้ชีวิตประสบแต่ความสุขความเจริญทั้งในชาตินี้และโลกอันเกษมในภพหน้าด้วย สมดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “สัตบุรุษผู้มีปัญญาอยู่ครองเรือน เป็นผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางคืนและกลางวัน ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มากเมื่อระลึกถึงอุปการคุณที่มารดาบิดาทำไว้ก่อนย่อมบูชามารดาบิดาโดยชอบธรรม สัตบุรุษมีศรัทธาตั้งมั่นแล้ว และมีศีลเป็นที่รัก รู้ธรรมแล้ว เกื้อกูลแก่พระราชา เกื้อกูลแก่เทวดา เกื้อกูลแก่ญาติและสหายทั้งหลาย ตั้งมั่นดีแล้วในศีลธรรม เป็นผู้เกื้อกูลแก่คนทั้งปวง สัตบุรุษนั้นกำจัดมลทินได้แล้ว ย่อมถึงโลกอันเกษม”^{๕๕} และการตั้งอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญาย่อมทำให้เป็นที่รัก ที่เคารพและเป็นที่ยิ่งของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เมื่อหมดชีวิตจากโลกนี้ไปย่อมมีสุคติเป็นที่ไป ดังนั้นจึงต้องยกหลักธรรมการขจัดมลทินเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๔.๓.๑ สัมปรายิกัตถประโยชน์ ๔

หมายถึง ประโยชน์ในภพหน้า ความสุขที่ส่งผลในภพชาติหน้า^{๕๖} เป็นคุณธรรมที่นอกจากทำให้ชีวิตในปัจจุบันนี้มีคุณค่าแล้วยังส่งผลให้เป็นหลักประกันของสมบัติ ๓ อย่าง คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ที่ผู้ปฏิบัติสามารถได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ ดังนี้

๑. ศัทธาสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา เป็นความเชื่อด้วยปัญญา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อหลังจากที่ใช้ปัญญา เช่น เชื่อเรื่องกรรมคือ การกระทำ เชื่อเรื่องผลของกรรม เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน และเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

^{๕๓} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๘๓๐/๓๐๘.

^{๕๔} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๒๖/๓๓๑.

^{๕๕} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๓๘/๒๙๘-๒๙๙.

^{๕๖} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๓๖/๓๙๑.

๒. สีสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้รักษาศีลให้บริสุทธิ์ งดเว้นการประพฤติดีทางกาย วาจา ควบคุมการประพฤติดีทางกาย วาจาให้เรียบร้อย ไม่ทำผิด พุทธิผลจากคลองธรรม

๓. จาคสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค เป็นผู้เสียสละวัตถุสิ่งของเงินทอง และประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่นและส่วนรวม รู้จักเฉลี่ยแบ่งปันแก่ผู้อื่น เป็นผู้มีความจิตใจไม่คับแคบ

๔. ปัญญาสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นผู้รู้ทั่วในเหตุผล รู้ถึงบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ รู้สิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ และเป็นธรรมที่คอยกำกับศรัทธาให้มีความเชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่ใช่หลงงมงาย

๔.๓.๒ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔

หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน ความสุขในปัจจุบันที่เห็นทันตาในชาตินี้ เป็นหลักธรรมที่อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น หรือเรียกว่าโลกียสุข^{๕๗} มีดังนี้

๑. อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ต่อสู้ปัญหาอุปสรรคไม่ท้อแท้ต่อการทำมาหาเลี้ยงชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ หมั่นฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ของตน

๒. อารักขสัมปทา หมายถึงความถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้คุณค่าของสิ่งของที่หามาได้ รู้จักเก็บดูแลรักษาทรัพย์สินสิ่งของเหล่านั้นให้คงอยู่ ใช้อย่างเป็นประโยชน์และคุ้มค่าไม่ใช้อย่างทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ

๓. กัลยาณมิตตตา หมายถึง ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว รู้จักเลือกคบเพื่อนที่ไม่ชักชวนกันไปในที่เสื่อมเสีย

๔. สมชีวิตา หมายถึง ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ รู้จักการใช้สอยทรัพย์สมบัติให้พอเหมาะพอดี กินอยู่อย่างพอเพียง ไม่สุรุ่ยสุร่ายเกินไป ไม่ฝืดเคืองจนดูเป็นคนตระหนี่

ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ เรียกอีกอย่างว่า หัวใจเศรษฐี เพราะทำให้ผู้ปฏิบัติตามสามารถก่อร่างสร้างตัวจนมีฐานะที่มั่นคงได้

และความสุขของคฤหัสถ์ หรือคิทธิปฏิบัติ^{๕๘} หมายถึง ความสบายกาย สบายใจ ไม่มีความวิตกกังวลร้อนในการดำเนินชีวิต ซึ่งความสุขสบายเช่นนี้ เป็นผลพวงมาจากการปฏิบัติตามหลักของทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ อำนวยให้ได้รับความสุข ที่เห็นผลทันตามี ๔ อย่าง คือ

^{๕๗} อย สดตตก.(ไทย) ๒๓/๗๕-๗๖/๓๘๘-๓๙๐.

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖)

๑. อตถิสุข หมายถึง สุขเกิดจากการมีทรัพย์ ดังนั้นเมื่อต้องการสุข สิ่งแรกที่ต้องทำคือทำงานสร้างฐานะเพื่อให้ได้มาซึ่งสมบัติพัสถานอันจะบันดาลเป็นความสุข

๒. โภคสุข หมายถึง สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ เมื่อมีทรัพย์สินเงินทอง ก็ต้องรู้จักใช้จ่ายบำรุงตนให้สะดวกสบายตามควรแก่อัตภาพ

๓. อนนสุข หมายถึง สุขเกิดจากการไม่มีหนี้ คนเป็นหนี้ไม่เคยมีความสุข พระพุทธเจ้าตรัสว่า การเป็นหนี้เป็นทุกข์ที่สุดในโลก

๔. อนวัชชสุข หมายถึง สุขเกิดจากการประกอบอาชีพสุจริต การทำมาหาเลี้ยงชีพ ถ้าจะให้ได้ดีที่เป็นความสุขจริง ต้องให้ได้มาด้วยอาชีพที่สุจริต ไม่สร้างความเดือดเนื้อร้อนใจให้ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

ประโยชน์ที่เกิดจากการขจัดมลทินได้แล้ว ย่อมเกิดอานิสงส์ ที่ทำให้การดำเนินชีวิตมีแต่ความสุข ไม่ต้องคิดระแวง ไม่ต้องกลัวว่าใครจะคิดมีดีมีร้ายกับเรา เพราะเมื่อเราไม่มีจิตใจที่จะไปเบียดเบียนผู้อื่น คิดดี ทำดี มาตลอด มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คอยช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเราพอจะช่วยได้ คนอื่นก็ย่อมที่จะเป็นมิตรภาพที่ดีกับเรา เป็นเพื่อนบ้านที่ดีกับเรา และทำให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ฉะนั้นประโยชน์ที่ได้รับจากการขจัดมลทินนั้น จะช่วยให้ได้บรรลุความสุขในปัจจุบันจึงต้องอาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อคอยเตือนสติ ทั้งกาย วาจา และใจ ให้บริสุทธิ์อยู่เสมอ และเพื่อเป็นการขัดเกลากิเลส ตัณหา ราคะอยู่ตลอดเวลาจึงจะได้ผลและบรรลุความสุขในปัจจุบัน และการสำรวมกาย วาจา ใจให้อยู่ในศีล อยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วอานิสงส์ส่วนนี้ จะทำให้เราได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ไม่ต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสารอีกต่อไป

๔.๔ สรุป

จากการศึกษา แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ก็เพื่อที่จะนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปรับใช้ในชีวิต เพื่อเป็นเครื่องคอยเตือนสติอยู่ตลอดเวลา ว่าเราเป็นชาวพุทธ เป็นพุทธมามกะซึ่งถือเอาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่ตั้ง มีการถือศีล ปฏิบัติธรรม อยู่ในกรอบแห่งคุณงามความดี เพราะฉะนั้นการจะทำอะไรลงไปไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกับสังคม การพูดจากับเพื่อนบ้าน การไปมาหาสู่กัน การช่วยเหลือกัน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จะต้องมีสติมีศีลธรรมเป็นที่ตั้ง สำรวมกาย วาจา และใจให้บริสุทธิ์ และตั้งมั่นอยู่ตลอดเวลา ลด ละ เลิก เรื่องของความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งเป็นวิธีที่จะขจัดมลทินให้สิ้นไปจากจิตใจ และเป็นอานิสงส์ที่จะทำให้เราสู่สุคติภพด้วย ดังพุทธพจน์ที่ว่าบุคคลผู้ละมลทิน ๓ ประการนี้ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์เหมือนได้รับอันเชิญไปประดิษฐานไว้^{๕๙} คือ

^{๕๙} อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๐/๑๔๘.

๑) มีศีลและละมลทิน คือ ความเป็นคนทุศีล

๒) ไม่ริษยาและละมลทิน คือ ความริษยา

๓) ไม่ตระหนี่และละมลทิน คือ ความตระหนี่

จากพุทธพจน์จะเห็นว่า พระผู้มีพระภาคพุทธองค์ท่านจะทรงห่วงใยสาธุชนของพระองค์อย่างมากท่านคอยเป็นผู้ชี้แนะทางสว่างให้สาธุชน ได้มีหนทางแห่งการพ้นทุกข์ไม่ต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารนี้อีก เพราะการเวียนตายเวียนเกิดแต่ละภพ แต่ละชาตินั้นล้วนแต่นำพาเอาความทุกข์จากวิบากกรรมติดตัวมาทั้งนั้น จะหนักเบาต่างกันออกไป อยู่ที่ชาติไหนใครจะทำการอะไรไว้มากหรือน้อยกว่ากันเท่านั้น พระพุทธองค์ท่านจึงมีความเมตตาช่วยเหลือให้สัตว์โลกได้พ้นทุกข์ และเข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ จึงให้หลักธรรมอันเป็นแนวทางของการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงที่พระพุทธองค์ท่านทรงปฏิบัติและได้ผลมาแล้ว จึงได้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้ทั้งเทวดา มนุษย์ และสัตว์โลกได้ประพฤติปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้นการละมลทินที่เกิดขึ้นในจิตใจคนนั้นจึงต้องเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการเตือนสติ เพื่อให้ละความโกรธเคือง พยาบาท ชิงเคียด ชัดเคือง ไม่พอใจ ตระหนี่ถี่เหนียว มากไปด้วยความคับแค้นใจ จะต้องละสิ่งเหล่านี้ให้ได้ และเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณแก่ผู้มีอุปการะคุณ และรู้จักการให้ทานเพื่อเป็นผลบุญในสุคติโลกสวรรค์ ดังพุทธพจน์ที่ทรงตรัสไว้ว่า

๑) ทาน คือ การให้

๒) บัพพัชชา คือ การถือบวช

๓) มาตาปิตุอุปัฏฐาน คือ การบำรุงมารดาบิดา

๔) อหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน

๕) สัณญุมะ คือ ความสำรวม

๖) ทมะ คือ การฝึกฝน

คุณธรรมเหล่านี้เป็นฐานะของสัตว์บุรุษทั้งหลายผู้สงบ ที่บัญญัติไว้ เป็นพรหมจารีบุคคลซึ่งบัณฑิตควรเสพ เป็นอริยะบุคคลผู้มีทรศนะสมบูรณ์ สามารถเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์อันเกษมได้^{๖๐}

เพราะฉะนั้นการเอาหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประยุกต์ใช้ในการขจัดมลทินนั้น เมื่อประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้ว จะนำพาให้พ้นทุกข์ ซึ่งปราศจากกิเลส ตัณหา ความโลภ โกรธ หลง ไม่มีเกิดขึ้นแก่จิตใจ ทำให้มีกาย วาจา ใจอันบริสุทธิ์ และด้วยอานิสงส์จากการละมลทินนี้ เมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้วจะนำพาให้ไปสู่ดินแดนอันเกษมสำราญ และสุคติโลกสวรรค์ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีกต่อไป

^{๖๐} อภ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗.

บทที่ ๕

สรุปผลวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ มลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท วิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งรายละเอียดของมลทินที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ในส่วนที่เป็นความหมาย ประเภท ความสำคัญ ลักษณะโทษ เป้าหมายของการประพฤติปฏิบัติตนให้พ้นจากมลทิน เพราะหากทราบเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแล้วก็จะทำให้เกิดความเพียรมุ่งมั่นในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากมลทินยิ่งขึ้นไป เพราะมลทินนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน เพราะฉะนั้นถ้าหากไม่ยึดหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาปรับเปลี่ยนมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตแล้ว ก็จะทำให้สังคมเกิดความวุ่นวายแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันไม่จบสิ้น จนทำให้เกิดปัญหาที่วุ่นวายตามมา จึงต้องยึดหลักธรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจให้อยู่ในศีลธรรมอันดี มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน และหมั่นทำบุญบริจาคทานสม่ำเสมอ เพื่อลดทิฐิ ลดตัณหา เพื่อให้มีจิตใจที่เป็นกุศลปราศจากมลทิน ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถประพฤติปฏิบัติได้ โดยใช้แนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ คือการใช้สติปัญญา พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ พิจารณาอย่างมีเหตุมีผล มีสติและอยู่ในศีลธรรมเสมอ เมื่อจิตมีความบริสุทธิ์แล้วก็จะทำให้ปราศจากมลทิน อันเป็นทางแห่งความเสื่อม เศร้าหมอง ขุ่นมัว และควรศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในด้านหลักคำสอนและแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการขจัดมลทิน ตราบใดที่ยังมีผู้มุ่งมั่นปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เมื่อนั้นคนในสังคมก็จะปราศจากมลทิน อยู่อย่างสงบร่มเย็น และเพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวมีผลสรุป ดังนี้

๕.๑ สรุปผลวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำให้ได้ทราบความหมาย ประเภท ความสำคัญ ลักษณะ โทษ และอานิสงส์ที่ปราศจากมลทิน ในทรรศนะของคนทั่วไปมองว่า มลทิน เป็นสิ่งที่เลวร้าย ไม่มีใครปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นกับชีวิต แต่ก็ไม่มีการตระหนักถึงเรื่องของการขจัดมลทิน เพราะตราบใดที่สังคมยังมีความโลภ โกรธ หลง มีตัณหาราคะ มีทิฐิมานะอยู่ ไม่มีการตระหนักถึงเรื่องของการขจัดมลทินแล้ว มลทินก็เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง

ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา เพื่อที่จะนำเอาแนวทางการปฏิบัติตนให้พ้นจากมลทินตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ฉะนั้นจึงได้มีการเสนอวิธีการปฏิบัติตนคือ ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ หลักธรรมแห่งความดีซึ่งเป็นวิธีทางที่ทำให้ผู้ปฏิบัติพ้นจากมลทินสิ้นปัญหาและนำพาชีวิตพบกับความสุขที่แท้จริงได้ แต่ตรงกันข้ามกับการดำเนินชีวิตที่มีมลทินจะทำให้มีกาย วาจา และจิตใจคับแคบ มองใกล้ใฝ่ต่ำเสมอ จึงเป็นสิ่งยากที่จะทำให้ชีวิตมีความสุขได้ และการดำเนินชีวิตประจำวัน แม้ในการพูดการเจรจาทั้งหลาย ถ้าพูดดีก็จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง หากพูดจากลัทธิลอกให้ร้ายผู้อื่นก็จะเป็นมลทิน อันเกิดจากการที่ไม่สำรวมวาจา ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้แบ่งคำพูดออกเป็น ๒ ลักษณะคือ ๑. คำพูดที่เป็นมิถิณวาจา หมายถึงวาจาอันชั่วหยาบคาย ประกอบไปด้วยคำพูดที่ไม่จริง คำพูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดยุแหย่คนอื่นให้แตกกัน คำพูดที่หยาบคายแข็งกระด้าง ประชดประชัน กระแทกแตกดัน คำพูดเพื่อเจ้าไร้อารยะ พูดไม่มีกฎเกณฑ์ ไม่อิงหลักธรรม อิงพระวินัย ๒. คำพูดที่เป็นสัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ วาจาดี วาจางาม มีองค์ประกอบคือ คำพูดที่จริงใจน่าเชื่อถือ พูดจริงไม่โกหกตอแหล คำพูดที่ไพเราะน่าฟัง คำพูดที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ทำลายประโยชน์ของตนเองและประโยชน์ของผู้อื่น คำพูดที่ประกอบด้วยเมตตา ไม่อาฆาตชิงชังอันมีโทษะจริตเป็นที่ตั้ง คำพูดถูกกาล รู้จักกาลเทศะ ดังนั้นเพื่อให้ชีวิตมีความสุขหมดทุกข์ จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้พ้นจากการเป็นมลทินทั้งภายนอก ภายในที่มีในตัวเราให้หมดสิ้นไป

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้มีหลายสาเหตุสิ่งที่สำคัญเกิดจากความไม่รู้ ความไม่เข้าใจและไม่กลัวต่อโทษหรือผลของกรรมที่จะได้รับหลังจากทำความชั่วแล้ว เรื่องมลทินก็เช่นกันเกิดขึ้นในบุคคลก็เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่มี ความเกรงกลัวต่อผลของโทษที่จะได้รับ จึงทำให้มีการกระทำความชั่วอันเป็นมลทินทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจขึ้น มลทิน เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ถ้าหากปล่อยใจให้อยู่ภายใต้อำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง มีจิตใจที่มัวหมอง อยากได้ อยากมีในสิ่งที่ไม่ใช่ของของตน และสามารถเกิดขึ้นได้ทุกยุค ทุกสมัย แม้ในสมัยพุทธกาลก็ยังมีมลทินเกิดขึ้น เพราะความหยวนอยากอันไม่รู้จักสิ้นสุด จนทำให้เกิดปัญหาของสังคมตามมา เช่นปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจนปัญหาโสเภณีปัญหาอาชญากรรม ทำให้คนในสังคมเสื่อมจากศีลธรรมอันดีงาม มีจิตขุ่นมัวเกิดกิเลสความโลภความโกรธ ความหลง จิตไม่บริสุทธิ์ มลทินนั้นถือว่าเป็นความทุกข์ ความลำบากอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาพุทธพจน์ดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจราคะ (ความกำหนัด) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความไม่รู้จริง) เหมือนคนตาบอดหูหนวก ย่อมมองไม่เห็นซึ่งหนทาง ที่จะเดินไปสู่จุดมุ่งหมายข้างหน้าได้ จิตใจที่เต็มไปด้วยมลทิน คือความประพฤติชั่วย่อมมีจิตใจวุ่นวาย สับสน ทุกข์ยาก และเศร้าหมอง มีความรู้สึกเหมือนอยู่ในโลกแห่งความมืดมน และมองโลกในแง่แคบ คิดใกล้ใฝ่ต่ำ ไม่เห็นทางเดินในชีวิต จึงเป็นที่ทราบว่ามีมลทินนั้น หาเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มี ชีวิตขุ่นมัวมีความสุขสิ้นไปจากคุณงามความดี ผู้ที่มีความบริสุทธิ์ไม่

เศร้าหมอง ไม่ชุ่มฉ่ำ ไม่สูญเสียจากคุณความดี ย่อมเป็นชีวิตที่มีค่า แม้เกิดมาเพียงวันเดียวแต่ได้สร้าง
ความดีไว้มาก ก็มีค่ามากกว่าผู้ที่มีชีวิตตั้งร้อยปี แต่มีความประมาทในชีวิต มลทินเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อม
ครอบงำระดับจิตใจของมนุษย์ทั้งหลาย ให้เกิดความเศร้าหมอง ถือว่าเป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของ
คนในสังคม

ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตเรา ทั้งที่ชอบใจและไม่ชอบใจก็ตาม หากมองเป็นสังขารสมภาพ
ความจริงที่มีอยู่ในวิภูฏสงสารนี้แล้ว ให้คิดไตร่ตรองใคร่ครวญและปล่อยวาง ไม่มีอุปาทานยึดมั่น ก็
สามารถทำให้สบายกาย สบายใจ มีความสุขในชีวิตได้ ความสุขนั้นมี ๒ ระดับ คือ ๑. ความสุขระดับ
โลกียะ คือ ความสุขของปุถุชน เช่น มีรถ มีบ้าน มีทรัพย์สินแก้วแหวน เงิน ทอง ยศถาบรรดาศักดิ์
 เป็นต้น ๒. ความสุขระดับโลกุตตระ คือ ความสุขที่เกิดจากการพัฒนาจิต การขัดเกลาจิตใจให้ไกลจาก
กิเลส ตัณหา ราคะ กล่าวคือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง นั่นเอง โดยยึดหลักการที่พระพุทธเจ้า
ได้ทรงวางไว้ อันได้แก่ การนั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ให้จิตสงบเพื่อบรรลุธรรม มี ๔ ระดับ
คือ ๑. ระดับโสดาบัน ๒. ระดับสกทาคามี ๓. ระดับอนาคามี ๔. ระดับอรหัตผล ซึ่งธรรมขั้นสูงสุด
ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การหมดกิเลสอาสวะทั้งหลาย จิตใจที่ปราศจากมลทินโดยสิ้นเชิง
และยังส่งผลหลุดพ้นไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดในวิภูฏสงสารอีกต่อไป เพราะการดับตัณหาได้คือการ
ดับการเกิด ซึ่งเป็นต้นเหตุของความทุกข์ทั้งปวง และเพื่อให้มีความบริสุทธิ์ จึงต้องมีหลักปฏิบัติที่ดีเช่น
การรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ การสำรวมอินทรีย์ การมีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ การกำจัด
นิวรณ์ การทำสมาธิ เป็นต้น ดังนั้น หากศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะทำให้สามารถนำหลักธรรมที่ขจัดมลทิน
ในทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางที่จะประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในทุกๆระดับ เพื่อไม่ให้เกิดความ
ประมาทในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อไม่ให้เกิดความประมาท อยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม รู้จักสำรวมกาย
วาจา ใจ เชื่อในกฎแห่งกรรมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจให้เกิด
ความสงบสุข ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมส่วนรวม ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวสามารถนำไปประพฤ
ติปฏิบัติตนให้ปราศจากมลทินและทำให้การดำรงชีวิตในปัจจุบันพบกับความสุขและเป็นพื้นฐานของ
การดำเนินชีวิตที่ดีงามต่อไป

มลทิน หมายถึงสิ่งที่ทำให้กาย วาจา และจิตใจของมนุษย์ไม่สะอาด ผิดปรกติไป เมื่อใด
ขณะใด ที่มนุษย์มีความโกรธ ความลบลู่ ความริษยาความตระหนี่ความมยา ความมักอวด ความ
พุดบด ความปรารถนาลามก ความเห็นผิด ทั้ง ๙ อย่างนี้ย่ออย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นก็หมายความว่ามนุษย์
ได้ประพฤติปฏิบัติให้เกิดมลทิน คือความเศร้าหมองแล้วซึ่งคำว่า มลทินเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกคน
มลทิน ที่เกิดขึ้นนั้นเพราะสาเหตุหลักคือเกิดจากจิตใจที่มีความ โลภ ความโกรธ และความหลง ที่
มนุษย์มีความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในเพศไหนจะอยู่ในสถานะใดก็
ตาม ถ้าหากปล่อยใจให้ใจมัวหมอง เพราะความทยานอยากอันไม่รู้จักที่สิ้นสุดบุคคลเหล่านั้นย่อมขึ้น

เชื่อว่ามัลทินที่คอยเกาะติด วนเวียนอยู่ในใจตลอดเวลา ทุกชีวิตอาจต้องการความสุขความสมหวังในชีวิตเหมือน ๆ กัน แต่การแสวงหาความสุขสบายในชีวิต นั้นจะต้องได้มาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่คดโกง ไม่ฉกชิง วังราว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เพราะจิตใจที่มีแต่ความโลภ โกรธ หลง อันทำให้เกิดมัลทินในจิตใจ มนุษย์ที่ยังมีอาสวะอยู่ในใจนั้นย่อมจะมีวันพลั้งเพลอประพฤติดิฉธรรมไปบ้าง เพราะยังมีสติที่ไม่สมบูรณ์ แต่เมื่อได้สติในภายหลังแล้วก็ควรจะตั้งใจประพฤติดิฉธรรม สั่งสมคุณความดีไว้ และพยายามทำหน้าที่กำจัดอาสวะกิเลสในจิตใจที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไปซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดมัลทิน มิใช่เพิ่มอาสวะให้มากขึ้น เมื่ออาสวะยังไม่สิ้นย่อมจะต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารอีกจะเป็นเวลานานเท่าไรนั้นก็สุดจะคำนวณ พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า การเกิดบ่อย ๆ นั้นเป็นความทุกข์ เพราะเมื่อมีการเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความทรمانอื่น ๆ ก็ติดตามมาเป็นสาย นอกจากนี้ผู้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร อาจจะมีบางชาติที่ประมาทพลาดพลั้งไปแล้ว ต้องตกไปในอบาย ซึ่งจะเป็นการกลับชีวิตให้ถอยหลังไปอีกมาก กว่าที่ตั้งต้นได้ใหม่ก็เป็นการเสียเวลาของชีวิตไปอีกหลายภพหลายชาติ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นผลของการประพฤติดิฉธรรมในมัลทินซึ่งจะส่งผลให้มีวิบากกรรมข้ามภพข้ามชาติเลย ความทุกข์เป็นความจริงประการหนึ่ง ที่ชีวิตต้องประสบบ้างไม่มากก็น้อย ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่ ความเจ็บ ความตายก็เป็นทุกข์ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจ ความไม่ได้ตั้งใจปรารถนาก็เป็นทุกข์ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความทุกข์ที่บุคคลต้องประสบทั้งสิ้นเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วเกิดจากตัณหาอุปาทาน เกิดจากราคะ ความทยานอยากดิ้นรนอันไม่รู้จักที่สิ้นสุด เป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นมัลทินที่มีแต่ความเศร้าหมอง ชุมนมัว เพราะฉะนั้นทางที่จะดับตัณหา ราคะ และผู้ที่หวังความเจริญในธรรมและปราศจากมัลทินนั้น พึงละเว้นเสียจากความโลภ โกรธ หลง หันมาประกอบแต่คุณความดี ยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิต และควรเดินทางสายกลาง ทางอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การพูดชอบ การกระทำชอบ การประกอบอาชีพในทางสุจริต ความพยายามในทางที่ชอบการตั้งสติชอบ และการทำสมาธิชอบ

ประเภทของมัลทินแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. มัลทินภายนอก เป็นเรื่องที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตัวของมนุษย์ในทางที่ไม่ดีงามไม่ถูกต้องผิดต่อหลักศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดมัลทินภายนอกขึ้น ๒. มัลทินภายใน เป็นมัลทินที่เกิดขึ้นในจิตใจ หลังจากการกระทำเรื่องไม่ดีแล้วทำให้จิตใจเป็นทุกข์ เศร้าหมอง ไม่มีความสุข มีความเร่าร้อนกระวนกระวายใจอยู่ตลอดเวลา หาความสุขได้ยาก จึงเห็นแล้วว่ามัลทินทั้งสองประเภทดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรให้เกิดมีขึ้นในชีวิต เช่น ๑. ปาณาติบาต หมายถึง การทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง การฆ่าสัตว์ รวมถึงการทำร้ายเบียดเบียน ๒. อทินนาทาน หมายถึง การถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของไม่ได้ให้การลักขโมยด้วยวิธีต่าง ๆ ๓. กามเมสุมิฉฉาจาร หมายถึง การประพฤติดิฉในกาม การประพฤดิล่วงประเวณีใน

บุคคลที่มีผู้อื่นหวงแหน การคบชู้ในชายหญิง ๔. มุสาวาท หมายถึงการพูดโป้ปดมดเท็จ โกหกปลิ้นปล้อน

แม้สิ่งที่จะทำให้คนอื่นรู้เห็นหรือไม่เห็นก็ตาม เป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ก็ตาม พึงทราบว่าเป็นมลทินซึ่งเป็นลักษณะของจิตใจของมนุษย์ที่ประพฤติด้วยจิตใจ ด้วยความรู้สึกลึกซึ้งคิดไปในทางที่เป็นบาปซึ่งเรียกว่า มโนทุจริต เป็นการทำให้เข้าใจผิดจากความเป็นจริงเพราะมีฉันทิภูมิจึงเป็นปัจจัยการทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดจากความเป็นจริง การยกตน การข่มผู้อื่น เป็นต้น

ความสำคัญของมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อมองตามการให้โทษแล้วแทบจะมองไม่เห็นความสำคัญของมลทินเลย แต่สำหรับผู้วิจยได้มองเห็นความสำคัญของมลทินว่าเมื่อใดที่ได้ทราบถึงการให้ผลที่ไม่ดีต่อมนุษย์และมีความกลัว การที่รู้และกลัวนั้นจึงเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์อยากที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้พ้นจากมลทิน เพราะมีความเชื่อมั่นว่าการที่ไม่มีมลทินเท่านั้นที่จะทำให้มีชีวิตที่ดีมีความเจริญรุ่งเรือง มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานตลอดไป

การเกิดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท นั้นมีสาเหตุมาจากทางกาย วาจา และใจ มีปัจจัยที่ทำให้เกิดมลทิน ผลของกรรมดี กรรมชั่วก็จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ว่าใครจะทำกรรมอะไรไว้ มากน้อยกว่ากัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากแรงของการให้ผลมลทิน หรือผลกรรมของการกระทำทำความชั่วของแต่ละคน เพื่อให้มีความมั่นใจว่าการทำความดีมีผล คือความสุขกายสุขใจแม้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ความดีเป็นมิตรสหายที่แท้จริง คอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้อยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายเสมอ ส่วนการทำความชั่วก็ให้ผลเป็นทุกข์ เป็นผลที่ตรงกันข้ามกับความสุขคือเป็นทุกข์ทรมานแม้จะมีคนเห็นหรือไม่เห็น ก็ถือว่าได้กระทำความชั่วความเศร้าหมองความสกปรก ความสูญเสียเกิดขึ้นซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้จัดว่าเป็นมลทิน เมื่อใดได้กระทำความชั่วทางกาย วาจา และใจนั้นก็หมายความว่า เป็นมลทิน ได้เกิดมีกับบุคคลนั้นแน่นอน มลทินทั้งหลายก็จะให้ผลแก่ผู้ที่ได้กระทำความไม่ดี หนักบ้างเบาบ้างสุดแต่เหตุปัจจัยที่กระทำในเรื่องนั้น ฉะนั้นสาเหตุของการเกิดมลทินทั้งอายตนะภายนอก อายตนะภายใน มีความลำเอียง ทั้งเจตนา ทั้งความโลภ โกรธหลง จึงต้องยึดเอาหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยการยึดหลักของจริยธรรมและ จริยศาสตร์ขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสูง มาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้อยู่ในศีลธรรม ไม่ให้มีความโลภ โกรธหลง เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นวิธีในการขจัดมลทิน และด้วยผลของการขจัดมลทินนั้น เมื่อตายไปจะได้ไปสู่สุคติภพที่ดี

ดังนั้น การศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท จะเห็นว่าความโลภ โกรธ หลง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เป็นไฟกองใหญ่ที่เผาไหม้เรามาหลายภพหลายชาติแล้ว มันแสบ มันร้อน ปวดร้าวทรมาน เมื่อมีความโลภมากให้เจริญสติ แล้วให้ทานเพื่อขจัดความตระหนี่ เมื่อโกรธมากให้เจริญสติมีเมตตาจะบรรเทาความโกรธลงได้ และในขณะที่เดียวกันเมื่อมีความหลง คืออวิชาความไม่รู้เข้าครอบงำ จงเจริญภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญาคือ การรู้แจ้งเห็นจริงในโลกธรรม ๘ ประการ คือ ได้ ลาก เสื่อมลาก ได้ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ และการนำเอาหลักธรรมขององค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติตามนั้น จะช่วยขัดเกลากิเลสให้เบาบาง ไม่ชุ่มมัว เช่น บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ เป็นวิธีที่จะทำบุญเมื่อทำแล้วได้ชื่อว่าเป็นการทำความดีและได้รับผลคือความสุข (๑) ทานมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการให้ (๒) สีลมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการรักษาศีล (๓) ภาวนามัย หมายถึงการทำบุญด้วยการอบรมจิตใจ (๔) อปจายนมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการประพดีถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ (๕) เวยยาวัจจมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายช่วยเหลือในกิจที่ถูกต้อง (๖) ปัตติทานมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการให้ส่วนบุญส่วนแห่งความดี (๗) ปัตตานุโมทนามัย หมายถึงการทำบุญด้วยการอนุโมทนา (๘) อัมมัสสวนมัย หมายถึงการทำบุญด้วยการฟังธรรม (๙) อัมมเทศนามัย หมายถึงการทำบุญด้วยการแสดงธรรม (๑๐) ติฏฐชุกรม หมายถึงการปรับความเห็นให้ตรงให้ถูกต้อง หรือกถาวัตถุ ๑๐ หมายถึงสิ่งที่ควรพูด เรื่องที่ควรนำมาสนทนากันเพราะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดแต่คุณประโยชน์ทั้งแก่ผู้พูดและผู้ฟัง หรือหลักธรรม สัมปทา ๘ หมายถึงความถึงพร้อม เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้มีศรัทธาประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำความสุขมาให้ในโลก ทั้ง ๒ คือเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า

หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นธรรมประจำโลก ที่มนุษย์อยู่กับสิ่งเหล่านี้ตลอดชีวิตกับชั่วกัลป์ ตรีภพใดที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารจนกระทั่งเมื่อได้บำเพ็ญเพียร เจริญธรรม จนบรรลุธรรม ๔ คือ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามีและขั้นสูงสุดคืออรหัตตผล หมตกิเลสเข้าถึงพระนิพพาน ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ผู้ทำการวิจัยในเรื่องนี้จึงมีความเชื่อว่ามลทินทั้งภายนอกภายในมีทั้งดีและไม่ดี ถ้าถือเอามลทินของคนอื่นมาเป็นคติธรรมสอนใจเพื่อจะยกระดับจิตใจสูงขึ้นแล้วจะไม่กล้าทำความชั่ว ถ้าเราขาดสติปล่อยกาย วาจา และจิตใจทำความชั่ว ย่อมทำให้ได้รับโทษมากมายตามวิบากกรรมนั้น ๆ และสิ่งที่จะปราศจากมลทินได้นั้น ชาวพุทธจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ มีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อเรื่องมลทินและต้องมีความเกรงกลัวต่อผลอันจะเกิดจากการทำความช่วนั้น เมื่อมีความรู้ต่อเรื่องดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ระวังตนและประพฤติปฏิบัติให้ออกห่างจากความเศร้าหมอง เพื่อจะนำตนให้ไปสู่คุณความดีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงานขั้นสูงได้ หรือสามารถปฏิบัติธรรมในขั้นสูงสุดจนได้บรรลุมรรคผลนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทต่อไป

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือการขจัดกิเลส อาสวะอันเป็นเหตุให้ก่อบาปซึ่งเป็นมลทิน ทั้งทางกาย วาจา และใจให้หมดสิ้นไปด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คืออริยมรรคมีองค์ ๘ อันประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นต้น ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักปฏิบัติเพื่อการขจัดมลทินโดยย่อได้ ๓ ข้อ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และสรุปเป็นวิธีการปฏิบัติได้ คือ ๑. รักษาศีลยังชีวิต ๒. ฝึกจิตเจริญภาวนา ๓. พัฒนาปัญญาให้รู้แจ้ง เมื่อปฏิบัติครบทั้ง ๓ ประการนี้จนบุญบารมีเต็มเปี่ยมแล้วจะเกิดวิชชา ๓ ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความรู้ที่

เรียกว่าอัสวักขยญาณ คือญาณหยั่งรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอัสวะกิเลส หรือ ความรู้ที่ทำให้อัสวะกิเลสสิ้นไปถือว่าการขจัดมลทินจนหมดสิ้นได้เช่นกัน การขจัดอัสวะกิเลสอันเป็นเหตุแห่งการทำความชั่วที่ทำให้เกิดมลทินในจิตใจให้หมดสิ้นไป มีผลทำให้คุณภาพจิตใจสูงขึ้น มีกาย วาจา ใจสะอาด บริสุทธิ์ จนกระทั่งหมดกิเลส ทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ในโลกนี้มีความสุข และเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว ก็จะไปสู่สุคติโลกสวรรค์ด้วยบุญกุศลที่ปราศจากมลทิน ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักธรรมนั้นมีนัยตรงกัน ข้ามกับการเกิดมลทิน คือ มีความกตัญญูไม่ลบหลู่คุณ รู้จักการให้ทาน ไม่ตระหนี่ มีความซื่อสัตย์ ไม่โอ้อวด มีสัจจะวาจา ไม่มีความปรารถนาลามก ไม่มีทิฏฐิ ไม่เป็นผู้มักโกรธ และนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อขจัดมลทิน เช่น การประยุกต์ใช้หลักทานมัย คือ การให้ทาน ได้แก่ การสละทรัพย์สิ่งของของตนให้บุคคลอื่น การนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน มรรคมีองค์ ๘ คือ (๑) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ (๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ (๓) สัมมาวาจา การเจรจาชอบ (๔) สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ (๖) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ (๗) สัมมาสติ ความระลึกชอบ (๘) สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นชอบ หรือหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข ธรรม ๖ ประการ เช่น เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดส่อเสียด เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดคำหยาบ เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ เป็นผู้ไม่มักโกรธ เป็นผู้ไม่มีความคะนอง เพื่อส่งเสริมจริยธรรมการนำเอาหลักธรรมกุศลกรรมบถมาประยุกต์ใช้ในชีวิตซึ่งเป็นทางแห่งการกระทำที่เป็นกุศลและการเจริญจิตตภาวนา เป็นต้น

จากหลักธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าจะเห็นว่า พระพุทธองค์ท่านจะทรงห่วงใย สาธุชนของพระองค์อย่างมากท่านคอยเป็นผู้ชี้แนะทางสว่างให้สาธุชน ได้มีหนทางแห่งการพ้นทุกข์ไม่ต้องมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารนี้อีก เพราะการเวียนตายเวียนเกิดแต่ละภพ แต่ละชาติ นั้นล้วนแต่นำพาเอาความทุกข์จากวิบากกรรมติดตัวมาทั้งนั้น จะหนักเบาต่างกันออกไป อยู่ที่ชาติไหน ใครจะทำการมอะไรไว้มากหรือน้อยกว่ากันเท่านั้น พระพุทธองค์ท่านจึงมีความเมตตาช่วยเหลือให้สัตว์โลกได้พ้นทุกข์ และเข้าสู่สุคติโลกสวรรค์ จึงให้หลักธรรมอันเป็นแนวทางของการหลุดพ้นจากทุกข์ ทั้งปวงที่พระพุทธองค์ท่านทรงปฏิบัติและได้ผลมาแล้ว จึงได้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้ทั้งเทวดา มนุษย์ และสัตว์โลกได้ประพฤติปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้นการละมลทินที่เกิดขึ้นในจิตใจคนนั้นจึงต้องเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการเตือนสติ เพื่อให้ละความโกรธเคือง พยาบาท ซึ่งเคียด ขัดเคือง ไม่พอใจตระหนี่ถี่เหนียว มากไปด้วยความคับแค้นใจ จะต้องละสิ่งเหล่านี้ให้ได้ เมื่อนำหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้เพื่อขจัดมลทิน คุณความดีก็จะเกิดขึ้น ตามเหตุและปัจจัยนั้น เช่น เป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา หมั่นทำบุญตักบาตรถวายทานเป็นประจำรักษาศีลเจริญจิตตภาวนา มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตา กรุณาต่อผู้อื่น เพราะฉะนั้นการเอาหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประยุกต์ใช้ในการขจัดมลทินนั้น เมื่อประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้ว จะนำพาให้พ้นทุกข์ ซึ่งปราศจากกิเลส ตัณหา

ความโลภ โกรธ หลง ไม่มีเกิดขึ้นแก่จิตใจทำให้มีกาย วาจา ใจอันบริสุทธิ์ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่เป็นบุญกุศล เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เพราะเป็นการยึดเอาหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีการขจัดมลทินให้ออกไปจากจิตใจ ไม่ให้ยึดติดในทิฐิและเรื่องของตัณหาราคะ และด้วยอานิสงส์ที่ขจัดมลทิน จะทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขในปัจจุบันและเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว จะไม่ไปสู่อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ทำให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง นำพาให้ไปสู่ดินแดนอันเกษมสำราญ และสู่สุคติโลกสวรรค์ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารอีกต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำให้ได้ทราบความหมาย ประเภท ความสำคัญ ลักษณะ โทษ และอานิสงส์ที่ปราศจากมลทิน ฉะนั้นการที่จะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่และมีความสุขนั้น จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การอยู่ในศีลในธรรม การมีส่วนร่วมในสังคม การช่วยเหลือสังคม การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และหมั่นทำบุญทำทานเป็นประจำ ก็จะช่วยให้การขจัดมลทินที่เกิดขึ้นในจิตใจได้โดยไม่ยาก การรับรู้สาเหตุของการเกิดมลทินแล้วใช้หลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อขจัดมลทินนั้น จะทำให้การดำเนินชีวิตมีศักยภาพอย่างยิ่ง และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ โดยไม่ถูกรังเกียจจากสังคม ทำให้เป็นสังคมที่มีแต่ความสามัคคีปรองดอง และยังปรับเปลี่ยนแนวความคิดของคนให้เกิดสติปัญญาอีกด้วย การขจัดมลทินด้วยการปฏิบัติธรรมตามทางสายกลางที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาแล้ว และทรงสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามนั้นเพราะเป็นหนทางที่ประเสริฐ เมื่อประพฤติปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ชีวิตพบแต่ความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองปราศจากมลทินทั้งหลายและนำพาให้ไปสู่สุคติภพ โลกสวรรค์ หลังจากตายจากโลกนี้ไปแล้วด้วย คือ มรรคมีองค์ ๘ หรือการเจริญสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐานก็จะสามารถขจัดกิเลสต่างๆ ได้เรียกว่า บรรลุธรรมขั้นสูงสุดคือเป็นพระอรหันต์ หลุดพ้นจากอภิสวะกิเลสทั้งหลายทั้งปวง ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารอีกต่อไป จากการศึกษาพบว่ามีประเด็นที่ควรศึกษาอีกหลายประเด็น และผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะประเด็นที่ควรศึกษา ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันการใช้ชีวิตในสังคมที่เห็นแก่ตัวมากขึ้น ส่งผลกระทบกับการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างยิ่งเพราะเกิดจากความโลภ โกรธ หลง ตัณหา ราคะของคน จึงทำให้มีการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันเกิดขึ้น จึงต้องมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อที่จะเป็นนโยบายในการขจัดมลทินให้หลุดออกไปจากจิตใจของคน และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีศีลมีธรรมประจำใจขึ้น เมื่อมีศีลธรรมประจำใจแล้วก็จะทำให้คนเรามีจิตใต้สำนึก มีจิตใจที่เป็นบุญกุศล และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้ผู้คนในสังคมเกิดความรู้รักสามัคคีกันได้ผู้ที่จะพ้นจากมลทินได้จะต้องเว้นความชั่วทั้งปวง ประพฤติแต่ความดี

และรักษาจิตใจให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองด้วยการเจริญสติอยู่ทุกเมื่อ ก็ทำให้เป็นกำแพงกันมลทินได้ บุคคลที่มีความประพฤติพ้นจากมลทินย่อมมีความสุขทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดไป ดังนั้น การที่จะช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีความสามัคคีปรองดอง ปรับเปลี่ยนแนวความคิดของคนให้เกิดสติปัญญา ปราศจากซึ่งมลทินให้มีแต่ปกติสุข และควรดำเนินการในด้านกิจกรรมส่งเสริม ๓ ประการ คือ

๑. ควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมในด้านความสามัคคีกันในสังคม ชุมชน โรงเรียน โดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัวเป็นต้นไป ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนให้เรียนรู้หลักธรรมที่เกี่ยวกับการรักษาศีล การรู้จักทำบุญ การบริจาคทาน การมีจิตเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันให้มากขึ้น อีกทั้งการให้รู้ถึงวิถีชีวิต ค่านิยมการอยู่ร่วมกันในสังคม ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้มีประสบการณ์สามารถเข้าใจและนำไปใช้ในพื้นฐานครอบครัวได้

๒. ควรส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และวิทยาการความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อันเป็นสาระที่จะสามารถนำมาประพฤติปฏิบัติตามเพื่อเป็นแนวทางในการขจัดมลทินได้ เพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตได้จริง และปลูกฝังให้คนในสังคมทุกเพศทุกวัยเกิดความตระหนักถึงบาปบุญคุณโทษ ให้รู้จักเกรงกลัวต่อบาปกรรม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตต่อตัวเอง และต่อสังคมส่วนรวม

๓. ควรเน้นให้สังคมได้เข้าร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างชุมชนกับวัด เพื่อให้ได้ซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและมีคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ เช่น กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเชิงสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาเรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยได้เห็นว่าควรนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติเพื่อขจัดมลทินดังนี้

๑. พระสงฆ์ควรนำหลักวิปัสสนากรรมฐาน ๔ มาปฏิบัติ คือ กายานุปัสสนากรรมฐาน เวทนานุปัสสนากรรมฐาน จิตตานุปัสสนากรรมฐาน ธรรมมานุปัสสนากรรมฐาน และสำรวมในอินทรี ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็จะสามารถขจัดกิเลสสิ่งที่เป็นมลทินในจิตใจให้หมดสิ้นไป

๒. ขรราวาสหรืออุบาสกอุบาสิกาควรนำหลักพุทธธรรม คือ หลักเบญจศีล เบญจธรรม เช่น เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดปด เว้นจากการดื่มของมึนเมา และให้ปฏิบัติในบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญจิตตภาวนา

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาวิธีการขจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท ยังมีอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจควรจะศึกษา คือ

๑. ศึกษาวิเคราะห์การเกิดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. ศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อขจัดมลทินของพระสงฆ์ในพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อรรถกถาฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

โกวิท ตั้งตรงจิตร, **พุทธศาสนสุภาษิตนำชีวิตให้รุ่งเรือง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดีจำกัด,
๒๕๕๑.

พระครูสิริปัญญาภรณ์. **คัมภีร์มงคลที่ป็นแปล**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอำนวยการ
พิมพ์, ๒๕๓๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๔,
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด
๒๕๕๘.

พระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน ป.๙). **มารชินนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร :เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๒.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **การพัฒนาจิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์
บุ๊คส์, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๒.

พินิจ รักทองหล่อ. **ธรรมานุกรมธรรมโฆษณ์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

วิบูล วิจิตรวาทการ. **สตรีสยามในอดีต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์จำกัด,
๒๕๔๓.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร: บริษัท
เอส. อาร์. ฟรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๑.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกแก่นธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัยไตรภูมิภคา**. กรุงเทพมหานคร: ห้าง
หุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรรย์ ฐิตธมฺโม). **หลักประกันชีวิตทุกกลมหายใจใช้เวลาให้เป็น
ประโยชน์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม, มปป.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ป.ธ.๙ ราชบัณฑิต **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุด
คำวัด**. วัดราชโอรสาราม. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

พระมหาสมบุญรณ์ พรรณนา, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของสัมมาทิฐิในการ
พัฒนาชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระสูตรต้นตปิฎก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระมหาธีรพัฒน์ ธีรวฑฒโน, “มโนทัศน์เรื่องกามในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระณัฐกิตติ อนารโท, (ผุยเหง้า), “ศึกษาหลักมรณสติในพระไตรปิฎก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระสุบิน จันทาโก (แก้วดวงลี). “ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะสตรีในนิทานเรื่องท้าวคำสอนกับ
ลักษณะสตรีในพระพุทธานุชาเถรวาท” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พรพิศ ศิริวิสูตร. “สติและวิธีการพัฒนาเพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน”, **วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

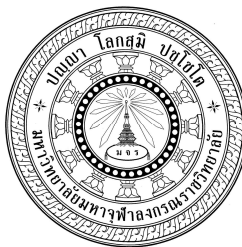
ไพโรจน์ ศุภทีปมงคล. “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตคหตีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธานุชาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

กฤษณะ รักษาโณม. “การศึกษาปัญหาเรื่องการเสื่อมสูญของภิกษุณีสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเวาท”,
วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๐.

พระณัฐกิตติ อนารโท (ผุยเหง้า) “การศึกษาวิเคราะห์การกำจัดมลทินในพระพุทธศาสนาเถรวาท”,
สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๓) บทความ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **รวมบทความวิชาการ พระพุทธศาสนา ปรัชญา บูรณา
การกับศาสตร์สมัยใหม่.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระศรายุทธ สิริธโร (เวียนประโคน)
ว/ด/ป เกิด	: วันพฤหัสบดีที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๖
ภูมิลำเนาที่เกิด	: ๑๘๙ หมู่ ๑๑ บ้านจระเข้มาก ต.จระเข้มาก อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์
การศึกษา	: พ.ศ.๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (พธ.บ.) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชาเอกการปกครอง วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประสบการณ์การทำงาน	: ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี
อุปสมบท	: เมื่อวันที่ ๒๖ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๓ ณ วัดกลางประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
สังกัด	: วัดป่าเรไร หมู่ที่ ๑ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
ปีที่เข้าศึกษา	: วันเสาร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: มีนาคม ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดประชาสวัสดิ์วนาราม หมู่ที่ ๔ ตำบลสะแกชำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์